

کلیشه الا میلی
Kalasha ala mili

پرېنجيک

(کېسه | افسانه، حکایت)

بوي مېله

(دپند خبری | پند، اندرز)

اسبأ پوره

(ټوکی | مزاح، فکاهی)

سپروک امي، اي کتاب که مترېن

چيتروله : سميع الله تازه

د لوی خدای په نامه لوستونکو سره یو څو خبری

ټولو نورستانیانو پخوا په یوه ژبه خبری کولې، خو دزمانې په تېرېدو سره اوس نورستانیان په څلورو ژبو خبرې کوي. دغه ټولې ژبې چې د یوې ژبې ښاخونه بلل کېږي، ډېر سره ورته او نږدې دي. له دې امله ټول ژبپوهان دغه ټولې ژبې د (نورستاني ژبه) تر عنوان لاندې مطالعه کوي.

له پخوا ما سره دا فکر او سوچ و چې باید زموږ په ژبه (کلېنه الا) باندې لیکل او لوستل پیل شي. تر ډېروخت پورې ما دې کار له پاره، وخت پیدا نه کړ. د کلېنه الا فرهنگ له چاپ وروسته، ما سره دا فکر قوت وموند، نور هغه وخت را رسېدلې، چې د کلېنه ژبې خلک په خپله مورنۍ ژبه، ولیکي او ولولي.

ددغه مقصد له پاره ما په دغه کتاب کې ځینې واره واره کېسې، د پند خبرې، ټوکي، متلونه، اصطلاح گانې او نور مطالب راغونډ کړي دي. دا کار ما ددې له پاره وکړ چې کلېنه الا ژبې ویونکي خلک، هغه څوک چې لوستل اولیکل کولای شي او هم د ښوونځي شاگردان، دغه واره واره او اسان متنونو او مطالبو په لوستلو سره، چې په ساده ژبه لیکل شوي، د خپلې ژبې دمتن لیکلو او لوستلو سره ځان اشنا کړي.

د کتاب له لیکلو وروسته مې متنونه له ډېرو دوستانو سره شریک کړل، دهغو نظرمې واخیسته او دهغه مطابق، د کتاب په متن، په ژبه او لغتونو کې مې، بدلونونه راوستي دي. ډېر وختونه د دغه کار له پیل څخه ډېر خوښ و، او ددغه کار دعام کېدو هيله یې وکړه. دا هيله هغه وخت عملي کېدای شي، چې موږ هر یو په خپله ژبه ولیکو او ولولو. له هغه پرته په تشو هیلو او خبرو دغه ارزو به هیڅکله هم پوره نشي.

دنړۍ په ټولو ژبو کې لهجې شتون لري، خو له ټولو څخه یوه لهجه، دهغه د وړتیا، ځانگړتیا او اسانتیاو په پام کې نیولو سره، معیاري ژبې په توگه، کارول کېږي.

په کلېنه الا کې هم لهجې شته دي، خو د هرې لهجې خلک کولای شي، په یوه الفبا، په دغه طریقه لیکنه وکړي، متنونه و وایي، خپلو دوستانو او خپلوانو ته خط ولیکي، او په راتلونکې کې په خپله ژبه کتابونه او آثار چاپ کړي.

تر هغه ځایه چې ما په کلېنه ژبه باندې کار کړی او ددې ژبې له ټولو لهجو سره اشنا یم، کومه لهجه چې ما په دغه کتاب او کلېنه الا فرهنگ کې کارولې، په لیکلو او لوستلو کې ډېرې اسانتیاوې لري.

د کتاب د متنونو په لیکنه کې ما هڅه کړې چې د پښتو، فارسي او عربي لغتونو پرځای د خپلې ژبې اصلي او سوچه لغتونه استعمال کړم. دا کار مې ددې له پاره وکړ، چې زموږ د ژبې اصلي او سوچه هېرشوي لغتونه او کلمې بېرته را ژوندي شي.

ددغه کتاب دمتنونو له لوستلو مخکې دمحترمو لوستونکو پام دغو ټکیو ته را اړوم.

زموږ په ژبه کې ځینې ترکیبي مصدرونه شته دي چې که جدا ولیکل شي په لوستلو کې ستونزه پېښوي: لکه: وی نېسون we-nešu، پي نېسون pe-nešu، اوي سلون oi-sālu، پي سلون pe-sālu اونور. که چېرې دغه مصدرونه یوځای ولیکل شي، ښه به وي. لکه داسې: وی نېسون we-nešu، پېنېسون pe-nešu، اوپسلون oi-sālu، پېسلون pe-sālu اونور. په لاتین کې همدغه شان چې ما لیکلي، صحیح دي.

ځینې نور مصدرونه لکه: اتر اړون atr~u (داخلېدل)، بېراړون ber~u (بهرته وتل) او ځینې نور. ددغو مصدرونو په منځ کې د (الف) حرف شتون لري چې اصلي حالت یې دی. که چېرې دغه مصدرونه د (الف) حرف پرته ولیکل شي، هم صحیح دي. لکه داسې: اترون atr~u، بېرون ber~u اونور. د

کلمو، لغتونو او مصدرونو دلیکلو په اړه ډېری خبری شته چې اوس د هغو په اړه له تفصیل څخه تېرېږم.

د ژبپوهانو خبره ده چې دنړۍ هېڅ یوه ژبه لکه څنگه چې تلفظ کېږي، هغسې نشي لیکل کېدای، هرو مرو کمې پکې وي. هرڅومره چې په یوه ژبه ډېر لیکل اولوستل وشي، هغومره ژبه روانېږي، او ستونزه یې کمېږي.

● - ما په دغه کتاب کې د افغانستان د علومو په اکاډمۍ کې د پخوانیو ژبو ژبپوه محترم پوهاند ډاکتر خلیل الله اورمر سره له سلا مشورو وروسته د الفبا دوو حروفو شکلونو ته تغیر ورکړی، چې په لاندې ډول یې معرفي کوم.

۱- (چ = c): حرف: ددغه حرف یا ټکی له پاره د نورستاني ژبې په الفبا کې بل ډول شکل ټاکل شوی و، چې په لیکلواولوستلو کې یې ستونزه لرله. ما دغه غږ یا اواز له پاره، دغه (چ) شکل یا حرف ورته ټاکلی دی. لکه په دغو کلمو کې: چا cā، پچه pacə، چنچو cācu او نور.

۲- (ژ = ɹ): حرف: ددغه حرف یا ټکی، د نورستاني ژبې په الفبا کې د (ر) په شکل لیکل شوی دی. څرنگه چې دغه شکل ترکیبي او دوه هجا لرونکی ده، نو لوستلو په وخت کې لوستونکو ته، ستونزه را پیدا کوي. ما دغه غږ له پاره، دغه (ژ) شکل ټاکلی دی. لکه چې په دغو کلمو کې لیدل کېږي: ومز wamɹ، برمږ bramɹ، پږن pɹ او نور.

نوری یادوني:

● - د (z = ږ) حرف: دغه توری زموږ د ژبې په الفبا کې شته. کته وروڼه د (ژ) په ډول تلفظ کوي، خو زموږ په ژبه کې په دروند تلفظ، لکه څنگه چې د کندهار په لهجه کې ادا کېږي، استعمالېږي، لکه: ږام zām، ږوچ zuč، ږمه zamə او نور. نه د (گ) په ډول چې د مشرقي ولایتونو د پښتو په لهجه کې شته دی.

● - په کلبنه ژبه کې دوه مهم اوازونه چې د مصوت یا د علت حرفونو په نامه یادېږي، شته دي. که په لیکلواو لوستلو کې دغو اوازونو او د هغو شکلونو ته پام ونشي، د کلمې معنا ته تغیر ورکوي. یوه یې (ی) او بل یې (و) دی. دغه دوه حرفونه په ډېرو کلمو کې راځي. ددغو حرفونو په اړه، په لاندې ډول وضاحت کوم.

● - (ی): په کلبنه ژبه کې (ی) څلور ډوله دی.

۱- ی y: دغه (ی) په دري ژبه کې د ملین (ی) او په پښتو کې د نرمه (ی) په نامه یادېږي. مثال: تاتې tatey، پلې paley، او په نورو کلمو کې.

۲- ی = ai, ay: دغه (ی) د لکۍ لرونکې یا زورکې والا (ی) په نامه یادېږي. مثال: وخی wacay، کتری katray، زری zarai او په نورو کلمو کې.

۳- ی i, ī: دغه (ی) په دري ژبه کې معروف (ی) او په پښتو کې څرگنده (ی) په نامه یادېږي. مثال: دیلو dilu، دتي dati، تي ti، بي bi، شودي šūdi، او نور.

۴- ی e: دغه (ی) په دري ژبه کې مجهول (ی) او په پښتو کې اوږده (ی) په نامه یادېږي. مثال: بېتات betat، بېردو ber-du، وېل wel، بېرتیان ber-tiā، او نور.

په دغو یا گانو کې دوه یې ډېری مهمې دي، چې که په لیکلو کې په نظر کې ونه نیول شي، د متن لوستل گران او د کلمې معنا ته تغیر ورکوي، چې یوه یې اوږده (ی) او بله یې څرگنده (ي) ده. دغه څلور ډوله یا گانې مثالونو سره، د الفبا په جدول کې هم معرفي شوي دي. دېني پوهی له پاره، د الفبا جدول ته مراجعه وکړی.

● - (و): د و او حرف په کلمو کې کله مصوت او کله په صامت ډول څرگندېږي. زموږ په ژبه کې شپږ ډوله (و) شته دي.

ما دلته په کلبنه ژبه کې د و او ډولونه معرفي کړي دي، خو دا خبره راتلونکې له پاره ده. اوس د (واو) ټول ډولونه په یو و او لیکل کېږي. ما په دې اړه ځینو مشرانو سره خبری وکړی، د هغو خوښه دا وه

چې اوس دی ټولی کلمې په یو (واو) ولیکل شي. که په راتلونکې کې ضرورت ورته پیدا شو، بیا به د (واو) له دغو ډولونو څخه کارواخستل شي .

د افغانستان د علومو اکاډمۍ له ژبپوهانو سره له سلا مشورو وروسته، هر یو له پاره، په لاندې ډول بېل بېل، سمبولونه ټاکل شوي دي.

۱- o - ډ: دا (واو) چې په دري ژبه کې د واو مجهول په نامه یادېږي، د واو دپاسه اته ډوله علامه سره لیکل کېږي. دغه توری په دغو کلمو کې شته دی: گوچ goč ځمکه، سوي soi لمر، گول gol وطن، ملک، سیمه، پو po د پښوښانه، چو co زخم، سوت sot اوه، شو šo شگه، زو zo زره، اونور.

۲- ö - ډ: دغه ډول (واو) د الماني ژبې (ö) توری له تلفظ سره پوره ورته والی لري، لکه په الماني ژبه کې schön, löfel . دغه واو د حرف د پاسه دوه ټکي لري. دغه ډول واو په دغو کلمو کې شته: پو پو poww تېرکال، اوو öw ډوډی، اوله öle لوی، کوو köw ریښه، خو cöw نرغڅه، سو söv پل، بول böل ستوري، دوو döw لرگی، اونور.

۳- u - ډ: دا ډول (واو) په دري ژبه کې د واو معروف په نامه یادېږي . ددغه واو دپاسه اوه ډوله علامه اېښودل شوی ده. دغه شان واو په دغو کلمو کې شتون لري. اوم um وله، گوم gum غنم، پونت put لار، درو dru توطیه، دوم dum ورون، شون šu سا، خون cū سپی، اول ul خاصیت، اکونه akunə قرباني، گون gun بوي، اونور.

۴- ü - ډ: دغه غږ هم د الماني ژبې (ü) توری تلفظ ته بیخي ورته والی لري . لکه د الماني ژبې په دغو کلمو کې ... fülle, für شته دی. دغه (واو) د توری د پاسه د پیش علامه لري او په دغو کلمو کې لیدل کېږي: شوت šüt شراب، پو pü پو، دوم düm لوگی، تو tü ته، دو dü دوه، سوč sü ماش، انکو anəkü حسود، اوتیو ütiو ودرېدل، خوخمه cücəmə کربوری، بوم büm ځمکه ، او نور.

۵- w - و: دغه ډول (واو) کوم خاص علامه نلری، غږ یا اواز یې په دغو کلمو کې شته دي: دوو döw لرگی، اوو öw ډوډی ، پو پو poww پروسېرکال، تاو tāw ځای، کوو köw ریښه، ډاو zāw هگی، اتو atāw، آتاو atāw په ځای، چوون cūw تلل، خو cöw نرغڅه، اوږه awrə تنگ، سو söw پل، زتو (خوندور، په زړه پوری خوندور) ztow او نور.

۶- v - ډ: دغه غږ تردېره د (w) غږ ته ورته والی لري. د (v) فونیم یا اواز د غاښونو او شونډی له تماس سره ادا کېږي، خو د (w) اواز د دوو شونډو په نږدې کېدو سره له خولې را وځي. د (w) او د (v) حرفونو د غږ تفکیک گران دی. ځکه چې په شفاهي ادبیاتو کې دغه شان اوازونو ته ډېر پام نه ساتل کېږي. له همدې امله ځینو ژبپوهانو په تېره جورج مورگنسترن، په فونیمي لیکنه کې یوازی (w) کارولی ده. که چېرې ښه پام وشي، تفکیک یې د ژبې والا خلکو ته اسان ښکاري. دغه غږ په دغو کلمو کې شته دي: ووی vavei اوبښی، وای vās باران، واس vās ورځ، ووو vov ننگور، وته vātə وېلا، وای vātəلā وایره وایره تیږې، وای vātəنګ ماتور، وای vīlāk وایره وایره، اوښ aves ډېر، اونور.

دغه ټکي بیا تکراروم، اوس هغه کلمې چې (واو) پکې راځي، ټول په یو واو لیکل کېږي. د واو ډولونه چې پورته معرفي شول ، راتلونکي له پاره دي.

● - په کلبنه الا کې دوه نیمه اوازونه یا نیمه مصوتونه هم شته دي، چې یو یې (ə) دی چې د زبرک په نامه یادېږي، چې په ټولو نورستاني ژبو کې شته دی . بل یې له زبرک څخه هم کوچنی دی چې کېدای شي (نیمه زبرک) ورته ووايو. د (ə) زبرک یا نیمه مصوت ، دنورستاني ژبې د الفبا په جدول کې شته. خو د نیمه زبرک (i) په اړه باید ووايم، کله چې د پخواني شوروي اتحاد ژبپوه گريونبرگ چې دنورستاني ژبو له ډلې په کته ژبه پوهېده، د افغانستان علومو اکاډمي له خوا د نورستاني ژبې د

الفبا له بشپړولو وروسته، ما سره د کلبنه الا په ژبه باندې، څېړنه پیل کړه. هغه په کلبنه الا کې یو کوچنی اواز ته متوجه شو چې له (ə) زبرک څخه هم، کوچنی دی. نوموړي ژبپوه ماته وویل، دغه نیمه مصوت ته چې د نورستاني ژبې د الفبا په جدول کې له لیکلو څخه پاته شو، ورته نیمه زبرک وایو او فونیمي شکل یې باید دغه شان (i) وي.

کله چې دغه نیمه زبرک دکلمې په منځ کې راشي، کېدای شي کله ونه لیکل شي. لکه ښنگ *şin*، چژ *ciř*؛ اونور. د ناچاري په صورت کې، که په همزه ولیکل شي بده به نه وي. لکه: ادسک *adsik*، زیم *zim*، چنک *ciĭk*، چنت *ciĭ*. دلته لیدل کېږي که موږ دغه نیمه زبرک، ونه لیکو، کلمه صحیح نه لوستل کېږي، اوڅپل معنا نه افاده کوي. که څه هم زموږ په ژبه کې همزه، نشته خود مشکل دحل له پاره، له دغه حرف څخه باید استفاده وشي.

که دغه نیمه مصوت دکلمې په اخر کې راشي، دکلمې تلفظ ته په کتو، په ملینه یا نرمه (ی) لیکل کېږي، که څه هم (ی) نده. لکه په دغو کلمو: سی *si* (زمری)، تچاسی *tačasi* (هغه ویل) او نور. که دغه نیمه زبرک (i) د کلمې په اخر کې راشي، په گرده هی لیکل کېږي. لکه: تته، ابره او نور. څوکل چې کلمه په لاتین لیکو، دغه نیمه اواز حتماً لیکل کېږي.

●- د (ښ = *ş*) حرف یا توری د نورستاني ژبې الفبا کې په خاص محلي تلفظ، يعني د کندهار لهجې په شان، منل شوی ده. څرنگه چې دهېواد په ختیځ کې (ښ) حرف د (خ) په ډول تلفظ کېږي، زموږ ډېر محلي خلک کومه کلمه چې په هغه کې د (ښ) توری راغلي وي، هغه هم په تېروتنه د (خ) په شان تلفظ کوي، چې دا صحیح نده. هېله ده چې لوستونکي ورته متوجه واوسي. لکه په دغو کلمو کې: ښو *şu* (شپږ)، ښښ *şiş* (اختیار)، ښوچ *şoç*، ښام *şam* (مالیه، باج) او نور.

●- (ن = *ñ*) : د نون غږ د لیکلو په برخه کې هم ستونزه شته ده. که چېرې نون غږ په اوسنۍ شکل (ن) د کلمې په منځ کې راشي، نوکلمه ماتېږي. په لیکلو او لوستلو کې ددغه ستونزې دحل له پاره، ما دغه ټکي (ن) چې د کمپیوټر دسمبولونو په برخه کې هم شته، او د نون غږ په تمثیل او په لیکلو کې هېڅ ستونزه نه پېښوي، انتخاب کړی ده. مثلاً: ښون *biñu*، پرینجیک *prejik*، پرونچ *pruč*، سان *sā*، کنټارکونټ *katār kuñ*، پیلان *pīlā* او نور.

باید یادونه وکړم چې په کلمو کې د نون او نون غږ تفکیک گران دی. په ډېرو کلمو کې کله چې د نون حرف لږ سپک ادا شي، نون غږ ورڅخه جوړېږي. په هرحال په کلبنه ژبه کې نون غږ ډېر دی.

●- بل د (نگ = *ŋ*) توری دی. دغه توری د (ن) او د (گ) تورو ترکیب نه، بلکه یو مستقل غږ یا هجا ده. دافغانستان علومواکادمي پوهانو ددغه غږ له پاره دغه شکل (نگ) ټاکلی چې ما هم دلته کارولی ده. لکه په دغو کلمو کې: ښنگ *şin*، شنگ *şan*، لونگ *lün*، پولانگ *pülān*، او نور.

●- زموږ ډېرکسان او یا په عمومي توگه ډېرخلک، په خبرو کې د پښتو اوفارسي ډېری کلمې استعمالوي، په داسې حال کې چې زموږ په ژبه کې هغو له پاره، ښه ډېر لغتونه شته دي. دغه بې تفاوتې زموږ ژبې له پاره ډېرخطر را پیدا کړی دی. مثلاً: لیکلی پری. ولی نه وایو: چیتراو پری یا چیتربشته پری. بل مثال: کنات اوش، په ځواب کې ویل کېږي: خوب اوم اویا روغ اوم. باید په ځواب کې ووايو: اوج اوم، ساره اوم، بوپن اوم.

بل مثال: لریام چې د لرم په معنا استعمالېږي. ډېر کسان دغه کلمه په مختلفو بڼو استعمالوي. لکه وایي: لریام، لریي، لریاس، لرییمیش. دغه کلمې د پښتو ژبې (لرم) کلمې څخه جوړ دي. دا ټول غلط اشتقاق دي. د پښتو (لرل) مصدر له پاره زموږ په ژبه کې (اورون) مصدری کلمه شته، چې اشتقاق یې له پخوا د مختلفو حالاتوله پاره وکارول شوی ده. داسې نور ډېر مثالونه شته دي چې باید د وارداتې کلمو پرځای، زموږ دژبې اصیل لغاتونه استعمال شي.

●- ترکومه خایه چې زه پوهېږم اولیدل کېږي، زموږ سواد لرونکو کسانو ددی په ځای چې په محاوره کې دخپلې ژبې لغتونه وکاروي، بلکه د پردو ژبو پریمانه لغاتونو کارولوسره یې، خپلې ژبې ته زیان اړولی دی. ښایي دا وروستی فرصت وي، چې لاس په کار شو اوخپله ژبه له ورک کېدو وساتو. هيله داده چې د دیني علماو، ښوونکو او زده کوونکو په ګډون، ټول هغه کسان چې لوستل او لیکل کولای شي، په دغه فرهنګي کار کې برخه واخلي، ترڅو د کلېنه الا لیکل اولوستل په خلکو کې عام، او زموږ ژبه د ورک کېدو له خطر څخه بچ شي. د ژبې ساتلو له پاره کار، دیو کس وظیفه نه، بلکې دټولو ویونکو وظیفه ده.

● - کوم لغتونه چې ما په دې لیکنه کې د فارسي یا پښتو راوړي دي، هغه داسې کلمې دي چې ما زموږ په ژبه کې دهغو له پاره لغت او یا معادل کلمه پیدا نکړای شو. لکه: فایده، فضا، چاپېریال، خزانه، احترام او داسې نور. دا یادونه هم کوم، چې کلېنه ژبه، دلغت جوړولو استعداد، ظرفیت او ښیاد لرونکې ژبه ده. که ور باندې کاروشي، دعلمي معیارونو مطابق، ډېر لغتونه جوړېدای شي.

●- د نړۍ اوو زرو ژبو په منځ کې هره ژبه چې هغه لوی ده که وړوکی، هره یوه ځانګړی ارزښت لري. یو پوه لیکلی: دیوې ژبې په له منځه تلو سره، دهغه قوم ارزښتمن فرهنګ، پخواني تاریخي، اجتماعي او هنري ارزښت او ویاړنې، له منځه ځي. که چېرې یوې ژبې له پاره کار ونشي، دکلونو په جریان کې د هغه شکل او ګرامر تغیر مومي. د ژبې اصلي اوسوچه لغتونه له منځه ځي، او ځای یې د بلي ژبې لغتونه نیسي.

●- دلته دیو فرانسوي انسان پېژندونکی خبره را اخلم چې وایي: ژبه هغه که کوچنۍ ده او که لوی، دهغه ویونکو له پاره ګران اوپه زړه پورې ده. د ژبې دلغت جوړونې، علمي، ادبي او فلسفي وړتیا، ددې دلیل نشی کېدای چې وایه ژبې بی اعتباره او لږ اهمیت لرونکي وبلل شي. هغوي هم خپلو ویونکو ته ګران او وړ دي. برسېره پردې، دغه ژبې دخپلو ویونکو فرهنګي او اجتماعي ضرورتونه پوره کوي. (you tube)

●- د نړۍ دهرې ژبې ارزښت ته په پام سره، د ژبو دساتنې په منظور دملګرو ملتو علمي سازمان(یونسکو) له خوا د ۱۹۹۹ مېلادی کال د فبروري میاشتې یوویشتمه نیټه، چې د هجري شمسی کال حوت میاشتې له دوهمې نیټې سره سمون لري، د (مورني ژبې نړیواله ورځ) په نامه نومولی ده. همدارنګه د یونسکو سازمان ټولو ژبو، په تېره پخوانیو ژبوته چې ډېری یې اوس په وړو ژبو بدل شوي، او دهغو د ورکېدو وېره شته، د لا پام په خاطر، د ۲۰۱۹ مېلادی کال، بومی یا اصلي ژبو ته د احترام نړیوال کال، په نامه نومولی دی.

●- په دنیا کې ډېری ژبې مړی شوي دي او ځینې یې اوس هم د مړی کېدو په درشل کې دي. مثلاً زموږ په هېواد کې، په کونړ کې ځنې ژبې چې پخوا ویل کېدې، اوس نشته دي. لکه: ننگلامي، کورنگلي، کټار کلایي ژبې. تیرایي ژبه چې په تیرا او د جلال آباد اړوند سیمو کې ویل کېده، اوس مړه شویده. ښایي دهېواد په شمال کې د پامیري ژبو هم همدا حال وي، چې د اوستایي ژبې ډېری پخوانی پاتی شوي ژبې دي، او په ځینو یې لا لیکل اولوستل نه کېږي. داسې نوری ډېری ژبې چې د نړۍ په هرګوټ کې دمړي کېدو په درشل کې دي.

●- موږ په خپلو سترګو وینو چې د ژبې مړه کېدو سره، د قوم هویت هم ورک کېږي. زموږ په وړاندې ژوندی مثال دننگلامي ژبې ده. ویونکو یې د نورو ژبې په اخستو سره، خپل قومي او فرهنګي هویت له لاسه ورکړی، او د بل قوم ژبه، هویت او فرهنګ یې اخستی، اود هغه تر تاثیر لاندې ژوند کوي. کله خوځینې ناپوه کسان، په دغه کار افتخار هم کوي. د ژبې له ورک کېدو سره، د ستره خلکو هویت او فرهنګ څه چې، قومي روحیه یې هم له منځه تللی ده.

● - په مجموع کې نورستاني ژبه د هېواد لرغونې او ډېره پخوانۍ ژبه پېژندل شوې ده، او د ټولو پېژندل شویو نړیوالو ژبپوهانو په حواله، څه نا څه پینځه زره پینځه سوه کاله عمر لري. (ډاکټر کلیمبورگ، کافره‌ای هندوکش، ج ۱، مخ ۵۹)

● - ریچارد سټرنډ امریکایی ژبپوه او فرهنگ پوه چې دوه کاله په کامدیش کې اوسېدلی وایي: د نورستان خلک دخپلې ژبې په ځای ډېرکوښښ کوي چې بله ژبه ښه زده کړي. داښه خبره ده چې سړی بله ژبه هم زده کړي، خو ترټولو مهمه خبره داده، چې سړی خپله ژبه چې د هغه، او دهغه د قوم هویت ده، ښه زده کړي.

● - دا کتاب دکلمبه الا دلیکلو اولوستلو د تمرین له پاره چمتوشوی ده. دا دټولو رسالت او مسوولیت دی چې دخپلې ژبې ژوندی ساتلو له پاره کار وکړي، که نه زموږ ژبه، چې زموږ د قوم د لرغون تاریخ او فرهنگ نماینده گي کوي، ورک او د پوهانو په خبره د پردو ژبه په اخیستلو سره به، خپل تاریخي هویت ورک او د پردو غلامان شو.

● - زه دلته دپوهانو هغه خبره بیا تکراروم چې وایي: ژبه د یو قوم تاریخ، فرهنگ او د پېژندنې هویت دی. که کوم قوم، خپله ژبه ورک او یا هېر کړي، هغه قوم ته مړ قوم ویل کېږي، او هغه قوم د بل قوم د ژبې په اخیستو سره، دبل قوم غلام جوړېږي. زموږ نیکونو دخپل سر او ژوند په بیه، خپل هویت او تاریخ ساتلی او موږ ته یې په میراث پرېښی ده. موږ که نورڅه نشو کولای، دخپلې ژبې ساتلوسره، باید د خپل تاریخي هویت، ساتنه وکړو.

● - په پیل کې زما تصمیم دا و چې، زموږ خلکو په منځ کې دلیک لوست عامولو په هیله، دغه کتاب یوازې په کلمبه الا ولیکم. خو د افغانستان علومو اکاډمۍ کې د پخوانیو ژبو پوهاند محترم ډاکټرخلیل الله اورمر مشوره راکړه چې دکتاب متنونه دپښتو او دری له ترجمو برسېره، په فونیم هم ولیکم. فونیم مي ځکه ولیکه چې ژبپوهانو له پاره مهم دی؛ خو د دري او پښتوله ترجمې څخه دچاپ دلگښت د ډېروالی له امله تېر شوم. په ځای می دا ښه وبلله چې د لغتنامو په زیاتولوسره، دا کمی جبران کړم.

دا کتاب یو لاسی کتاب (handbook) په ډول ترتیب شوی ده، چې لوستونکي هغه ځان سره وگرځوي او هرچېرته یې ووايي، بحث ورباندې وکړي، اوله لغتونوڅخه په ورځنی محاوره کې کار واخلي.

یادولو وربولم چې دکتاب ټول متنونه یا دماشومانو د کپسو له کتابونو او یا د مکتب له درسي کتابونو څخه غوره شوي، اوزموږ دخلکوفرهنگ مطابق، ځیني بدلونونه مي پکې راوستي، او هڅه مي کړی چې متنونونه په ساده او عام ژبه ولیکم.

له عمرسمیع تازه څخه مننه کوم چې دکتاب ټول لغتونه یې په انگریزي ژبه وژباړل.

په پای کې دژبپوهنې نړیوالې موسسې (SIL) څخه مننه کوم چې ددغه کتاب دچاپ نیمایي بیه یې ورکړی ده.

ومن الله التوفيق

سمیع الله تازه

۱۳۹۸ / ۲ / ۲۵

الله پاک (ج)

الله پاکه (ج) یمه تشو به قدرت میلی گاریشته اومیش. الله پاکه بوم، دیلو، درژن، دا، ماچمتره، چتا کور اوده، اپراشتی چووله نینگه، موته، یوس، اورنگه سپروک توک، گاریشته اوت. الله پاک ماچمتران بنه پرریاس. یمه گی تشو بنه ویپا نمیپیش. تشو به نامه ایشتاو اوچپیش.

Almighty Allāh

Allāh pāk-ə yamə tašo-bə qudrat mili gāri-štə omiš. Allāh pāk-ə būm, dilu, dŕr, dā , māčmatrə, čatā kūr-odə , aprāšte čüwələ niŋcə , müṭə ,yus, ūrŋə saprok tük, gārištə ot.

Allāh pāk māčmatrā-šə parəiās. yamə gi tašo- šə waipā-namiemiš. tašo-bə nām-ə ištəkāw oi-čemiš.

لغات:

- ماچمتره māčmatrə: (ج) انسانان | انسان ها | humans
- ماچ بنې māč sei: (م) انسان | انسان، بنی آدم | human
- گرون gāru: خلق کول، جوړول | خلق کردن، ساختن، آفریدن | creation, to creat, to make, to fix
- پررون parəru: مینه کول، دېر محبت کول، دوست لرل | محبت داشتن، دوست داشتن. همان گونه که با اولاد محبت می شود. | affection, to affece, to show affection to some one
- دیلو dilu: اسمان | آسمان | sky
- بوم būm: حمکه | زمین | earth
- ایشتاو ištəkəw: ستاینه کول، صفت کول | ستایش کردن، توصیف نمودن، ستودن | to describe, to praise
- ویپا نمون waipā namu: په لغت کی ټیټ او پاس کېدلو په معنا ده خو په اصطلاح کی عبادت ته استعمالېږي | درلغت به معنای پایین وبالا شدن بوده، اما در اصطلاح به معنای عبادت است | worship, godliness

حضرت محمد (ص)

حضرت محمد(ص) یومه بوسته پیغمبر او. سی مبارک، عربستان مکه بنار به، اپک بوسته ماطر که اووچي شته او. تتوسه عبدالله، اېسه گی آمنه نام اوړي. اېلتوس به نام گی عبدال مطلب اوړي. اجا نه اووچي - اېن تتوس موژ، بنو وېله بو بنه گی، اېس مژ. سپوو به گی اېلتوسه او یېنی. دو ویشي وېله بو بنه گی، الله پاکه پیغمبري بنه اویکوژن. یومه پیغمبر بوسته منین، پرکون سته منین، امین منین، اوتی وی. ماچمتره پروجون کتی، بوسته ابره نام پرون کتی، الله پاکه تشو بنه قرآن کریم کتاب اوو پرېنی. کناسته مسلمان ته قرآن شریف به - ی محمد (ص) تچي مېلوکه اترو بېرو گو ته، کی گی گېاس ته، تشو بنه بوسته مسلمان نه تچان گېاس.

Muhammad (S.A.W)

Hazrat Muhammad (S.A.W) yomə bostə payāmbār ō .se mubārak ,Arabistān Makka šār -bə ek bostə māt- kə ūpəji-štə ō. tatos-ə Abdullah, es-ə gi Amenə nām oři. eltos - bə nām- gi Abdulmutaleb oři.

Ajā na-ūpəji~e tatos moř, řu welə bö-řə gi, es mř. seow-bə gi elto-sə oiře. Düwiři welə bö řə gi, Allāh pāk-ə payāmbari-řə oikōř.

Yomə payāmbar bostə manāř, pařku-stə manāř, amin manāř,ořiwi. māčmatrə parüjēw kti,bostə abrə nām při kti, Allāh pāk-ə tařo-řə Qurān karim kitāb ū-prři.

kanāstə muslimān tə qurān řarif- bə -e Muhmmad (S.A.W) tače melo kə atru beru go tə, kai gi geās-tə, tařo-řə bostə musalmān na-tačā geās.

لغات :

- مائر mātr: خانواده | کورنی | family
- متره matrə: دیوه کور غري | اعضای یک خانواده | family members
- اوبینون oiřəw: پالنه کول، لوی کول | پرورش نمودن،بزرگ ساختن | to nurture , to grow,to breed
- اویکوړن oikōř: انتخاب کړ | منسوب شد، برگزیده شد. از مصدر اویچون oiču است | choosed
- پروجون parüjēw: نصیحت کول | نصیحت نمودن، پند دادن | to advice , to wisdom
- اوو پربون ū-prařu: نازل کول،لاندی خوا ته استول | نازل نمودن، به پایین فرستادن | to send down
- اوو پجون ū-pəřu: زېرېدل | تولد شدن | to be born ,to birth
- اوو پجون ū-pəřəw: زېرول | تولد نمودن | giving birth
- منېن manāř: سړی،انسان | آدم،انسان | man, human
- منېن يول manāř yul: انسانیت | انسانیت، آدمیت | humanity

قرآن کریم

قرآن کریم الله پاک به کتاب او. سی گي سپروک مسلمان بڼه بوسته پوښت نام پروڼ کتي، الله پاکه يومه بوسته پيغمبر حضرت محمد (ص) بڼه، بناچي شته او. قرآن کریم مترون ثواب او. کناسته جن ته قرآن کریم متراسته، کی گي ادوشت چاسته، تي گي اودس اودسته تيت بو.

بوسته مسلمان قرآن شريف متراس. مترستو گي، تنو اوشتيک نشيک که پی تنگېاس، پېگورگېاس. الله پاک يمه بوسته کوی بڼه کټ مېچ پرېبو، ابره کوی که گي، خوټاو بو. آمين يا رب العلمين .

Holy Qurān

Qurān karim Allāh pāk -bə kitāb o. se gi saprok musalmān -ṣə bostə p̃ut nām p̃ru- kti, Allah pākə yomə bostə payāmbār hazrat Mohammad (S.A.W) ṣə ṣači-štə o.

qurān karim matrū sawāb o. kanā-stə jən -tə qurān matrās-tə, kai gi a-došt čās-tə, te gi awdas odə-stə tit bu.

bostə muslmān qurān šarīf matrās. matrə-sto gi, tanū oštik nišik - kə pe-taṣeās pe-gurgeās. Allāh pāk yamə bostə koi-ṣə kaṭmeč pre bu, abrə koi - kə gi cūṭāw bu. āmin yā rabbal ālāmīn.

لغات:

- پونت p̃ut : لار | راه | way
- کی kai : یا | یا | or
- کت مېچ kaṭmeč : توان | طاقت، قدرت، نیرو | power
- بېچون ṣaču : لېږل | فرستادن | to send , transmit
- خوتون cūtu : ژغورل کېدل | نجات یافتن، رهایی یافتن | to be rescued
- خوتون cūṭāw : بل کس ژغورل | کسی دیگر رانجات دادن، رهایی بخشیدن کسی دیگر | rescuing some one, to rescue |
- پېتنګون petaṇəw : عملي کول، پلي کول | عملی کردن، در عمل پیاده کردن | to act, to practise
- پېگورون peguṛu : عملي کول، تعقیبول | در عمل اجرا کردن، دنبال کردن، تعقیب نمودن، ادامه دادن | to perform, to continue |

نوشت مټه | لومړی برخه | بخش اول

پرېنجیک

(کپسه | افسانه)

دوو اېري منښ

(لرگي ماتونکي | چوب شکن)

نوشت ایک بوکته بن که - ی اوله ندي که ترنت ایک منښ دوو ښپي وژنچاو، تشو به اوشتیک نیشیک چا سټیوي. سی گي اوچو بېتات ميلي تشوبه زویزاته سمټیاسټیوي. واسوو تشو به کی سته اوله چوبی اکوم تی، وژنست کټوم ادا دوو اېري، گیاسټیوي.

ای واس ندي کار که ترنت ایک شیشي شته موخ جله څنوبنه پیکخی. تشوبه چوبی چا ایداسته اونکیوی ته، تو بترش ای ویشی منښ جله نشاست. کپتیش که سی جلو نشي، کسري چوبیه جلو که اولوماو، پا درگی وي.

چوبی سرکان گي اووگی انديوو سلي. سی منښ کی لوژم دي بتي، اوېښ وربرسلي، کس که لوي نه یري. اېرم کس چژم بتي بيني. تشوبه بوړو که وېنان گو، الله پاکه! اینپریش که ای چوبی ملي دوو ویشی زویزاته سمټیاسم، ابي پت کس که ایمه زویزاته سمټم.

اجا سکه بینن که اوري-این، ندي پا-ی اېک سوچي وی کودی، منښه کس بوش؟ کښه بیني؟ دوو اېري منښ تچي: ای چوبی ميلي دوو ویشی ایمه زویزات سمټیاسم، اېرم گي سی چوبی دي پوس بو، ابي پت کنات با بتي، بینام.

سوچي ندي پا پاگی ایک اورېي به چوبی گوری تچي: یو وي اوري توبه چوبی؟.

دوو اېري منښ بیني بتي، سوچي که ای اورېي به چوبی وېکه سکو وژنچاو ایمه زویزات ښه اوچو ټوک ویکه یرام. پتم گي خدای (ج) ښه ویدی، لژ پری نه یري. تچي، نی، سکه ایمه چوبی نه او. ایمه چوبی چېمو به اوري.

- سوچي سی اورېي به چوبی سیوو نشي گیري ندي پا، پاگی. اېښال که اېک سون به چوبی ميلي وی ای، سی منښ کودی، ای اوري توبه چوبی؟.

- دوواېري منښ تچي: نی یووي سون به او. یووي چوبی به مول ایمه چوبی کنی اوچوپن یر او.

- سوچي گيري ندي پا پاگی،اي پار،سی منښ به چوبی اویکه وی .
- دوو اهری منښ بڼنگري اوینشي تچي ، سکه ایمه چوبی او.
- ندي پا به سوچي تشو بڼه تچي : یووي توبه چوبی او. دو امیک چوبی گی، تو به بوسته بارکتی، تو بڼه تیت بو.
- دوواهری منښ سو تری چوبن اکوم تی بڼنگري اما گو. بتي ته،ایرم دوامي چوبن وژنچاوایمه زویزات بڼه بوسته بوسته توک وېچژم. اي پت ایمه ارووار دي بوسته با . تشو به بورین اوچو مېله بیني. اېک مېله گی ابي اوري ته، ابي که پتم دي لژ نه پرپام.

First Part

přejik Stories

dōw-eri manaş Wood breaker

nüšt ek buktə ban kə-e ölə nadi kə tarat ek manaş dōw şpi wřčāw ,tašo-bə oštik nişik čaštiwi. se gi öčö betāt mili tašo-bə zoizāt-ə samətiāštiwi. wās-ow tašo-bə kae-stə ölə čawe a-kum tai, wřst kaţum a-dā dōw-eri geāštiwi.

e-wās nadi kār-kə tarat ek šiši-štə muc jalə çinu-şə pekaci. tašo-bə čaweī cā idā-stə ũkiwi-tə, tü batřš e-wiši manaş jalə naşāst . kiti-št-kə se jalo naši, kasəri čawe- yə jalo- kə ulumāw, pā-drgi. čaweī srka-ge ũ-ge a-nadi-ow sali. se manaş kai lawřm di bati , aweş war ber sali, kas- kə lawi na-baři. erm kas čřm bati biniās. tašo-bə būro-kə waşāgo, Allāh pākə! eneri-št ī čaweī mili dōw vice zoizātə samətiāsīm, erm kas-kə imə zoizātə samətiřm.

ajā skə binən-kə oři-e nadi-pā-e ek süči wae küde, manaşə kas böş? kaşə biniē ?. dōw-eri manaş tače: ī čaweī mili dōw vice imə zoizātə samətiāsīm, erm gi se čaweī di püs bö, ipat kanāt bā- bati , biniām.

süči nadi-pā, pā-ge ek ürei -bə čaweī gure tače: yowi oři tu-bə čaweī?.

dōw-eri manaş bini bati, süči-kə ürei -bə čawe-yə we-kə sko wřčāw imə zoizāt-şə öčü tük we-kə bařiām. patm gi xudai-şə widi, lř na-pre baři. tače, nai, skə imə čaweī nu. imə čaweī čimo-bə oři. süči se urei -bə čaweī se-ow tai giri nadi pā, pā- ge. e-şāl -kə ek son-bə čaweī mili wai-e. se manaş küde: ī oři tu-bə čaweī?.

- dōw-eri manaş tače: nai, yowi son-bə o. yowi čaweī-bə mül imə čaweī kne öčü-e žř ö.

- süči giri nadi - pā pā-ge. ī pār, se manaş- bə čaweī oi-kə wai-e .

- dōw-eri manaş şinjəri oinaši tače,skə imə čaweī ö .

- nadi pā- bə süči tašo-şə tače:yowi tu-bə čaweī ö, dü amik-gi, tu-bə bostə-bār kti tu-şə tit bu.

- dōw-eri manaş sö-tre čaweī a-kum tai şinjəri amā go. bati tə, erm dü ami čawē wřčāw, imə zoizāt-şə bostə bostə tük wečřm. ī-pat imə arowār di bostə bā . tašo- bə būre öčü mela bini. ek melə gi ī oři-tə , ī pat di lř na-preām.

لغات:

- ban : ښځل | ځنگل | forest, jungle
 - tarāt : نږدې | نږدېک | near
 - karə : په خپل کار کې تکره، کسېگر | ماهر، لایق در کار خود، کسې ماهر | skilled , professional, skillful
 - betāt : خواري، مجبوري | زحمت، تلاش، نا گذیری | trouble , effort
 - samətu : ساتنه او پالنه کول | حفاظت کردن، نگهداشتن | to feed , to breed, to keep
 - uku : دغر بېرته راگرخېدل | انعکاس صدا درکوه، پژواک | sound reflection, echo
 - lawən : مینده کېدل، شتون | دستیاب بودن، امکانات دستیابی، موجودیت | acquirable , achieving, access
 - law : پیدا کول، میندل | یافتن، بعد از جستجو پیدا کردن | find, to find,
 - zoizāt : دکورنۍ ټول غړي | تمام اعضای خانواده، اهل خانه | family, family members
 - binu : فکرکول، انگرېل، چرت وهل | فکرکردن، تصور نمودن، چرت زدن | to think, to ween
 - oštiknišik : ژوند، دژوند چاری | زنده گی، معیشت | living, life
 - šinərū : خوښېدل | خوش شدن، خرسند شدن، شاد شدن | to be happy , glad
 - šinirəw : خوښول، خوشحالول | خوش ساختن، مسرور ساختن | to make happy
 - došpet : بخشش، سوغات | سوغات، تحفه | gift , gifts
 - došt pet ču : سوغات ورکول | سوغات دادن، تحفه دادن | gift out
 - ī kə patm, patm : پتم، پتم | له دی وروسته، وروسته | بعد از این، بعد | from now on
 - arowār : شتمني، اقتصادی حالت | دارایی، وضع مادی زنده گی | property , wealth , finance

جان به — ی بوژ چماس به ښوچ (دجان او دښامار جنگ | جنگ جان و ازدها)

ایک گېري جان نام اوده اېک منښ، اېک گول که اوشتیک نیشیک چاسیتوي. سی گي نه دماله سال منښ، پتم گي بوسته چېله زو اوده منښ اوتې وي. سېات که گي سپروک تشو ښه، پوت به زو اوده جان، تچاسیتوي.

تسو به گول که، کي دي کتوچون ښه زو نه پریاسیتوي. یوېس کوېس گي کی ټیکي شته، کی گي پوژن شته اوتیتوي. سېات گي، تنمنه دي کون ښه ویدیک نی موشاسیتوي.

ای واس جان تشو به گورو که نیشی کرکله گو وي. کرژن کرژن مجبی تنو تنو کوی که پا کخی سته وژنتوت، تنمنان به گي کنیک موشیک چا اکار گوي. جان بتیوي یوو سپروک اېرم سوار که اوت، اېن ایچون سته کس کوي درېشته نه او.

ایداسته ټاو دي تیژ ته کي موشین کدچالیت، کی گي تنمنه ویدیک نه موشالیت. کی گي ایداسته ټاو تیژ ته، بوژچماس، کی اورنگه اېرنگ بېرنگ تیژت، تی گي پوژون سته تیژت.

تسو به بورو موبناو تچي، ای گول که کرکېام اېن ښه ایداسته کوي لېام ته، سی کوي، سال منښه پرون سته، کی ایچون سته تېژ. گورو که نیشی گو.

ای واس اروپ اوشتي نره چتي اېنېي تی، لوولي امیچي، ترویلی اډکه کتي، گورو که نیشی گو. دیش که سودو گو، وپیه کخی کرژن کرژن نیدله تول گول وژنتوت. کس په ټوک سون. مجبی گي سوک — ی سوار که اوشتیک نیشیک ایچا سته وژنتوت.

سېو به گيري گورو که نيشي گو. گي گي اېک ايداسته دېش که پي نېشتوته، سېوو کومه پروو نه اوتيوو، تشو دي گي سي دېش کوپن ورنته سته نه اوتيوو.

وېپه کڅي کي دي نه ورنوت، کومه پروو نه اوتيوو. کژن کژن اڅاکي اوتيوو. سپروک اما څوژن بوسته ورنوت. تو بترش ته امي دېشي کون لېنتوا دمي ټيکي شته اوت. اېک دېچ بوسته گوم تول ورنوتو. پام که وېپه کڅي بڼه گي، کژن کژن کونجار ورنوت. تشوبه بوروکه وېني ته، امي دېشي کڼه اکان به دېش- ي اما اوتي گوسته اوت. يووي ميله چتون (چته ون) بو، بتي. سېوو کودون سته کي نه ورنوت. گيري تشو به گورو که نيشي گو. اېک بڼار به اوتله وټه ورنوتو. بتي ته، سکېوو اي جن تير پنا ته، اي مېلو اېن اکار نشور، کي اکي نشور. سنوم گو. سي بڼار به آدو ډنگي. بڼار به دو اېان گو. اوچو ويدنسته (ويدنه سته) مجبي ورنوت، ټېنس کني کتي گي اوړوياسيتوي.

سېداستوکه، جانه اېک سوچي کچکي ورنتي ته، کشره سته ادچام که رته سته جگريک ترزي، بڼار به آدوپن پورکېن پري (پېري). دبلي بېرلساو بڼار به دو دي پي ناشي وي. دبلي پورکېن اوړوم گياشتي که، جان تشو ورنسي سنوم گي پربت که، کڼ اوړويي که کودی. - دبلي گورو که نيشينه سته اېک دي پېره لوټ ورنوتو. اوړوي تچي: يالي کوژ! مچيوار اوده بوش. تو سوم نو، سنوم اتي-اېن چو. تو کورژ. جان تچي- کس تچېشي؟ يالي کوژ ويدژ بتيش؟ يي گي تو يوو پورکېن اوتېام؟. اېن- که توچ، کس مېله اوی؟

- دبلي تچي، يي پاچا به جو اوم. تته دويښتو بو. تته به يي اي پول جو اوم - ته امي دېشين اېرچليم. اېک اوله بوژچماس به ويدکي مجبي ټېنس به اما، دېشه اوتي موکېت. ټېنس به پالي گا وسېي بوژ چماسه کوريت. تول گول اوچورته بوت. سپروک دېشي اي بڼار به اوتله وټو که پته کژن، چون بوسته اوت. اېرم کپتي واس بو ته، بوژ چماس بڼار به دو که ترنت آسته او. يمه ويدکي واسو دو بڼا ومېي تشو کورون بڼه پرېاسميش. اېرم اي بڼا دي ومېي دريسته نوت ته، تشو پرېاميش. بوژچماس تچي شته او، اونو اېک اوي نېسلي کچکي دبلي نه پرتوم ته، بڼار به دو بڼي، بڼاره کونجار چام.

بڼار به مجبي يمه څوتاو که تته که آت. تته گي کس نه پرېاس. اېرم يي ايمه جيته بوژچماس پرېام، کي امي مجبي څوتژت.

- جان تچي، پاچا به جوی! تو چو، اېن نام او، بوژ چماس اکېنو اوی؟

- جان به ادباد- ي ترويلي ورنسي پاچا به جوس به بڼ بوره بو، بتيني ته اي منښ اي کس پرېاس.

- پاچا به جوسه جان اېک اوله ازا نام پري تچي، بوژ چماس سکي پا او، پا کوخ ايتلياس.

- جانه بوژچماس اينلياسته وژنتو.
- بوژچماس جان وژني وی پلی. تشو به دو نسو گوښ که دوم، آش که گی اژن جيباک، بېر اېاستيوي.
- جان دي گی ترويلي وی بناو پېپلی. اوو اېنېال کړپورېن بنوچ بوت. جانه بوژچماس کېتي پار ترويلي.
- اېن وي وېچام کوژن. سېوو به ای کېتي پار گيري وي اوناشي.
- جانه بوژچماس وژني که چا کابني. پاچا به جوس بننگري، ای تشو به اکچانتوو اوتيني.
- جان پاچا به جوس بنه تچي : توبه جگريک او. تشو جگريک سراو پرتو. جان بوژچماس به آده جگريک اگله کراو ږړکوم بناربه آدو گورگو.
- بنار به مجبی بوژچماس وژني شته، پاچا به جوس- ی جانه گی ساره سته وژني، بننگري بنار به دو، اېی .
- پاچا اي مېلو پی بننگري، تشوبه پاچه بار اما که بېرآ. تشو دي، بناربه مجبي بننگري شته وژنتوت.
- پاچا تشوبه جوسه جېنتي وژني، اروېن بننگري.

- پاچا جان بنه تچي : بنمېن (بنېن) تو ياليا! يې دوېنتو بوم، اېرم يوو تي. امي مجبين به سوک بار بنه - ی سوار بار بنه ،ايمه پکو بو.
- جان دي بننگري تچي: کېتشت تو به پرک اورېشت توميلي تيام. توبه دوش ت پا دميام، توبه پکو بيام.
- سی پت جان پاچا به زما بو، پاچا به اما که تينو. پاچا موژ بنه گی، پاچا بو

jān-bə-e buř čamās-bə soč fight of John and Dragon

e geři jān nām- odə ek manaš , ek gol - kə oštik nişik čaštiwi. se gi na-damālə sāl manaš patm gi bostə čičələ zo-odə manaš otiwi. seat kə gi saprok tašo-šə , poṭ-bə zo-odə jān tačāstītwi. tašo-bə gol kə , ki di kaṭū ču-šə zo na- bariāstītwi. yoš koš gi kai ṭike-štə , kai gi žř-štə oṭitwi. seat gi tanmənə di k̄u-šə widik nae mušāstītwi.

e-wās tašo-bə guṛo -kə niši karkələ gowi. k̄ř k̄ř majbi tanū tanū koi kə pā-kaci-stə w̄rtot, tanmənā-bə gi kanik moşik cā a-kār gowi. jān batiwi yow saprok erm sūwār -kə ot, i iču-stə kas koi dari-štə nu(na o).

idāstə ṭāw di tiř-tə mōši kadəčeālīt, ki gi tanmanə widike na-mušālīt. ki gi idā-stə tiř-tə, buř čamās , kai ūrṇə ižīṇ bižīṇ tiřt, te gi žřu-stə tiřt.

tašo-bə būř-o müšāw tače , i gol kə karkiām i -šə i- dāstə koi layām -tə , se koi, sāl manašo bařu-stə, kai iču-stə tiř. guṛ-o-kə niši go.

e- wās arūp ošti narəčiti a-šei tai , luwali amiči ,tarwili a-ḍakə kati , guṛ-o- kə niši go. deš-kə sūdū go, wepə kaci k̄ř k̄ř nidələ tol gol w̄rtot. kaspə ṭūk son. majbi gi sūke sūwār- kə oštik nişik ičā-stə w̄rtot.

seow - bə giri guṛ-o- kə niši go. ge ge ek idāstə deš- kə pe-nešto-tə , seow kumə zōw na- otiwi, tašo di gi se deš kui w̄rtə-stə na otiwi .

wepə-kaci ki di na-w̄rtot, komə zōw na-otiwi. k̄ř k̄ř acāki otiwi. saprok amā cūř bō-stə w̄rtot. tū batřš ami deši k̄u laṣṭəwā dami ṭike-štə ot.

ek dej bō-stə gum tol w̄rto. pām kə wepə kaci-šə gi k̄ř k̄ř k̄ujār w̄rtot . tašo- bə būř-o-kə waši -tə , ami deši kašə akā-bə deš-e amā utai go-stə ot . yowi melə citəw bō, bati.

seow kūdəw-stə ki na- w̄rtot. giri tašo- bə guṛo-kə niši go. ek šār - ba ütə waṭə w̄rto. bati -tə , skeow e-jən tiř pnā-tə i melo i a-kār našəwř , kai a-kəi našəwř.

sanum go. se šār -bə a-do ḍaṇi. šār-bə do apāgo. očū widənə-stə majbi w̄rtot, ṭes kne kiti gi uřwiāstītwi.

se-dāsto-kə ,jan-ə ek süci kačiki w̄rti- tə, kašarə-stə adčām-kə zətə-stə jagrik trři, šār -ba a-dōe pořke ber-ē. dabili ber-lasāw šār-bə do di pai-nāšiwi.

dabili pořke uřwum geāsti-kə, jan tašo w̄rei sanum ge pret -kə , kaš uřwiē-kə küde.

- dabili guṛo-kə nišinə-stə ek de- perə lūt w̄rto. uřwi tače:yāli koř, mačiwar-odə böš ! tu sūm nu, sanum ati-e ču, tu kurř.

jan tače - kas tačeši? yāli koř widř batiniš?. ye gi tu yow pořke uteām?. i -kə toč, kas melə oē?.

- dabili tače, ye pācā- bə jū om. tatə dōṣṭə bō. tato-bə ye e-pol jū om tə ami deši ərčəlim. ek ölə buřčamās -bə widik-e majbi ṭesə-bə amā ,deš-ə utai mukit. ṭes-bə pāli gā wasei buřčamās-ə kurit. tol gol učurtə bōt. saprok deši šār-bə ütə wāto - kə patə k̄ř , čün bō-stə ot. erm kiti wās bō-tə buřčamās šār-bə do -kə tarəṭ āstə ō. yamə widik-e wāsow dü šā wamei tašo kuṛu-šə preāšimiš. erm ē-šā di wamei dari-štə nu-tə tašo prāmiš.

buřčamās tače-štə ō, önü ek oi-nesəli kačiki dabili na-pratom-tə, šār-bə do špi, šār-ə k̄ujār čām. šār-bə majbi yamə cūṭāw- kə tato-kə āt. tatə gi kas na-bariās. erm ye imə jitə buřčamās-ə preām. kai ami majbi cūṭřt.

- jan tače ,pācā-bə jūē! tū ču , i nām āw-ta buřčamās akinow oē?.

- jan-bə aḍbād-e tašo-bə tarwili w̃ri, pācā-bə jüs-bə baş bürə bö, batini-tə ī manaş e-kas baṛiās.
- pācā- bə jüsə jan ek ölə azā nām pre taçe, buřcamās ske-pā ö. pā kōc āliās.
- jan-ə buřcamās āliā-stə w̃rto.
- buřcamās wai-pale. tašo-bə dü nasugüş-kə düm , aş-kə gi ā jibāk ber-eastiwi.
- jan di gi tarwili wai-şāw pe-pale. ũ e-şāl karpuř-ē şoç böt . jan-ə buřcamās kiti pār tarwili-e wi vičām kōř. seow - bə e-kiti pār giri vi ũ-nāši.
- jān-ə buřcamās ẓ̌re-kə cā kāşi. pācā-bə jüs şinjəri , ē tašo-bə a-kačāt-ow ütini.
- jān pācā-bə jüs-şə taçe: tu-bə jagrik-ə āw. tašo jagrik sarāw prato. jān buřcamās-bə āḍ-ə jagrik a-galə karāw zažəkəwum şār-bə a-do gur go.
- şār -bə majbi buřcamās ẓ̌re-štə, pācā-bə jüs-e jān-ə gi sārə w̃ri ,şinjəri şār-bə do ape.
- pācā ī melo pai şinjəri, tašo-bə pācə-bār amā-kə ber ā. tašo-di şār- bə majbi şinjəri-štə w̃rtot. pācā tašo-bə jus-ə j̣eti w̃ri arūe şinjəri.
- pācā jān-şə taçe: şaməş tu yāliā! ye döşto böm,erm yow ti. ami majbi-bə sük-bār-şə-e söwār-bār-şə imə pakü bu.
- jān di şinjəri taçe: kiti-št tu-bə pařk oři-št tu mili tiām. tu-bə doşt pā damiām, tu-bə pakü biām.
- se pat jān pācā-bə zamā bö. pācā-bə amā-kə tino. pācā moř-şə gi pācā bö.

لغات :

- سوار süwār : راحت،سوله ایز ژوند لرل، بی غمی | آرام،آسوده گی، در فضای آرام بودن | comfort, relax,free from anxiety
- بتون batū : فکرکردن، انگېرل | تصور کردن،خیال کردن | to imagine, to think
- نره چتي naračiti : اوسپنیزه خولی | گلاه خود، کلاه آهنی | helmet ,iron cap far fight
- لو ولي luwali : دزره کالي،اوسپنیز جامی | لباس زره، زره، جامه که درجنگ به تن می شود armor, chain mail |
- کسپه توک kaspə tük : هرشی | هرچېز | every things
- گوره guṛə : اس،اسونه | اسپ،اسب ها | horse,horses
- توک په توک tük pa tük : هرشی | هرچېز | evry things
- سوک sük : آرام،اقتصادی بسيا والی | راحت، آسوده، فراوانی اقتصادی | comfort
- سور sor : سوله | صلح | peace
- دی پېره De perə : ښکلی | زیبا | visage like (idol) De, beautiful
- دې میلته De miltə : بی شانه ښکلا | زیبای زیاد ،بسیار مقبول | visage (idol) De
- دې میلته اوده De miltə- oḍə : ډېرښکلی، د ښکلا خاوند | بسیار زیبا، (به مانند معبود زیبا وخوشرو) این کلمه برای مذکر استعمال می شود | owner like visage De
- پنا pnā : تکیه کلام ده | تکیه کلام است | slogan
- ښوچ = ښوچ soç , soj : جنگ | نزاع، جدل،جنگ،بزن بزن | fight
- آکاراۍ akāru:اورېدل، غور ته رسېدل | شنیدن،به گوش رسیدن | listen
- آکار نشون akār našu : اورېدل، په ویل شوی مطلب پوهېدل | شنیدن، دانستن مطلب گفته شده ، to listen , know |
- آکارنشون akār našəw : اورول،خبرول | شنواندن، گپ رساندن | to make heard
- آکی نشون akai našu: پوهېدل | فهمیدن، به گپ رسیدن | understanding, to understand
- پی نشون pai našu : مایل خواته پورته اچول. د دروازی په اړه د تړلو په معناه ده | به طرف مایل بالا انداختن. درمورد دروازه به معنای بستن می باشد | throwing up, to close

- اوي نېسلي oi-nesili : پېغله، هغه نجلۍ چې نوی پېغلتوب ته رسېدلی وي | دوشیزه، برای دختر نوجوان به کار برده می شود | miss
- کچیکي kačiki : اصطلاح ده چی پېغلی ته استعمالېږي | اصطلاحی است که برای دختر جوان به کار برده می شود | girl miss
- بین بوړه تیون baš būrə tīu : په زړه کی خوشحالېدل | در دل خوش شدن، باز شدن دل | becoming happy
- موښون mušu : لوبه، لوبه کول، لوبېدل، سپورت | بازی، بازی کردن، سپورت | to exercise , to play
- موښون mušəw : دوکه کول | فریب دادن، فریفتن، بازی دادن | to deceive, to dope
- زوو zōw : څرک، نښه | ، نشانه، درک، اشاره، علامه | indication
- کوټار kūjār : کنډواله ، وړانۍ | خرابه ، ویرانه | ruin, ruins
- اخاک acāk : ډېر ، د ډېروالی او مبالغې له پاره کارول کېږي | بسیار، برای زیادت و مبالغه استعمال می شود | used for exaggeration
- اخاکي acāki : چوپتیا | خاموشی | silence
- اخاکي acāke : ورو | آهسته، با خاموشی | slow, slowly
- خوژن cūr : تش، خالی | خالی، ظرفی که در میان آن چیزی نباشد، صرف | empty, only
- یالی yāli : غیرتی | سریر آورده، شجاع، دلیر | brave , voliant
- خوټون cūtu : ژغورل کېدل | نجات یافتن، رهایی یافتن | rescuing, to rescud
- خوټون cūtw : بل کس ژغورل | نجات دادن، کسی دیگر را نجات دادن | rescuing some one
- میلته miltə : خېره | چهره، رنگ و رُخ | face, visage
- مچيوار mačiwār : عمر، ژوندون | عمر، حیات | age , life time
- مچيوار اوده بوش mačiwār-odə böš : د ډېر عمر خاوند شی، دمننی په ډول استعمالېږي | صاحب عمر دراز شوی، به گونه تشکر، به کار برده می شود. | have long life , used as thankful
- کی kai : یا | یا | or
- کی kai : نظر، فکر | نظر، مفکوره، فکر، خیال | idea , thought
- کی یون kai yū : دچا نظر او فکر اخستل او یا معلومول | نظر کسی را معلوم کردن | to ask for some one's thoughts or idea
- کی کوچ kai kuč : په خبرو خبرو کی دچا نظر ځان ته معلومول | جستجو کردن نظر کسی در ضمن صحبت. | asking for some one's thought

دوم مټه | دوهمه برخه | بخش دوم

بوي مېله

(دپند خبرې | سخنان آموزنده)

اوتا ! تو ای کی وړئاس

(پلارا ! تا یوڅوک وینی | پدر! تو را یک کسی می بیند)

کناسته گېري که اېک منښ تشو به وېشه تول که گوم کړ کتو چېله گو. تشو به جيت ميلي تچي: تول به بوته بوټو که اېک اېک چوکه گوم چوکي ته، این کی نه وړئاس. سپروک اېښېي کوژن ته گي، ای با گوم کړبیاس.

ای واس ږات (ږاتر) ماس أمیار گوستو که، دویښتو جوس ميلي اڅاکي گو. جوس به کارپا که تچي: جوی! تو وپه کوڅ. کی اڅله بو ته، این سوم او، کی ږوو کراو.

منښه گوم کړ چوکون ښه للاو ورمښی، اجا پېدوشت نه کوژېن، جوس اڅاکي چا کښی تچي : اوتا! تو ای کی وړئاس.

- تتوسه وپه کڅی کی نه وړنتو. چوکي گوم اوي که سپک بوټو ښه گو. جوس گيري چا کښی، اوتا! تو ای کی وړئاس تچي.

- تتوسه گيري منيکېک که وپه کڅی، کی نه وړنتو. چوکي گوم اېښېي که، ترېوم بوټو ښه گو. اجا پی دوشته نه کوژېن، جوس اوي نشي تچي: اوتا! تو ای کی وړئاس.

- تتوس گوم چوکون اوتی پام که وپه کڅی کی نه وړنتو. چوکي گومه اېښېي که، پتاري بوټو ښه گو. جوس گيري چا کښی تچي : اوتا! تو ای کی وړئاس.

تتوس گوم چوکون اوتی کی او اېن وړنله که، وپه کڅی کی نه وړنتو. موښ که جوس ښه تچي، کښه اېن ویدی. تچي کی اوش، تو ای کی وړئاس، تو ای کی وړئاس. یې ته کون نه وړنامی ؟

- جوس تچي: اوتا! یومه اښېوو ای کی اوږه، سی تو دي، اېن دي، سپروکه وړئاس. یمه کس ایچاستومیشه دي وړئاس. سی یومه الله پاک او.

تتوس تچي : اییا جوی. ای مېلو نوشتېرېن کښ نه تچېش. یې ای کوی نه چاسم. تی چوکي گوم کړ نشي گوت.

Second Part

boi mela

(Axiom)

otā! tu e-ki wřās!

father ! some one is watching you

kanā-stə gerī kə ek manaş tašo-bə weşə tol kə gumkř kařü čilə go. tašo-bə jīt mili tače: tol-bə bawřə bawřo-kə ek ek čukə gum čuki-tə, i ki na-wřās. saprok eşei kōř-tə gi, e-bā gumkř biās.

e-wās řāt mās a-maeār gosto-kə, döşřö jüs mili go. acāke jüs-bə kār pā kə tače: jüē! tü wepə koc. ki acələ bö-tə, i süm aw, kai řöw karāw.

manaşə gumkř čukū-şə lalāw war-masi, ajā pe-doşt na-koře, jüs acāke cā kaşī tače: otā! tu e-ki wřās!

- tato-sə wepə kacī ki na-wřto. čuki gum-ə oi-kə sek bawřo-şə go. jüs girī cā kaşī , otā! tu e-ki wřās , tače.

- tatos-ə giri menikik-kə wepə kacī, ki na-wřto. te čuki gumkř eşei-kə , tre-um bawřo-şə go. ajā pe-doşt na-kōře, jüs oi-naşı tače: otā! tu e-ki wřās.

- tatos gum čukū utai pām-kə wepə kacī ki na-wřto. čuki gum eşei kə, patāri bawřo-şə go.

- jüs girī cā kaşī tače: otā! tu e -ki wřās!

- tatos gum čukū utai , ki ō~i wřlə kə, wepə kacī ki na-wřto. muş kə jüs-şə tače, kaşə~i vide(vidəwe). tači-ke ōş, tu e-ki wřās, tu e-ki wřās. ye tə řu na-wřāme?

jüs tače: otā! yomə a-şəow e-ki ořə, se tu-di, i-di, sapro-kə wřās. yamə kas ičāstomiş-ə di wřās. se yomə Allāh pāk ō.

tatos tače: iyā jüē. ī melo nüştren kaş na-tačeş, ye ī koi-ə na-čāsīm. te čuki gumkř naşı got.

لغات :

- گېري gerī : وخت، گري | وقت، زمان | time
- وېشه weşə : گاونډې | همسايه | neighbor
- کړ kř : وړی | خوشه، خوشه حاصلات زراعتی | ear of corn
- گوم کړ gum kř : دغنمو وړی | خوشه گندم | wheat cluster
- بوته bawřə : انډی، دکرونده انډی | گرد، گرد زمین زراعتی | farming plot
- چوکون čukū : له ځمکې بوټي را ایستل | کندن بټه از زمین | dig from the ground, pluck, to dig
- سوم süm : خبر، خبرتیا | خبر ، آگاهی | awareness , news
- سومون süməw : حس کول | حس نمودن، احساس کردن | feeling
- وړو zöw : څرک، اشاره | اشاره، اشاره با صدا | indicating with voice
- پی دوست (پېدوشت) pe-doşt ču : پېل کول، دکار پېل کول، وهل | به کارآغاز کردن، زدن | to start, to hit
- ویدون wiđu : وېرېدل | ترسیدن، هراسیدن | to fear, to frighten
- ویدون widəw : وېرول، څوک وېرول | ترساندن، درهراس انداختن کسی | to scare, to frighten some one
- وړتون wřü : لیدل | دیدن، مشاهده کردن | to look , to see , observe
- وړتون wřw : ښودل | نشان دادن | to show

سور (سوله | صلح)

بڼرملیکه (بڼارملیک) تتوس کودی : اوتا ! یمه کپکله بوشتیک که سباک پریپمیش؟
تتوس تچي: کناسته گپري ته، یومه گول که سور آته ، وي بوشتیک که سباک پریاسپن.
بڼرملیکه تتوس کودی: سور کس اوآ اوتا ؟

تتوس تچي: سور، سواربار بڼه تچاست. سور بوته سپروک تنو تنو اوشتیک نشیک که تیاست، کي کون ادرېن کدچاو نه پریاس. کومه متو کي نه وېښاو پریاس. سپوو لژن چېتر تیاس. حکومت تیاس.
اېرم یومه گول که سور کوین اېاس که، سپروک اېچه اومیش. بڼوچ بی چون بڼه اېک سپک دوشته پرون سته او. بڼوچ کس په ټوکه درومره چاس، اېره چاس . موشین ککوژن چاس، تنمنان ځاوکوژ چاس، بران برا نښته چاس.

بڼوچ نه بو ته، تو دي براو دي ،سوسوو دي، اورنگه تنمنه دي، سباک چاسپن. ډاکتر، انجنیر، معلم بیاسپن. سپتوپن کي تنو گولین بڼه بېتات چاسپن. تشومیلی کي گول سور به کوو گیاس، سپروک ماچمتره کي سوار میلی اشتیک نیشیک چاست. تشوبڼه کي گول سوي ،گول سور تچاست.

Sor Peace

şarmalik-ə tatos küde: otā! yamə ki-kələ boštik- kə sabāk baṛiemiš?

tatos tače: kanāstə gṛi-tə, yomə gol-kə sor-ā-tə , wi boštik-kə sabāk baṛiāše.

şarmalik-ə toṭos küde: sor kas oā otā?

tatos tače: sor, süwār-bār-şə tačāst. sor bö-tə saprok tanü tanü oštik nişik-kə tiās. ki ku adṛe kadəčāw na-baṛiās. kumə maṭo ki na-weşāw baṛiās. seow ĩrčetr tiās. hukumat tiās.

erm yomə gol-kə sor küi eās-kə spaprok əcə omiš. şoç bai ču-şə ek sek došt pṛu-stə o. şoç kaspə ʈük-ə drumarə čās, abrə čās . möši kakūr čās, tanmənā cāw koṛ čās, brā brā naşṭə čās .

şoç na-bö-tə , tü-di , brāw- di , sosow- di, ũrŋə tanmanə- di, sabāk čāše, daktar, enginer, malem biāše. setüe gi tanü gol-şə betāt čāše , tašo mili gi gol sor-bə köw geās, saprok māčmatrə gi süwār mili oštik nişik čāst. tašo-şə gi gol soi, gol sor tačāst.

لغات:

- گول gol : وطن، هېواد | مملکت، سرزمین | homeland , country
- گولي goli : وطنوال | هموطن، هموطنان | countrymen
- سوار sōwār: راحتی، بی غمی | آرامی، آسوده گی، فارغ خیالی، فارغالی | comfort, relax
- کدچون = کدیچون kadəčāw, kadičəw : ازارول، چاته ازار ورکول | مزاحمت کردن، نا آرام ساختن، مداخله درکار کسی | disturbing , to disturb
- لژن چېتر ĩrčetr: قانون، مقررہ | قانون، مقررات | law, rule , regulation
- مټه maṭə: برخه، حق | حق، حصه، بخش | sher , right
- دوشته پرېک došt prek : لاس ورکول، همکاری کول | دست دادن، همکاری کردن | collaboration, shake hands
- ککوژن kakūr: کونډه، هغه چی مېړه یې مړ وي | بیوه، شوهتر مرده | widow

- ځاوکوژ = ځوکوژ cāw koř=caw koř: یتیم، هغه ماشوم چی مور اويا پلار یې مړ وي | یتیم، طفلی که پدريا مادرش مرده باشد. | orphan, orphans
- برا نښته brā naṣṭa: هغه چی ورور یې مړ وي | آن که برادرش وفات کرده باشد | person who's brother is dead
- کو kōw: بیخ، رینه | بیخ، ریشه | stump
- گول سوي gol soi: اصطلاح ده، یعنی هرڅه سمسکي وي | اصطلاح است که به معنای هرچه رو به راه، می باشد | every thing being perfect or peasful
- بېتات betāt: خواري، زحمت | زحمت، تکلیف | difficulty, trouble

مېله سُوا = مېله ږن

(دخبری کولو طریقه | طرز سخن گفتن)

مېله چوڼ ميلي، ږنه نه پېلسېږ. کیکله کي جن ویمه به ښتې کي گي اورنگه منښ مېله چيله بوته تېنس به مېلو کرتوپږ. تېنس به مېلو بوسته که اکی نشېږ. کون کس کودېرېږ ته گي، ږن ميلي مترېږ. کي اورنگه مېله چيله بوته گي، تېنس به مېلو که پاپلون چار نه تياس. مېله چيله بورېږ ته، سار ميلي مېله چوڼ چار تياس.

mela süwā, mela zan

How to talk

mela ču mili zan-ə na-pelaše. ki kalə ki jən wimə-bə šaṭi kai gi ūrṇə manaṣ melə čilə bö -tə tes-bə melo kartawə . tes-bə melo bostə-kə akai naše.
ku kas kudeře-tə gi , zan mili matre. ki ūrṇə melə čilə bö-tə gi , tes-bə melo- kə pāpālu čār na-tiās. melə čilə böře-tə , sār mili melə ču čār tiās.

لغات:

- مېله melə: خبری | صحبت، حرف، سخن | convers , talk
- مېله وا meləwā: وياند | سخنگو | spekar , spokes man
- مېله وژن melə wř: خبری کونکي | سخنران، کسی که سخن میزند | talker
- سُوا süwā: ترتیب، طریقه | ترتیب، طرز، روش، با نظم | method, form
- ږن zan: ادب، اخلاق | ادب، تربیه، اخلاق | polit, behavior
- کي جن ki jən: څوک، یو څوک، چا، کوم چا | کسی، یک کسی، کدام کسی | any one
- ښتې šaṭi: ملگری | دوست، همراه | friend, comrade
- کرتون kartaw: اورېدل، خبرو ته غوړ نیول | شنیدن، به سخن گوش دادن | listen
- اکی نشون akai našu: پوهېدل | فهمیدن | understanding, to understad
- اکی تون akai tāw: خوښول | پسندیدن، خوش کردن | to love , to like, to choose
- پاپلون pāpālu: دانگل، د یو څیز دننه ته توپ وهل | څیز زدن به داخل چیزی . مثلا څیز به دریا، jump in to, diving |
- چار čār: رواج، طریقه | رواج، راه وروش، عنعنه | tradition
- چاروېښ čārweṣ: طرز، طریقه، سلیقه، رواج | طریقه، عنعنه، روش، سلیقه، طرز العمل | polity, tradition

- سار sār: نوبت | نوبت | shift

جیک (صبر | صبر)

ښوچ بوڼ بوسته وېښ نو. کپکله تمنه موشله بوته، ایک وشتوک مېله، کی گي وشتوک ټوک کتي، ښوچ بیاست، چپته گرونټیک چاست. پروجولان ښه — ی پروجلان ښه بوسته مېله اي اوته، چپچلیکی مېله چت بو. اپک سېک به مېلو وېچت بو. یو وي بتت بو ته، ښوچ بوسته کوي نو. ښوچ یومه پرک بار-ی ښنټي بار آو نشاس. تمنه گي تېنس وامي ښوچ بي اپکنټیاست. تمنان به دوک اوله چون چار نه تیاس.

jīk Perseverance, patience

šoç b̄u bostə weş nu . kikalə tanmənə muşələ- bö-tə , ek-waštok melə, kai gi woštok tük- kti ,
šoç biāst, çaptə gr̄utik čäst. parüjəwələ-şə- ē parüjələ-şə bostə melə ī- ō-tə , čičəlik-e melə čät-
bu. ek sek bə melo wečät-bu. ī - batət- bu-ta šoç bostə koi nu. šoç yomə parək- bār- e šaṭi- bār-ə
āw našās. tanmənə gi tes -wāme šoç bi ekatiāst. tanmənā-bə dük ölə ču čār na-tiās.

لغات:

- پروجله parüjələ: زده کوونکی | شاگرد . (مفرد) | student
- پروجلان parüjələ: زده کوونکی | شاگردان (جمع) | students
- پروجوله parüjəwələ: ښوونکی | استاد، معلم | teacher
- پروجولان parüjəwələ: ښوونکی | استادان، معلمان | teachers
- ټوک tük: شی، خیز | جنس، چيز | thing, things, stuff
- چپچلیکی čičlike: ورو، په نرمی | آهسته، به نرمی | slowly
- ښنټي بار šaṭi-bār: اشنایي | دوستی، اشنایي | friendship
- چپته گرونټیک çaptə gr̄utik: لاس اچول | دست اندازی | bravel
- دوک: مرض، لانجه، جنجال | مرض، جنجال، منازعه | disease, grabs

وړو (سپلاب | سيل)

بېرنېسک ميلي اوښلي ږژ بیاس. کپکله اوښلي ږژ مي بوته گي، وړو اوشتیاس. وړو کس اموک آستو، اویکه گیاس.

پوو نی ترې خپخه یومه وېشه دېش که وړو اي، تول گول، اما اویکه گو. جلان ا کووی اویبناوگو. سېک دېش به دېشي مېلو پی ، دوشت پا نشله گوت. نوشتېرېن تېنسه پیسه اېښېي کوژن. پیسه تی مجبي پرتوت ته، تېنس به اما ، تول گوله وړو اویکه گوسته اوړي. کناسته منښ به اما اویکه گوسته اوړي، اما اوینشي پرتوت. تول اویکه گوستان به گي، پیسه پرتوت.

یمه شکر مسلمان اومیش. ایک مسلمان سپک مسلمان به برا او. کون بڼه بېتات پی نیشوتو، تېک گی تشو بڼه دوشت پا نشاست.

waṛu Flood

bernesik mili ūṣli ži biās. kikalə ūṣli ži mi bōtə gi, waṛu oštiās. waṛu kas a-mūk āsto , oi-kə geās. pōw nai tre cecə yomə wešə deš- kə waṛu ē ,tol gol, amā oi-kə go. jālā a-kow-e oi-ṣāw go. sek deš-bə deši melo pai, došt pā-našələ got. nūštren te-sə paisə eṣei kōř. paisə te majbi paratot-tə , tes-bə amā,tol golə waṛu oi-kə go-stə oři. kanāstə manaṣ-bə amā oi-kə gostə oři , amā oi-naši pratot. tol oi-kə gostā-bə gi,paisə partot. yamə šukur musalmān omiš. ek musalmān sek musulman-bə brā o. k̄u-ṣə betāt pe -neštota, tek-gi tašo-ṣə došt pā-našāst.

لغات:

- ورو waṛu: سپلاب | سيل | flood
- پو pōw: تېرکال، پروسبرکال | سال گذشته، پارسال | last year
- تری خېڅه tre cecə: ورم کال، دوه کاله وړاندې | پيرار سال، دو سال قبل | the year before last
- وروآش waṛu ās: دسپلاب مخ | رُخ سيل | flood stream
- ږژ ži: ډېر | زياد، بسيار | very, much, lot
- بېرنېسک bernesik: پسرلي، دپسرلي موسم | بهار، موسم بهار | spiring, spiring season
- تول گول tol gol: کرونده، پټي | زمين های زراعتی | field, fields
- پی نيسون pe-nesu: مخامخ کېدل | روبرو شدن، دچار شدن | to encounter, facing
- بېتات betāt: تنگسه، ستونزه | زحمت، مشکلات، ناچاری | trouble
- سپک sek: بل، هغه بل | دیگر، آن دیگر | other, the other one
- تېک tek: نور | دیگران | others
- دوشت پانشون došt pā-našu: مرسته، مرسته کول | کمک کردن، همکاری عملی یا مالی | assistance, to help
- اوي نشون = اوینشون oi-našu: ابادول. دغه کلمه د کور یا باندې د ابادولو په اړه استعمالېږي | اعمار کردن. این کلمه برای اعمار خانه و باندۀ استعمال می شود | to build, building

اېي به احترام

(د مور احترام | احترام مادر)

اېي به احترام الله پاکه یمه بڼه فرض بڼاچي شته او. اېيه نو ماس اکوڅ گرونټیمیش، اچو ایوم کوژنمیش. سپروک اېي، تنو جو زگان میلی، بېتات کښاست. جو زگه اېي بشپاست، سی گی اروپن تېنسه پریاس. کوشولان به مېله او: اېي به پوت به زو، زگان به درژن به زو.

اروپ ابي تنو جو زگان اوو پري، پروجونتاو بنچاست. ابي، ابلبي، تمنان بنه سون سون پربنجیک متراست، تي دي گي، پکو تي کرتياست.
 تمنه تنو ابيه ڍڙ پرکپاست، لوٽ بوته گي، تنو ابي تتان به بپتاته، نه پرمبني کي، تپنس به دوشٽ پا دمياست. رسول الله(ص) چي شته اوته : جنت ابي به کور کوو پو او.

ei-bə ehterām Mother's respect

ei-bə ehterām Allāh pāk-ə yamə-ṣə farz ṣāci-štə o. ei-ə nu mās a-kūc grūtimiš, ačü ayum kōrmiš. saprok ei tanü jü zaḡā mili betāt kaṣāst . jü zagə ei-ə baṣeāst, se gi arüe ṭes-ə parəriās . kūsülā-bə melə o: ei- bə poṭ -bə zo zaḡā-bə ḍr̥-bə zo.
 arüp ei tanü jü zaḡā öw pre, parüjəwəntāw ṣačāst. ei elei , tanmañā-ṣə son son prejik matrāst, te di gi , pakü tai kartaeāst.
 tanmanə tanü ei-ə žr̥ parəkiāst, lüt bö-tə gi , tanü ei-tatā-ba betāt-ə na-praməṣi-ke ṭes- bə došt pā damiāst. rasulallāh (S.A.W) tače-štə ö-tə : janat ei-bə kür köw- pu ö.

لغات:

- سمٽون saməṭu: سائل، پالنه، پال | نگهداشتن، پرورش نمودن | to feed, to keep, to protect
- اچو ايوم ačü ayum: په غبر کي نيول، دساتني اوپالني په معنا استعمالېږي. | درېغل گرفتن، به مفهوم پرورش استعمال می شود | to hold, for breed and babysitting, to hug
- بشون bašəw: نازکول | ناز کردن | cute
- زو zo: زړه | دل، قلب | midst
- ډرژن ḍr̥: تيره، تيړی | سنگ، سنگ ها | stone, stones
- جو زگه jü zagə: اولادونه، دنجونو اولادونه | فرزندان. فرزندان شامل دختران و پسران children |
- زگه zagə: ترډېره د زوی او زامنو په معنا ده، خو په مجموع کې د اولاد په معنا استعمالېږي | هرچند بیشتر به معنای پسر و پسران کاربرد دارد، اما در مجموع به معنای اولاد، استعمال می شود. | son, sons
- اروپن arüe: لا | هنوز، بیشتر | still, nevertheless
- پررون parü: نازول، نازورکول | محبت دادن، ناز دادن | kindness, to love, to like
- کبنون kaṣu: گال، قبولول | تحمل کردن، کشیدن (مانند زحمت کشیدن) | bearing, toleration
- پوټ poṭ: پانه، پانی | برگ، برگ ها | leaf, leafs
- پروجونتاو parüjəwəntāw: ښوونځی | مکتب، جای آموختن دانش | school
- لوټ lüt: ځوان | جوان | young
- پربنجیک prejik: کپسه | افسانه، داستان، حکایت | fable, fables
- کرتون = کار تون kərtāw, kārāw: غور نيول، اورېدل | گوش کردن، گوش دادن، شنیدن | listen, to listen

ابي به واس
 (دمور ورځ | روز مادر)

دروم کوي - ی کټه ملیک سوس برا اوت. اوو تی سوس برا ، تربوم چپو (صنف) که سباک متراست. دو تی پروجونټاو آله بوت ته، تتوس تېنسه ده دو افغاني پرپاسی . کټه ملیک تشو به اورپی به اله پله ویکه یاسی، دروم کوي گي، ای اورپی به ای کس وېچاسی، ای اورپی گی جیت میلی دمیاسی. اېي به واس ترنت بوېنه، دروم کوي اېس بڼه ای لپه پوش وېکه ای، اېسه پری، اېپی! توېنه اېي به واس، بوي واس تیوو تچي، اېس ادوشتوو جی پرتي. اېسه گی بڼنگري، دروم کوی نوکی پا پرکوک کژن.

کټه ملیک سی پرتو اورپی واسوو یاسی. سی بوسته واس بڼه تشو که اورپی نوري ته، اېس بڼه ای کس وېچري. تشو به جیت میلی بڼي تچي، اېپت(اېي پت) ایمه اورپی ادرېن ننشام. سپروک گول که ،ای واس اېي به نامی، بوي واس تیاس. سی واس گی جو زگه ،تنو اېي بڼه ای کس ویکه، اېپی ! توېنه اېي به واس تاتېي تیوو، تچاست.

ei-bə wās Mother's Day

Drumkui-e Ķātəmalik sos brā ot. ū te sos brā gi , tre-um čapo-kə sabāk matrāst. dū te parūjəwanṭāw ālə bōt- tə, tatos ʔesə da-dū afghāni preāsī . Ķātəmalik tašo-bə ūrpae-ba alə palə we-kə yāsī, Drumkui ē ūrpai-bə e-kas wečāsī, ē urpai gi jit mili damiāsī. ei-bə wās tārət bö-ʂə , Drumkui ēs-ʂə e-lapə pūš we- ka ē, ēs-ə pre, eyē! tu-ʂə ei-bə wās , boi wās tibu tači ,es a-došt-ow ji prati. es-ə gi ʂəŋəri Drumkui nuke-pā paṛkok kř. Ķātəmalik se prato ūrpai wās-ow yāsī . se bostə wās-ʂə tašo-kə ūrpai na-oṛi-ta ,es-ʂə e-kas wečəri. tašo-bə jit mili bini tače , i-pat imə ūrpai adře na-našām. saprok gol kə, e-wās ei-bə name, boi wās tiās. se wās gi jū zagə , tanū ei-ʂə e-kas we-kə, eyē! tū-ʂə ei-bə wās tātei tibu tačāst.

لغات:

- پروجونټاو parūjəwən tāw | ښوونځی | مکتب | school, schools
- چپه čapə : ډله، ټولگی | صنف، گروه، دسته | class, group
- اله palə : مېوه، مېوی | مېوه، مېوه جات | fruitage, fruits

- جیت میلی دمون : jit mili damũ | خان سره ساتل | باخود نگهداشتن | with self keeping
 - ای لپه پوش : e lapə pũš | یوه گپدی گل | یک دسته گل | a bouquet of flowers
 - بوي واس : boi wās | نیکمرغه ورځ، ښه ورځ | روز خوب، روز نیک | joy full day, happy day
 - بینون : biñu | فکر کول، سوچ کول | فکر کردن، چرت زدن | to think
 - جي ji : په مروج ډول مچو ته وایې. | بوسه ، به گونه مروج ماچ را گویند. | kiss
 - پرکوک parkok : دعافې له مخې مچو ته وایې | بوسه از روی عاطفه ومحبت، را گویند. | kiss with kindness

پیون سته او (د څښاک اوبه | آب نوشیدنی)

پیون سته او پرسېشتیک تیږو. پیون سته او تشو به گون، گژ، اېروس بار میلی زژان گېاس. سی او ته پرسېشتیک، گون نه اوده سته، بوسته اېروس اودسته بوته، سی پیون او او. کښه او، سی او ته، تشو که ادچام نیجاست، پلال – ی ات گت اوشاست، سی او پیون سته نه او. اونېس او، کویی به – ی پورې به او گي، پیون ښه بوسته او او. اکښو پورې به – ی، اونیس به او نه بوته گي، او اوبناو شپله بوته، پیېن.

pĩu-stə āw Drinking water

pĩu-stə āw prase-štik tibu. pĩu-stə āw tašo-bə gun gř, eros-bār mili zřā geās . se āw tə prase-štik, gun na-odə-stə, bostə eros odə-stə bö-tə se pĩu āw ō.
 kaṭə āw se āw o-tə tašo- kə adčām nijāst , palāl-e atgaṭ ū-našāst, se āw pĩu-stə nu. ūnes āw , kui bə-e pũrri-bə āw gi ,pĩu-ṣə bostə āw ot. a-kinow pũrri-bə-e , ūnes-bə āw na-bö-tə gi , āw üṣāw šelə bö-tə, pĩe.

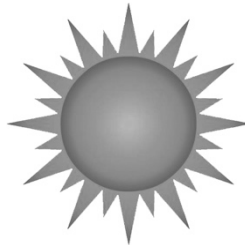
لغات:

- پرسېشتیک praseštik :رنې، صاف | شفاف، پاک | clean, clarity
 - گون gun : بوي | بوی | scents
 - گژ gř : رنگ، ښکلا، شکل | رنگ، زیبایی، قیافه | shape, colar, beauties
 - اېروس بار eros-bār : خوند، مزه | مزه، طعم | savor, testy
 - کښه kaṭə : وپاله | جوی | kanal
 - ادچام adčām : جامی | لباس | clothe, clothes
 - پلال palāl : خاوره | خاک | soil
 - ات گت atgaṭ : خلی | خس و خاشاک | rubbishes
 - کویی kuii : څا، د اوبو څا، کویی | چاه، چاه آب | well, wells
 - پورې pũrri : څا، د اوبو څا، کویی | چاه، چاه آب | well, wells
 - پورې پورې pũrri : څا، د اوبو څا، کویی | چاه، چاه آب | well, wells
 - اونېس ūnes : چینه، چینی | چشمه، چشمه ها | spring, springs
 - اوبون ūṣu : اېشپدل | جوشیدن | to boil, boiling
 - اوبون ūṣəw : اېشول | جوشاندن، جوش دادن | to boil

- پیون pīu : ځېنل | نوشیدن، شرب کردن | to drink
 - پیون - سته pīu-stə : دځېنلو، دځېنلو وړ | نوشیدنی، قابل نوشیدن | drinkable

سوي (لمر | آفتاب)

جیناک- ی اېس کوي چاستوت که، جیناک اېس که تچې، کی ای سوي نه اورینه اېن- ی تو ايتي تپي نه باري.
 جیناک به ايس تچې: زگا ! سوي نه اوري ته، کژن کژن ترپمیش تیاسی، یوز تیاسی. سوي او ته، کژن کژن ویانس او، تپیک او. سوي به ویانس - ی تپیک، ماچمتران که - ی، چته کوران که بوسته سلیاس، اله پله پکپاست. سپروک کنی وشمه گی، میکروبه پړانس.

soi
The Sun

Jināk-e ēs koi častot-kə, Jināk es-kə tače, kai ī soi na-oṛi-tə~i-e tu iti tapi na-baṛi.
 Jināk- bə es tače: zagā! soi na-oṛi-tə, kṛ kṛ tremiš tiāsi, yoz tiāsi. soi o-tə, kṛ kṛ wīās o, tapik o.
 soi-bə wīās-e tapik, māčmatrā-kə-e, čatəkūrā-kə bostə saliās, alə palə pakiāst. saprok kne wašəmə gi, mekrob-ə žṛās.

لغات:

- کوي koi : کار، بوختیا | کار، کسب وکار، مصروفیت | job, duty business
 سوي soi : لمر | آفتاب | sun
 - تپي tapi : گرمي | گرمی | warmth
 - ترپمیش tremiš : تیاره | تاریکی | darkness, dimness
 - ترپمیشه tremišə : چی لږ تیاره وي | کمی تاریکی باشد less darkness
 - ویانس wīās : رڼا، روښنایی | روشنی، نور، پرتو | light
 - ماچمتره māčmatrə : انسانان | انسان ها | human, humans
 - چته کوره čatəkūrə : څاروي، دځلورو پښو والا | چهار پا، حیوانات | four legged animals
 - اله پله alə palə : مېوه، مېوی | میوه جات، میوه جات | fruitage, fruit - سپروک saprok : ټول | همه | all
 - وشمه wašəmə : ډېر، زیات | زیاد، بیشتر، زیاد تر | many, more, much

امه وژن = امتره (دکورنی غړي | اعضای خانواده)

اېي ، تته، سوس، برا ،ته اېک اما اتر اوشتيک نيشيک چاست،تېنس بڼه امه وژن کی گي امتره،
تچاست . اېي تته سپروک امه وژن به دويشتوک تياست. تی، تېنس به تنمان بڼه، پرکپاست. تنمنه گي
کس کوي ايچېله بوت ته، اېي تتان کودپاست. تنو اېي تتان به احترام چاست. تېنس به آنت پروجون
اويچاست. سپروک گي اېکانتی تېنس به اوشتيک نيشيک به کويډوم سرورپاست.

aməwř-amətrə Family members

ei ,tatə , sos, brā ,tə ek amā-atr oštik nišik čāst, řes-řə aməwř kai gi amətrə tačāst. ei-tatə saprok
aməwř-bə döřřök tiāst. te , řes-bə tanmənā-řə , pařekiāst. tanməmə gi kas koi ičələ böt-tə , ei-tāřā
küdeāst. tanü ei-tāřā-bə ehterām čāst. řes-bə āt parüjəwn-ə oi-čāst. saprok gi e-kāte řes-bə oštik
nišik-bə koidüm-ə saruřeāst.

لغات:

- امه وژن aməwř : کورنی، دکورني غړي | خانواده، اعضای خانواده | family members
- امتره amətrə : دکورني غړي | اعضای خانواده | family members
- امتره amtrə : ډېر، زیات | بسیار، زیاد | much more
- اوشتيک نيشيک oštik nišik : ژوند، ژوندون | زنده گي، معيشت | inhabits, life
- تنمنه tanmənə : ماشومان | اطفال | children
- پرکون parəku : [مص] - مينه کول، محبت کول | دوست داشتن، محبت کردن | to love , to like
- پرکون parəku : [اسم] - دوست، ملگری | دوست ، رفيق | friend, comrade
- کودون küdāw : پوښتنه کول، اجازه اخستل | پرسیدن، اجازه گرفتن | to ask
- کويډوم koidüm : کار، کاروبار | کار، کاروبار، مصروفيت | duty, work, job, task, business
- اېکانت ekāt : يوځای | یکجا، باهم | to gether
- اېکانتی ekāte [قيد] : يو ځايي، گډ | یکجايی، باهم | together, entirly(ad.)
- آنت āt : نصيحت، نیک لارښوونه | پند، نصيحت، اندرز، رهنمایی نیک | advise, axiom
- پروجون parüjəw : پوهه ورکول، نصيحت کول | دانش وفهم دادن، رهنمایې کردن | admonish, to teach

کوکو سمټون (دچرگانو ساتل | مرغداری)

جينله – و تتوس کودې، اوتا! کوکو سمټون که کس فايده اوا؟
- تتوس تچي : کوکو سمټون که اوچو اترځله تياس. کوکو به ړاو- ی انا يېميش. پتي گي، بڼېي اوڅپن
که پونشېميش.
جينله تتوس بڼه تچي: بی ايداسته اوته، اېن بڼه کپتي پول کوکو وېچ، يي کوکو تيام.

kūkū saməṭu Poultry

Jinəl-o tatos kūde, otā! kūkū saməṭu-kə kas faidə oā?

- tatos tače: kūkū saməṭu-kə öcū atr-acələ tiās. kūkū-bə zāw-e anā yemiš. paṭae gi, sei üce-kə pu-našemiš.

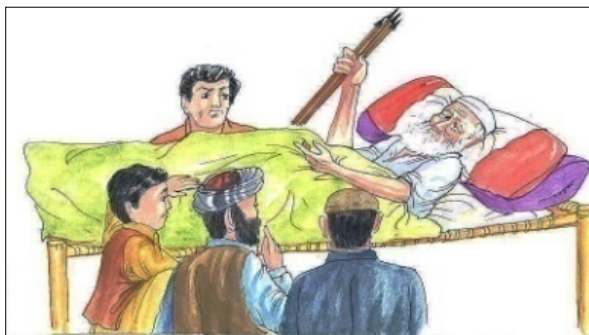
Jinələ tatos-şə tače: bai idā-stə o-tə, ī-şə kiti pol kūkū weč, ye kūkū taeām.

لغات:

- ړاو : zāw: هگى، دالوتونکو هگى | تخم مرغ، تخم پرندۀ گان | egg, eggs
- سمټون : saməṭu: ساتل | نگهدارى، پرورش | to feed, to keep, to save
- اوڅېن : üce: بالبت، پشټي | بالشت، پشټى | lean, pillow
- بڼې اوڅېن : sei üce: د سربالبت | بالشت سر | head pillow
- اترخله : atrcələ: گټه | عايد، آمدن | income
- اوچو : öcū: ډېر، زيات | بسيار، زياد | much
- وېچون : weču: ترلاسه کول، په بيه اخيستل | به دست آوردن، به پول خريدن | to receive , to buy
- ايداسته : ī-dāstə: دغه شان، دارنگه | اين گونه، به اين قسم | this kind
- تون : taw: اېښودل | گذاشتن | to put , to put down

وېسوتن (اتفاق | اتفاق)

اېک دويښتو منېنه تشو به مرن گېري ميلي ، تشوبه زگان چا که، ای چپه کرري گرونتي ، امي بڼپېن که پرتوت. جن جن پوترس کني، کات کټي، بڼپي نه بریت.
ستوپن سی منېنه گرونت سراو، کرري اېک اېک پول که بڼپيت. زگوس کپنا بڼه تچي: وي وېسوتيرپن ته، ويمه کي بڼپي نه برياست. ويمه وامی چچک کوریک گورپن ته گی، امی کرري به ست که، ويمه اکټه منېن دي بڼپياس.

wesötn Unity/Harmony

ek döşṭō manaṣə tašo-bə maṛə geṛi mili, tašo-bə zaḡā cā-kə , e čapə karṛi grūṭi, ami ṣṭe-kə pratot. jən jən pūtr-s kni, kāt kaṭi ṣṭi na-baṛit.

setūe se manaṣə grūṭ sarāw, karṛi ek ek pol kə ṣṭipit. zagos kinā-ṣə tače: wi wesōtiṭe-tə, wimə ki ṣṭi na-baṛiāst. wimə wāme čačik kurik goṛe-tə gi, ami karṛi-bə sat -kə, wimə a-kətio manaṣ di ṣṭiās.

لغات:

- wesötn: یووالی، اتحاد، اتفاق | اتحاد، اتفاق، بهم نزدیک بودن | alliance, unity
- wesötek: له غوزانو څخه د پوتکي جدا کېدل | جدا شدن پوست از چهارمغز | separation of outer layer of walnut
- čapə: ډله، ټولگی، گېډی | دسته، قوده، گروه، صنف | class, grou
- wetplāu: متحد کېدل، سره یو کېدل | متحد شدن، باهم شدن، اتفاق کردن | uniting
- jən jən: یو یو، یو یو کس، هریو | یک یک، یک به یک، هریک | one by one , evry one
- kāt: زور، قوت، قدرت | زور، قوت، توانایی | power, forse
- akəṭə: کمزور، بی وسه | ناتوان، کم قوت | disable, powerless
- a-kətio: کمزور، بی کسه | کمزور، ناتوان، بی کس | disable
- pol: دانه | دانه | number
- pol pol: دانه دانه، یو یو | دانه دانه، یک یک | each one
- karṛi: کرړي | لښته | خمچه | small stick, lash
- grūṭ: غوټه | گره | knot
- grūṭu: ټرل، غوټه کول | گره زدن، بسته کردن | to tie, to knot
- ṣṭu: منپوښ | ماتول | میډه کردن، شکستادن | to break, to chop

اگر واس به نام
(داوونی ورځو نومونه | نام روزهای هفته)

ایک اگڑ به سوت واس اوت. تی واس به نام گی امی اوت: نوشتار واس(شنبه) ، ایک بی واس(یک شنبه) ، دو بی واس (دوشنبه) ، تری بی واس (سه شنبه) ، چتا بی واس (چهار شنبه)، پوچ بی واس (پنجشنبه) ، اگڑ = اگڑ واس (جمعه) او.
 یمه ایک اگڑ که بنو واس پروجوتیاو گیمیش، کی گی اورنگه کوي ایچیمیش. اگڑ واس ، پروجله تنمنه، سوار چاست. اورنگه کويدوم که گتره بو مجبی دي، اگڑ واس سوار چاست.

agř bə wās bə nām Name the days of the week

ek agř-bə sot wās ot. te wās -bə nām gi ami ot : nūštār wās (šanba = Saturday), ek bi wās (yak šanba = Sunday), dü bi wās(du šanba = Monday) , tre bi wās(se šanba = Tuesday), čatā bi wās(čahar šanba = Wednesday) ,puč bi wās(panj šanba = Thursday), agř = agř wās(juma = Friday) , o .

yamə ek agř kə šu wās parüjəwntāw gemiš kai gi ürnə koi ičemiš. agř wās gi, parüjələ tanmənə di-e ürnə di , süwār čäst. ürnə koidüm kə gatrə bö majbi di agř wās süwār čäst.

لغات:

- اگڑ agř: اوونی، دجمعی ورځ | هفته، روز جمعه | week, friday
- پروجوتیاو parüjəwntāw: بنوونځی | مکتب | school
- پروجله parüjələ: زده کوونکي | شاگرد | student
- پروجوله parüjəwələ: بنوونکي | معلم | teacher, teachers
- اورنگه ürnə: نور | دیگر | other
- گتره gatrə: ستړی، ستومان | مانده ، ذله،خسته | tired
- سوار söwār: راحت،دلته رخصتی په معنا ده|آسوده گی. اینجا به معنای رخصتی و فراغت است | comfort, relax

تنمنه پریون (ماشومانو سره مینه | محبت با اطفال)

تنمنه ویون، ایشتاو چون، بوسته کوي نه او. نه زړښلا، گدا، موشته نه اودا، امی داسته میله تنمنان بڼه تچون بوسته نو .

تمننډ به ميلو وي دوستوک، بوسته که کرتوبڼ. تېنسه کس کودپرېن ته گي، بننگري مترېن. اماتر کس وشتوک کوي بوته ، کپکله تينسه دي کودوپڼ، بننگرياست. تچېت گابڼ که (مثلاً) : اونو ويديشا اياست، کس پچيک. ايداسته اورنگه ميلو تېنسه کودوپڼ. اونو به تمننه، جېميکي به ابي تته اوت. يمه پررېميش ته تېنسه گېر تياس، پرچکېته تشو دي نه پېلاساست . تمننډ پرکېن ،تېنسه پررېن.

tanmənə parəŋu Kindness towards children

tanmənə wīu, ištāw ču, bo-stə koi nu. na-žrlā, gadā ,muštə na-odā, ami-dāstə melə tanmənā-šə taču bostə nu.

tanmənā-bə melo wi dōštök (dōštök) bostə-kə kartawē. tesə kas küdeŋe-tə gi šinəri matre. amā-atr kas waštok koi bō-tə ,ki-kalə tesə-di küdāwē ,šinəriāst.tačet gāš-kə: önü widišā eāst kas pačik. ī-dāstə ūrŋə melo tes-ə küdāwē.

önü-bə tanmənə, jemikə-bə ei-tatə ot. yamə parərimiš-tə tes-ə ger tiās. prečiket-ə tašo di napelasāst. tanmənā paŋəke, tes-ə parəŋe.

لغات:

- پررون parəŋu: ناز ورکول، مينه کول | محبت دادن، دوست داشتن، ناز دادن | cuddle
- ايشتاو ištāw: لفظی تر تل | توبيخ لفظی | insult, rebuke
- وشتوک waštok: وړوکی، کوچنی | خرد،کوچک | tiny, small
- کودون küdōw:(مص) پوښتنه کول، پوښتل | پرسیدن، اخذ معلومات کردن | to search, to ask
- کودون küdōwn: (اسم) لټه | درک ،جستجو ، پرس وپال | asking, search
- تچېت گابڼ که tačetgāš-kə: لکه چې ویلی،مثلاً،په اصطلاح کې | مثلاً، گفته اند، در اصطلاح | phrases
- گېر ger: په یاد، یاد لرل | یاد، به یاد ،به یاد داشتن | to remember
- ويديشا widišā: مېلمه | مهمان | guest
- پچون paču: پخول، دخورو پخول | پختن، پختن غذا | to cook, to bake
- بننگرون šinru: خوښېدل | خوش شدن | being happy
- بننگرون šinrəw: خوشحالول| خوش ساختن | to make some one happy
- اېداسته idā-stə: دغه شان، دغه رنگه| این شکل، به این رنگ،این قسم| like this, this way
- اورنگه داسته ūrŋə-dāsta: بل ډول، بل رنگه | دیگرگونه، دیگر شکل، دیگر قسم | the other kind
- پېلسون pelašu: هېرول | فراموش کردن، فراموش شدن | to forget,to be forgotten
- پېلسون pelasəw: په بل کس هېرول | ازخاطره کسی دیگر بردن | to make some one forget

لپه ادوشت اوده منښ

(مثال په لاس کس | شخص مشعل به دست)

ایک ښېره سته منښ ږات شا اکوم تی لپه ادوشت که گیاستي وي. اېک منښ ډوشي تچي وي: نه زړنلا! تو ښه ږات- ی گرش ایک اوت. ویانس-ای تربمیشه دي توبنه ایک اوت. تو لپه کښه ادوشت کوژنا؟

ښېره منښ کني تچي وي: اي لپه این ښه نی ، تو پرو نه زړنله ښېران ښه ادوشت کوژن سته او، ته ، بر این - که وېسلي، ایمه شا ښېرت.

lapə a-došt-odə manaş The person who carried the tource

ek şerə-stə manaş zāt šā a-kum tai lapə a-došt-kə geāštiwi. ek manaş dūši tačewi - : na-žrlā! tu-şə zāt-e garaş ek ot. wīās-e tremišə di tu-şə ek ot. tu lapə kaş a-došt kōrā ?.

şerə manaş tačewi : lapə i-şə nai, tu prū na-žrlə şerā-şə a-došt kōr-stə ō, tə ,bar i-kə we-sali, imə šā şpřt.

لغات:

- شا :šā: منگی، هغه لوبی چې د اوبو راوړلو له پاره کارول کېږي | صراحی، ظرفی که برای آوردن آب به کاربرده می شود | water bowl
- چیمه شا :čimə šā: اوسپنیز منگی | ظرف فلزی آب | iron water bowl
- ډوشون :dūšu: مخامخ کېدل | رو برو شدن | to visit , to meet
- زړنون :žru: پېژندل | شناختن، فهمیدن | to recognize, to know
- زړنله :žrlə: پوه، پوه کس | فهمیده، دانشمند | wise man
- تچون :taču: ویل | گفتن، ابراز کردن | to till, to say, to state
- ویانس :wīās: رڼا | روشنی، نور | light, day light
- تربمیشه :tremišə: تیاره | تاریکی | darkness
- لپه :lapə: مشال | مشعل | rouch
- بر :bar: نه چې | مبادا، حاشا | slashing
- کنون :kañu: خندل | خندیدن، خنده کردن | to laugh , laughing
- وېسلون :we-saļu: تکر کول له متکلم سره | تصادم با متکلم | bumping of two people, crush
- پېسلون :pe-saļu: تکر له بل کس یا شی سره | تکر با شخص یا شی دیگر | bumping of two people, crush

دوښتو منښ- ی پاچا (سپین ږیری او پاچا | ریش سفید وپادشاه)

اېک پاچا شپړن گېاستو که اېک دوښتو منښ کڼلي دتېاسته وژنتو. پاچا سی منښ کودی: نیشی نه بری! اي دوښتو بارکه کوڼ ښه کڼلي دتیی، سکو به اله پلو تو یاش ته نی ؟ .

- دوښتو گینک کني تچي: اورنگا کڼلي دتیت ، یمه تېنس به اله پله یوژنت. اېرم یی دتیام ته اورنگه سکو به اله پلو یات.

- پاچا دوښتو منښ به مېله اکي گو، تشو دوش پېت که گو.

dōṣṭō manaṣ-e pācā The old man and the king

ek pācā špṛ geāsto-kə ek dōṣṭō manaṣ kəṇəli datiā-stə wṛto. pācā se manaṣ küde: niši na-baṛi-e .
ī- dōṣṭō-bār kə kṛu-ṣə kəṇəli datiē, sko- bə alə palo tū yāš-tə nai? .
dōṣṭō giṣṭik kani tače: ūṛṇā kəṇəli datit ,yamə ṭes-bə alə palə yōṛt. erm ye datiām-tə sko-bə alə
palo ūṛṇə yāt.
pācā dōṣṭō manaṣ-bə melə akai go, tašo doṣṭ peṭ-kə go.

لغات:

- شپږن šipṛ: ښکار | شکار | hunt
- کڼلي kaṇəli: نڼالگي، نڼالگي | نهال، نهال ها | seedlings
- وژنون wṛu: لیدل | دیدن، مشاهده کردن | to look, to see
- دتون datu: اښودل، دڼالگي کڼول، اوبه په لاس اچول | نشاندن، غرس کردن نهال یا بته، انداختن تخم، به دست آب انداختن | to plant seedling, to pour
- اله پله alə palə: مېوه، مېوی | مېوه، مېوه جات | fruit, fruits
- یون yu: خورل، غوزان | خوردن، چهارمغز | walnut, to eat
- گڼینک کڼیک giṣṭik kanik: مسکا، مسکا کڼدل | لښند، لښند زدن | smiling
- اورنگه ūṛṇə: نور، نورکسان | دیگر، دیگران | other, others, other people
- دوست پېټ doṣṭ peṭ: سوغات | تحفه | gift, prdsent

موشې، موشې بار (جرگه | جرگه)

- یومه گول به اېک بوسته چار، موشې بار او. سکه چار نوښتره تته اېلتان به یمه بڼه دريښته او.
مجبېن به ، دېښین به، گولین به دمجال، موشې بار ميلي خنا گياست.
موشېن دمجال کنات که ځني ته ، دو کژن دمجال اوده، تشو وېچاست. کناسته کژن نی تچي ته، تشو
کاتي بوي کرپاست. موشې جيجله بوته گي، مېلو ځني نه برياست. سی گي اوله بي ، دوک بياس.
تشو ميلي گي پاد اوده دي- ی، دېښي دي اُسوکه بياست.

mösei -bār Jirga

yomə gol-bə ek bostə čār , mösei-bār ō. skə čār nüštrə tatə-ēltā-bə yamə-ṣə dari-štə ō. majbi-bə
,deši-bə, goli-bə damjāl, mösei-bār mili cīnāgeāst.
möše damjāl kanāt kə cīni-tə, dū kṛ pād-odə , tašo wečāst. kanāstə kṛ nai tače- tə, tašo kāṭe boi
kareāst.mösei jijlə böṭə gi , melo cīni na-baṛiāst. se gi ölə bi , dük biās. tašo mili gi pād-odə di-ē
, deši-di a-sükə biāst.

لغات:

- چار cār: تر، رواج | عنعنه، رسم و رواج | culture, distillery
- دمجال damjāl: دعوه | جنجال | discord, quarred
- جیجله jījələ: سست | نا توان، سست | weak, unable
- خون cīnu: غوڅول، فیصله کول | فیصله کردن، قطع کردن | to cut down, to prune, to decide
- دوک duk: مرض، ناروغي، جنجال ته هم کارول کېږي | مرض، در اصطلاح به جنجال نیز استعمال می شود | disease
- پاد pād: دعوا، جنجال | دعوا، جنجال، مشکل داشتن | discord
- پاد اوده pād - odə: دعوا لرونکي | طرفین دعوه | parties of the discord
- آسوکه a-sūkə: نا آرام، نا قرار، بی عزت | نا آرام، ناقرار، بی عزت | uncomfot
- وېچون weču: اخیستل په بیه، له چا تر لاسه کول | خرید کردن، به دست آوردن از کسی | to buy, to receive
- کژن kĭr: خوا، طرف، دیو شي غاړه | طرف، سمت، حاشیه یک شی | side, direction

اورپی بار

(کلیوالي شورا، دکلي شورا | شورای قریه)

نوستره تته اېلتان به یمه بڼه دو بوسته چار درېشته اوت. اېک دېش به بتور-ی، ملده دوبښتوک به اوله اما (کنترکونټ) اتر اېښې بن، سپک گي اورپی بار او. بتور، ملده دوبښتون به اېښې بن، اسلام اخون - ی پوس بو. اورپی بار گي اجا دي کلېنوم که اوړه. دېش به اورپی، دېش به شرا دمیاست. دېش اتر به وشتوک وشتوک مېلو، ځنیاست. کون شرا ښې ته گي، دژن چاست. سکه گي دېش به اخاکي بڼه، دېشېن به سوک بڼه، اېک بوسته چار او. کناسته دېش که اورپی بار نبوته، سی دېش اتر، شرا دي نه تیاس. شرا نه بوته گي، اله پلو دي وېښاو گیاست، تول گوله به اترخله دي، اته بیاس. دېشي شرا ميلي دېش که سوبوس اېاس، اتفاق اېاس.

urei-bār
Village Council

nüstrə tatə-elfā-bə yamə-şə dü bostə čärweş dari-štə ot. ek deş-bə batür-e maldə döştok-bə olā amā (katār kū)-atr eşei bın, sek-gi urei-bār,ō .
batür maldə döşto-bə eşei bın, islām açu-e püs bö. urei-bār gi ajā-di kalaşüm kə oṛə. deş-bə urei , deş-bə šarā damiāst. deş-atr-bə waštok waštok melo , çiniāst. kū šarā şpitə-gi, đr čāst. skə gi deş-bə acāki-şə , deşe-bə sük-şə ,ek bostə čār ō.
kanā-stə deş-kə urei-bār na-bö-tə, se deş-atr , šrā di na-tiās. šrā na-bötə gi , alə palo di weşāw geāst, tol gol-bə atrclə-di , atələ biās. deşi šrā mili deş kə sübüs eās,etifāq eās.

لغات:

- تته tatə eltə: پلرونه اونیگونه | پدر و پدرکلان، اجداد | ancestors, forefathers

- بتور batür: په پخوانی نورستان کې د جنگیالیو کسانو لقب و. | درنورستان قدیم لقب افراد جنگجو بود. warrior, social position & title in before islam.
- ملده maldə: لغوي معنا يې مالدار دی. په ضمن کې په پخوانی نورستان کې د کسانو اجتماعي لقب هم و | معنای لغوی کلمه مالدار بوده، ضمناً درنورستان قبل از اسلام لقب اجتماعی این چنین افراد نیز بود. | stockbreeder, social position [in before islam]
- دښتوک dōštök: مشر، مشران، اجتماعي اهمیت لرونکی کس | کلان، بزرگ، بزرگان، شخص دارای ارزش اجتماعی | elders
- سېک sek: بل، هغه بل | دیگر، آن دیگر | the other one
- اېښې بن ešeibn: غونډه | گرد همایی، اجتماع | gathering, meeting
- اجا ajā: لا | هنوز | still
- ځنډ cīñu: غوڅول، فیصله کول | قطع کردن، فیصله کردن | cutting, deciding
- چار، چار وېښ čār: لار، رواج، لاره چاره | قانون، طریقه، عنعنه، رسم و رواج، راه وروش | culture, tradition
- شرا šarā: په کلي کې موسمی یا موقتی قانون چې د دکلی شورا (اورېي) له خوا اعلانېږي، او عملي کېږي. | قانون موقت یا موسمی درقریه که ازسوی شورای قریه (اورېي) نافذو عملی می شود | seasonal law
- اخاکي acāki: آرامي، سوکالي، چوپاچوپي | آرامی، بی جنجال، خاموشی مطلق | complete silence
- اترخله = atrcələ: گټه، عاید، حاصل | حاصل، آمدن، درآمد | income
- اتله atələ: لږ، سپک | کم، ناچیز، سپک | less, lightweight
- سوبوس sübūs: برکت | برکت، فزونی | blessing
- اوړون őrū: شتون، وول | بودن، هست بودن، موجودیت | to be

بڼه اژن اویکوژن (ځنگل اور واخست | جنگل آتش گرفت)

- اېک بڼ که اوچو یوېښ کوېښ – ی یوېښ کوره او تیت وي. ای واس بڼه اژن اویکوژن وي. سپروک یوېښ کوېښ – ی یوېښ کوره موکېت. پیولیک گي اژن دېشپامیش که پېکخت.
- فیله اېک پیولیک وي کښ نه موکېاسپن که کودی ؟ .
- پیولیک تچي: ویمه به ست که نه موکېپمیش، یمه اژن دېشپمیش.

- پیولیک به مېلو پی ، فیل که دي بینن بورگو. فیل اورنگه یوېن کوبنه ابېنې که تچې: پیولیک ته بن به اژن دېشپاست، یمه گي کس بوسته اومیش، اخېن یمه دي پیولیک میلی پېمیلی اژن دېشپک. بن یومه ای تک اما او. بن دېچ بو ته اکني اله اومیش.
- سپروک بوي تچېت. سم بېنې ندي به او گوری، اژن دېشی.
- سپروک یوېن کوبن فیل بېنه تچېت، تو بوسته مېله انار بېی، تو نه تچېریشته، بن لوبنېه بیاسی، ستوبن یمه اکني آریمیش. تو یمه دوشت پیت چون بوش.
- فیل تچې : نی . اي کوشوله بار پیولیک به او، تشو دوشت پېت چېن.

ban-ə āř oi-kōř The Forest is burning

ek ban-kə öcū yoşkoş-e yoşkawərə ořitwi. e wās ban-ə āř oi-kōřwi. saprok yoşkoş-e yoşkawərə mukit . piwlik gi āř deşēāmiş-kə pe-kacit.
 fil-ə ek piwlik wi kaşə na-mukiāše-kə küde .
 piwlik tače: wimə-bə sat-kə na-mukiemiš, yamə āř deşemiš.
 piwlik-bə melo pai , fil-kə di binən bor go. fil ūrñə yoşkoş-ə eşei - kə tače: piwlik-tə ban-bə āř deşēāst, yamə gi kas bö-stə omiš, ače yamə di piwlik mili pe-mili āř dešek. ban yomə e-tak amā ō. ban dej bö-tə akini ālā omiš.
 saprok boi tačet. samşe nadi-bə āw gure , āř deşe.
 saprok yoşkoş fil-şə tačet, tu bostə melə anārşe, tü na-tčeřiş-tə , ban lüştə biāsi, setüe yamə akini āřimiš. tü yamə duştpeř ču böş.
 fil tače: nai . ī küşülə-bār piwlik-bə ō, tašo doştpeř če.

لغات:

- یوېن کوبن yoş koş : دارونکي حیوانات، وحشي حیوانات، ځنگلي څاروي | حیوانات درنده، حیوانات وحشی، حیوانات جنگلی wild animals
- یوېن کوره yoş kawərə: مضر الوتونکي چې حاصلاتو ته نقصان رسوي. په مجموع کې ټولو ځنگلی حیواناتو ته هم استعمالېږي. | پرنده گان مضر که حاصلات را متضرر می سازند. در مجموع به تمام حیوانات جنگلی استعمال می شود. | harmful birds
- پیولیک piwlik: مېړی، مېړي | مورچه، مورچه ها | ant, ants
- موکون muķu: تېنېته، تېنېتل | گریختن، فرار کردن | to escape, to run away
- دېشون deşəw: د اوریا د څراغ مرکول | خاموش ساختن، خاموش ساختن آتش وروشنی | to turn off light and fire
- بن ban: ځنگل | جنگل | forest
- اژن āř: اور | آتش | fire
- سم بېنې samşe: ټول، لوي او واره | همه، همه باهم، خورد و بزرگ | all
- لوبنېه lüştə: سوخېدل | سوختن | burning
- کوشوله küşülə: هوښيار | هوښيار | cleaver
- کوشوله بار küşülə-bār: هوښيارى، هوښيارتيا | هوښيارى، زيرکى | cleaveriness
- دوشت پېت doştpeř: سوغات، هڅونه | تحفه، سوغات، تشويق gift
- سپروک saprok: ټول، واره | همه، همگی | all

- بوي تچون boi taču: بڼه ويل، موافقه كول | موافقت نشان دادن، بلی گفتن | agreeing

کوپي به کوشولار (کوشوله بار) (دکارغه هوښیاری | هوښیاری زاغ)

ای واس اېک کوپي امتره آو چېت بو . تشو اېک موک به کوزه وژنتو، ترنت گی اووکخی بڼه آو وژنتو. کی نښو اوو پرېشت با بتي، کېتي بېتات کوژن بڼه، نښو آو که اوو نه ډنگي. تشو که بینن بورگو. نښوپن وشتوک وشتوک درژن کوزو که اوو ناشیت. گيري اوو کخی بڼه، آو اوي ډنگي شته وژنتو. بڼنگري نښو اوو نشي آو پي، اوشتي گو.

kawei-bə küšülār Cleverness of the crow

e wās ek kawei amtrə āw čit bö. tašo ek muk-bə küzə wīto, tařet ge ū-kaci-şə āw wīto. kai naşu ū-prešt bā bati , kiti betāt koř-şə, naşu āw-kə ū-na-čañi.
tašo kə binən bor-go. naşu-e waštok waštok đřř küzo-kə ū-nāšit. giri ū-kaci-şə āw oi-čañi-štə wīto. şinjeri naşu ū-naši āw pi, ošti go.

لغات:

- نښو naşu: مښوکه، د الوتونکو مښوکه | نول، نول پرېنده گان | bird beetle
- اوو ū : لاندی، ښکته | پايين، زیر | down, below
- امتره amtrə : ډېر، زیات | زیاد، بسیار | too much
- آو چېت āw čit : تری | تشنه | thirsty
- بېتات betāt : خواري | زحمت | hardship
- بینن binən : سوچ، خیال | فکر، خیال | idea, thinking
- اوو نشون ū-naşu : ښکته اچول | به پايين انداختن | throwing down
- اوو کخون ū-kə cū : لاندی خواته کتل | به طرف پايين نگاه کردن | looking down

- بننگرون şinjərũ : خوش شدن، خرسند شدن | becomming happy, to be happy

دېکار آ ، دېکار آ (لیوه راغی، لیوه راغی | گرگ آمد، گرگ آمد)

نوشت کناسنه گېري اېک پشپا اوتي وي. سی گي دېش ترنت تشوبه بنان چرپاسټیوي. امي دېشین ميلي اسبا پوره چام بتي، ای واس تشو دېکار آ، که پوکېوي.
- دېشي تشو به چا پی سپروک تشو کژن گوت. تشو که پرېت کوژن وي بنه، اېچه چاست ته، کس مېله نو (نه او) سی پشپا گي کنیاسوي. پشپا دېشي ایدت که دوپار توپريت.

ای واس پېرېن دېکار آ وي. پشپا به پالی کنی کېتي بنا کوریت. پشپا کېتي دېکار آ که پوکي بنه ، سکه گيري لژپرېاس بتي، کي دي دوشت پا نشون بنه، نه گوت.
پشپا به لژميلي، تشو به پالی دېکاره اوېن چپچي کوژنت وي .

dekār-ā , dekār-ā The wolf came! The wolf came!

nūšt kanā-stə geṛi ek pašpā oṭiwi. se gi deš taṛət tašo-bə šā čareāštiwi. ami deši mili asbāpūrə čām bati e wās tašo dekār-ā, kə pūkewi.
deši tašo-bə cā pai saprok tašo kṛ got. tašo-kə pret kōṛwi-šə , ɛcə čāst-tə , kas mela na-o , se pašpā gi kaniāštiwi. pašpā deši ī-dat-kə dū pār tūpəret.
e wās pēre dekār āwi. pašpā-bə pāli kne kiti šā kurit. pašpā kiti dekār-ā-kə pūke-šə , skə giri lṛ preās bati , ki di došt pā-našu-šə, na-got.
pašpā -bə lṛ mili, tašo-bə pāli dekār-ə aweš čepəce kōṛt wi.

لغات :

- دېکار dekār: لیوه | گرگ | wolf

- بنا sā: مال، څاروي | مواشی به خصوص به بزها گفته می شود cattle
- پشپا pašpā: شپون | چوپان، شبان | shipard
- دېش deš: کلی | قریه | village
- پار pār: ځل، ځله | بار، نوبت | turn
- چرون čarū: څرل، څر | چریدن | to graze, to pasture
- چرون čarw: دڅارویو څرول | چراندن حیوانات | grazing in pasture
- دېشي deši: کلیوال، کلی والا | اهالی قریه | villagers
- اسبا پوره asbāpūrā: ټوکه | مزاح | joke
- پوکون pūkōw: په لور او ازغر کول، چغه کول | به آواز بلند صدا کردن، به کمک طلبیدن کسی یا کسانۍ. calling for help, to call, shawting |
- پوکون pukōw: دغلو دانو پاکونو ته ویل کېږي | به پاک کردن و هوا دادن غله دانه گفته می شود. | refining crops
- پوکون puķu: انار خورلو ته استعمالېږي | برای خوردن انار استعمال می شود | eating pomegranate
- پالي pāli: دڅارویو پاده، رمه | رمه، پاده حیوانات | flock of animal
- پرېت pret: رسېدل | رسیدن، وارد شدن | arrive, to arrive
- ایدت idat kə: په دغه شان | به این گونه | this way
- توپرون tūpṛēw: دوکه کول | فریب دادن | deceiving, fraud, swindle
- پېرېن peṛē: رښتیا، په رښتیا | راستۍ، به راستۍ، حقیقت | reality, truly
- اوېنس aweṣ: ډېر، زیات | بسیار، زیاد | much, a lot
- چېچې čepāče: زیانمن | خساره مند، تلفات وارد شدن | damage

بېتات کښله کېنکره (خواریکښ بزگر | دهقان زحمتکش)

- اپک نه کسرله کېنکره اوتي وي (اوتیوي) . تشو به گي دو نه چېري سته — ی نه کره سته، پوتر او تیتوي.
- کېنکره — ی ایشترېس تېنسه به نه چېري زگان پی کڅی (پېکڅی) تې دي بوره اپوس اوتیتوي.
- ای واس کېنکره نېمیچه بو وي. زگوس کېنا ښه تچي : اپن ویمه ښه اتول- اوو خزانه اوو دتیشه او.

- کښی کرو به مروڼ که پتم زگوس کښا خزانه لوڼ کتی، سپروک تول چپمه بیاوی اوی اوو ناشی، خزانه گي نه لتو.
- ای واس اېس تېنس ښه تچي: اخېن اېرم گوم بي دتيک. سی وېل تېنسه بوشتیک گوم بو وي.
- کښکرو به ایشترېس زگوس کښا ښه تچي: یو وي ویمه ښه ، سی تتووه اوو دتي خزانه او.

Betāt kaṣələ kiṣkarə The hard-working farmer

ek na-kasərelə kiṣkarə oṭiwi. Tašo-bə □ake□ na-čeri-stə na-karə-stə pütr oṭitwi.
Kiṣkarə-e ištres ṭes-bə na-čeri zaḡā pe-kacī te di bürə apūs oṭitwi.
E wās kiṣkarə nimičə bö wi. Zago-s kinā-ṣə □ake: i wimə-ṣə a-tol-ow xazānə ū-dati-štə ō .
kiṣkaro-bə māro -kə patm zagos kinā xazānə lāw-kti, saprok tol čimə biāw-e oi-ū-nāši, xazānə □ake□-lato.
E wās ēs ṭes-ṣə □ake : ače erm gum bi datik. Se wel ṭes-ə boštik gum böwi. Kiṣkaro-bə ištres-
zago-s kinā-ṣə □ake: yowi wimə-ṣə se tatow-ə ū-dati xazānə ō.

لغات:

- بېتات کښله : betāt kaṣələ | خوارېکښ | زحمت کش | hard worker, diligent
- بېتات کښون : betāt kaṣu | زحمت ایستل، خوارې کول | زحمت کښیدن، زحمتکشی | hard working
- کښکړه : kiṣkarə | بزگر | دهقان | farmer
- نه چېري : na-čeri | ناپکار، بېکار، نا کار آمد | useless
- نه کره : na-karə | نه ماهر، بېکاره | بېکار، فاقد مهارت لازمه | unskilled
- سپروک : saprok | تول، تمام | همه، تمام | all
- تول : tol | کرونده، پتي | زمین زراعتی، مزرعه | farm, land
- تچون : taču | وېل | گفتن، ابراز کردن | saying, telling, to say
- وېل : wel | کال | سال | year
- بي دتون : bi datu | تخم شیندل، په ځمکه تخم پاشل | تخم پاشیدن، تخم ریختن در زمین | to sow, seed splash
- پوتر : pütr | زوی، زامن | پسر، پسران | son, sons
- بوړه اېوس : bürə apūs | خپه | جگرخون، مایوس | sad, boring, bored
- بوړه اېوس بوڼ : bürə apūs bu | خپه کېدل | مایوس شدن، جگرخون شدن | sadness, become bored
- مړنه : marə | مړینه | مرگ، مردن | death
- مروڼ : mru | مرکېدل | مردن | dead
- لوڼ : lāw | میندل، تر لاسه کول | یافتن، دریافت کردن | discovering, to find
- لاو : lāw | غله، حاصل | حاصل، غله دانه | crops
- اوو دتون : ū-datu | ښخول، په ځمکه اویا په بوجی کې اچول او پټول | گور کردن، در زمین یا بوجی انداختن وپنهان کردن. | to cover in a sack, to hide in a sack

زور وړنچوله دوکاندار (شیدی خرڅونکي دوکاندار | دوکاندار شیر فروش)

اېک دوکاندار اوتیوي. سي گي زور که او پېمیلو وژنچا ستيوي. اېک منښ سي دوکاندار به درووته بار وژني انسو ډنگي شته اوتیوي. سي گي اي واس زور وېچون بڼه دو باني اويکه گو وي. - دوکانداره کودی: اونی کښ دو باني گوراش. سي منښ تچي: اونی اېک باني که زور او، سکېک باني که گي او. دوکاندار لجاره بي، بورېن تچي، اي پت زور که او نه پېمیلیام

zor wřčəwələ dukāndār The milkman

ek dukāndār oṭiwi. se gi zor-kə āw pe-milāw wřčəāstiwi. ek manaş se dukāndār - bə druwaṭə-bər wři a-nasu ḍaṇi-šta oṭiwi. se gi e wās zor weču-şə dü bāni oi-kə go wi.
dukāndār-ə küde: önü kaş dü bāni gurāş?
se manaş taçe: önü ek bāni kə zor āw, skek bāni kə gi āw.
dukāndār lajārə bi, büře taçe , ī pat zor-kə āw na-pe-mileām.

لغات:

- وژنچون = وژنچ چون wřčəw, wřč- ču | خرڅول، | فروختن | to sell
- وژنچوله = وژنچ چېله wřčəwələ, wřč- čilə | خرڅونکي، پلورونکي | فروشنده | seller
- درووته (اسم) غلطی، چالباز | فریبکار، فریبکاری | deceitful, trickster
- درووته بار druwaṭə bār | درغلي، غلطي | چالبازی | deception, fraud
- پېمیلون pe-milāw | گډول، یوځاي کول | گډ کردن، یکجا کردن، مخلوط کردن | to mix, to unite
- انسو ډنگون a-nasu ḍaṇu | ترسپېرمو رسېدل، بېزاره کېدل | به بیني رسیدن، بېزار شدن | disgust
- انسو ډنگون a-nasu ḍaṇəw | ترسپېرمو رسول، بېزاره کول | به بیني رساندن، بېزارنمودن | making one disgust
- باني bāni | لوبښه، لوبښي | ظرف، ظروف | dishe, dishes
- وېچون weču | اخستل، ترلاسه کول، په بيه اخستل | اخذ کردن، ازکسی گرفتن، خرید کردن | to buy, to receive
- کودون küdəw | پوښتنه کول | پرسیدن | asking, to ask
- گوراخون guraču | راوړل | آوردن | to bring
- سکېک skek | بل، هغه بل | دیگر، آن دیگر | the other one
- لجاره lajārə | شرمېدنه، شرمېدلی | شرمنده، شرمسار | ashamed

موشوک — ی مچریک به مېله مېله

(دمچ اود شاتو مچی خبری اتري | صحبت مگس وزنبور عسل)

ای واس موشوک — ی مچریک موک سموک بوت. مچریکه موشوک کودی: تو ماچمتره کښه اېره زژناست؟

- موشوک تچی: یی ابره تاو-ی ابره توک که نیشام. ایمه کور که مېکروب چک بنچاست. ماچمتران به اوو آو، اوناو که نیشینوم ته گی، مېکروب تشو که اوو گياست. سېوو به گی ماچمتره نېمیچه بیاست. ایتی کتی این ابره زړناست.

- مچریک تچی: این تو بوسته کوي نه چاستیش.
- موشوک تچی: این دویں نو. ماچمتران ابره توک اینیوو اینی که سودو ناشی ته ، کی گی پلال کوو کوژن ته ، کی گی تبس به اوو آو ، اوناو پری ته ، یی ابره که نه بریام. ابرم تو توچ کومه دویں او؟
مچریک تچی: تو پېرېن چېش. توبه لاد اوتی .

mušok-e mačarik-bə melə melə A dialogue between honeybee and fly

e wās mušok-e mačarik mük samük böt. mačarik-ə mušok küde: tu māčmatrə kaşə abrə žřāst?
mušok tače: ye abrə taw-e abrə tük-kə nišām. imə kür-kə mekrob čak şačāst. māčmatrā -bə öw, āw, onāw-kə nišānom-tə gi, mekrob tašo-kə ū-geāst. seow -bə gi māčmatrə nemičə biāst. iti kati i abarə žřāst.
mačarik tače: ē tū bostə koi na-čāstiš.
mušok tače: i duş nu. māčmatrā abrə tük eniow eşei-kə südü nāši-tə, kai gi palāl köw köř-tə, kai gi řes-bə öw-āw , onāw paře-tə , ye abrə-kə na-bariām. erm tū toč kumə duş oā?
mačarik tače: tū pēre čeş. tu-bə lād oři.

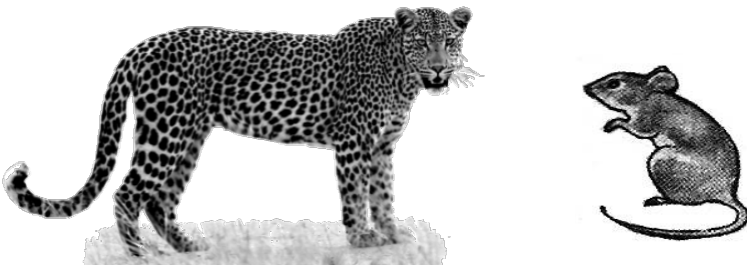
لغات:

- موک سموک mük samük : مخامخ | روبرو، رو در رو | face to face
- کودون kūdəw : پوښتنل، پوښتنه کول | پرسیدن، پرسان کردن | to ask , to inquire
- ابره زړئون abrə žřu : بد وړل، په بده سترگه کتل | بد بردن، به نظر بد دیدن | hating
- نیشون nišu : کېناستل | نشستن | to set, to sit down
- چک بنچون čak şaču : نښتل | چسپیدن | to stik to same thing
- نېمیچه nemičə : ناروغ | مریض، بیمار | sick, ill
- دویں duş : ملامتی | تقصیر، ملامتی، کوتاهی | fault, guilt
- سودو südü : لېری | دور | far , a way
- نشون našu : اېسته اچول، غورځول | انداختن، دور انداختن، دور ریختن | throwing a way, to throw
- اوو آو öw- āw : دودئ او اوبه، خواړه | آب ونان، غذا | food, meal
- اوناو onāw : خواړه، دخوروشیان | غذا، خوراکه باب | meal
- گی gi : هم ، او | هم ، و | as well , also
- کښ = کښه kaş=kaşə : ولې | چرا | why

- کښموش kašmūš : غلا ، چور | دزدی، چور | thefts, lootings
 - ته tē: د ربط توري ده | حرف ربط است | conjunction word
 - پېرېښ = پورېښ pūrē , pūrē: رښتیا | راستي ، حقيقت | thruth
 - لاد lād: حق، عدالت | حق ، برحق، عدالت | justics, equity

جونټ – ی پوسو به بوسته بار (دپرانگ اود موړک ښه والی | نیکی شیر و موش)

- اېک اوتېڼ اندره بوسته جونټ کس لوژم دي ټي کرکری اوړيشتو که، اېک پوسه وژنتو. پوسو کورژم
 ټيشتوکه، پوسه تچي : اېڼ نه کور. ای واس توښه بوستېڼ بام.
 - جونټ پوسو اوتی کس اورنگه لوژم ټي، گو. گېاستو که، پوروک اېک پاش که پوگو.
 - جونټ کټي تراو کښاو که، پاش که څوتي نه یري. بی نه بو ټي، پوکی .

- جونټ به گره گروو پی ، بن به سپروک یوښ کوښ-ی یوښ کوره اېښي بوت. تي دي کټي تراو
 کښاو که، جونته پاش که څوتاو ،نه یریت.
 - کوپي تچي: يي پوسو ښه گيام، تشو اوژم.
 - کوپي پوسو که گي تچي: جونټ آپاش گوسته او، اخ تشو څوتپکره.
 - پوسه تچي : بوي! تشو اېڼ ميلي بوسته بار کوژنسته او. اخ ای کس نه کس، اېچپکره.
 - پوسو پاش به سوتردام کوري، جونټ مروڼ که څوتي.

ĵut-bə-e puso-bə bostə-bār The kindness of lion and mouse

ek awtē(awtə~e) andrə böstə ĵut kas lawrm di bati karkar-e ori-što-kə, ek pusə wřto. puso kurřm
 batišto-kə, pusə tačē: i na-kur. ē wās tu-šə boštē bām.
 ĵut puso utai kas ūrŋə lawrm bati go. geāsto-kə , pořok ek pāš-kə pugo.
 ĵut kiti trāw kašāw-kə,pāš- kə cūti na-baři. bai na-bō bati pūke .
 ĵut-bə garə grow pai ,ban-bə saprok yoşkoş-e yoşkawərə ešei böt. te di kiti tarāw kašāw-kə ,
 ĵut-ə pāš -kə cūtāw na-bařit.
 kawei tačē: ye puso-šə geām, tašo awrm.
 kawei puso-kə gi tačē: ĵut a-pāš gostə - ō, ac tašo cūtekrə
 pusə tačē boi. tašo i- mili bostə-bār kōřsta o. ac e-kas na-kas ičikərə.
 puso pāš-bə sūtr dām kuri ĵut mařo -kə cūte.

لغات:

- بوستن بام boste bām : په کار به دي شم | به کار توخواهم آمد، نیکی خواهم کرد، به درد تو خواهم خورد | i would be of use to you
- پو اوڼ pu-ū: ښکېل کېدل، په لومه کې لوېدل | به دام افتادن، دردام گیرشدن، درگیرشدن getting trapped, to get caught |
- تراو کښاو trāw kašāw : زورکول | کش وگیر، کشمکش کردن | struggle
- گره گره garə garə: ژړا او فریاد | داد و فغان، داد و فریاد | yelling, hurry and groan, to start a row
- یوښ کوښ yoš koš: دارونکي او ځنگلي حیوانات | حیوانات درنده جنگلي | wild animal of forst
- یوښ کوره yoš kawərə: مضر الوتونکي | پرنده گان مضر و مخرب | hazardow birds
- پوکوڼ : په اوچت اواز غږ کول، کوکاري، کمک غوښتل | نعره زدن، به اواز بلند صدا کردن، به کمک طلبیدن calling for help, to shout |
- څوتوڼ cūṭu: ژغورل کېدل، بچ کېدل | نجات یافتن، رهایې یافتن | to be rescued, saved
- څوتوڼ cūṭaw: بل کس ژغورل، بچ کول | نجات دادن، رهایې بخشیدن | to rescue some one else
- اېښې بن eṣei bn (اسم) غونډه، ټولېدنه | گرد همایي، گرد آمدن، جمع آمدن | gathering
- اېښې بون eṣei bū: راغونډېدل، غونډېدنه | جمع شدن، گرد هم آمدن | to come together
- بوسته بار bostə-bār: نیکی، ښه والی | نیکی، خوبی | goodness

اچېن

(سترگه، سترگي | چشم)

الله پاکه ماچمتراڼ به آد که بوسته بوسته ټوک تی شته اوت. تېنس کنی اېک گي اچېن او. اچېن ميلي کس په ټوکه وژنېمیش. سي گي پرون سته ټوک او.

اچېن که سورما دوژن پروسته کی سته ټوک ويون، کی گي نه پولی شته دوشتی اچېن موروڼ بوسته نو. ډاکتر نه کودېکی چشمک اچېن نه توېن، درو نه دتېن. پسولیان اچېن گوته گي، شېله آوی پولېن.

ače

Eye

Allāh pāk-ə māčmatrā-bə āḍ-kə bostə bostə ʔük tai-štə ot. ʔes-kne ek gi ače ō. ače mili kaspə ʔük-ə wřemiš. se gi pařəw-stə ʔük ō .
 ače-kə sūrmā dūř prū-stə kai-stə ʔük wīu , kai gi na-pōle-štə došt-e ače mūrū bostə nu. daktar na-kūdek-e čišmak ače na-tawē, darū na-daře.
 pasūliā ače go-tə gi šelə āw-e pōle .

لغات :

- پروڼ prəw: ساتل، پټول | نگهداشت، نگهداری، پنهان کردن | to hide , to save, to cover
- کسپه ټوک kaspə ʔük: هرشی | هرچیز | every thing
- کی سته kae-stə: تېره، غوڅونکی | تیز، بُرنده | sharp
- ټوک ʔük: شی، شیان | چیز، چیزها | things
- ویوڼ wīu: وهل، استعمالول | زدن، استعمال کردن | hitting, to hit
- پولوڼ pōlu: مینخل | شستن، پاک کردن | to wash , to clean
- کودوڼ kūdāw: پوښتل، پوښتنه کول | پرسیدن، سوال کردن | to ask
- کودوڼ kūdu: درک کول، معلومات کول | درک کردن، معلومات گرفتن | to ask , to take information
- پرو = پروسته prū, prū-stə: په شان | به مانند، به مثل | like
- موروڼ mūrū: مینل | مالیدن، چاپی کردن | rubbing, massage, to scrub
- درو darū: دوا | دوا، دارو | medicine
- سورما sūrmā: کجل | سرمه | ayeliner

دوڼت

(غاښ، غاښونه | دندان، دندان ها)

- کزنه پروجونټاو- ی اما گو ښه، درومکوي نام اودي سوسس، اوژوياشتي وړنتي . کزنو کودی: کښ اوژوي؟
- دروم کوي تچي: ایمه دوڼت دپویاس.
- کزنه سوسسه دروگر (ډاکتر) که گورگو.

- دروگره دروم کوي کودی: کس بي تو به دوڼت دپویاسی؟
- دروم کوي تچي: این دوڼتي یوڼ ښیږي.
- دروگر دروم کويه درو پری تچي: اي پت یوڼ پروسته ککره ټوکه، دوڼتي نه ښپ. اوزپڼ فروش اوڼ کڼی نوشت، دوڼته مسواک کی گي برسپڼ، پولي . اي مېلو اورنگا که دي توچ.

đut Tooth,Teeth

Kazənə parüjəwnṭāw-e amā go-ṣə , Drumkui nām-odi sosəs uṛwiāšti wṛti. Kazano küde: kaṣ uṛwie?.

Drumkui tače: imə đut dewiās.

Kazənə sos-əsə darügər (doctor) -kə gurgo.

darügarə Drumkui küde: kas bi tu-bə đut dewiāsē ?.

Drumkui tače: i đut-e ŷu ṣipiri.

darügər Drumkui-ə darü pre tače: i pat ŷu prüstə kakəṛə ṭük-ə đut-e na-ṣip. awže proṣ-ū kne nüšt, đut-ə meswāk-e kai burs-ə pöle. i melo üṛṇā-kə di toč.

لغات:

- پروجون تاو parüjəwən tāw: بنونخی | مکتب | school
- - اوژون uṛw: ژړل | گریان کردن، گریستن | crying, to cry
- گورون guṛu: وړل، بیول | بردن، انتقال دادن | to carry
- دېون dēw: خوړېدل | درد کردن | to ache, to hurt, to be sore
- درو darü: دوا | دوا، دارو، ادویه | medicine
- تچون taču: وېل | گفتن | to say, to tell
- ککره kakəṛə: کلک، سخت | سخت، محکم | hard
- ټوک ṭük: شی، شیان، خیز | شی، چیز، چیزها | things
- بښون ṣəpu: ماتول | شکستادن، میده کردن | to break, to chop

بوسته پروجله دبله (ښه زده کوونکي | شاگرد خوب)

جیناک بوسته پروجله دبله او. اروپ اوشتي ته ، اودس کټي موز ایچاس. اېسي تتوسه متراو، موښله گېاس. تشو که پټم گي، پروجونټاو به سباک متراس.
اوو يي، گېري متن (تقسيم اوقات) اېچه که، کتاب اېښېي که، اېس- تتوس ښه بوېن نیشېن تچي، پروجونټاو، گېاس. پروجونټاو اتر سپروک پروجولان ميلي اش گوش چاس. تشو به چپه (صنف) بننټېن ميلي گيري برا بار ميلي واس نشاس.
جیناکه اېس تتوس، سپروک پروجوله جن، تشو به چپه (صنف) بننټي پرکېاست.

bostə parüjələ dabalə The good student

Jināk bostə parüjələ dabalə ǝ. arüp oi-šti-tə, awdas kaṭi müz ičās. es-e tatos-ə matrāw ,muṣələ geās. tašo-kə patm gi, parüjəwanṭāw-bə sabāk matrās. öw ye, geṛi maṭn-ə əcə-kə ,kitāb-ə eṣei-kə,

es tatos -šə bōe niše-tači ,parüjəwnṭāw geās. parüjəwnṭāw-atr saprok parüjəwəḷā mili ašgoš čās. tašo-bə čapə šaṭi mili giri brā-bār mili wās na-šās.

Jināk-ə es-tatos, saprok parüjəwəḷə jən, tašo-bə čapə šaṭi parəkiāst.

لغات:

- پروجله parüjələ: زده کوونکې، مکتبی *. لغوي معنا يې پند اخیستونکي ده. | شاگرد * | ازنگاه لغوي به معنای پند گیرنده بوده ، درواقع به مفهوم متعلم یا تعلیم گیرنده می باشد. | student, students
- پروجوله parüjəwələ: ښوونکې. لغوي معنا يې پوهه ورکونکې دی. | معلم * | (ازنگاه لغوي به معنای پند دهنده بوده ، مفهوم معلم یا تعلیم دهنده را بیان می نماید.) | teacher, teachers
- اش گوش āšgoš: سلام ورکول، احوال پوښتنه | سلام دادن، احوال پرسی | , to greet, to shake hands
- واس نشون wās našu: ورځ اړول ، گوزاره کول | روز گذراندن، سازش وگذاره کردن | compromise, spend the day |
- واس وانبون wās wāšəw: ورځ تېرول، وخت تېرول | روز گذشتان، روز تیر کردن | spending the day or time
- ښنډي šaṭi: دوست، ملگری | همکار، دوست، همراه | friend, friends
- گېري متن geṛi maṭn: مهال وېش | تقسیم اوقات | schedule
- چپه čapə: ټولگی، ډله | صنف، گروه ، دسته | group, class
- اېس تتوس es-tatos: والدين،موراويلار | والدين ، پدر ومادر | parents

یومه گول افغانستان (زموږ وطن افغانستان | وطن ما افغانستان)

یومه بوسته گول به نام افغانستان او. افغانستان اېک اسلامی گول او. تشو که گي اوچو گولي اوشتيک نیشیک چاست. تېنس کنی اېک گولي گي، نورستاني اوت.
یومه گوله به اوله اوله بنار، اوتله اوتله دا، نیدله برنگه، ویشتي سپر، اوچو بن اوچو گي ندي اوت. افغانستان به ویشیپن چدېنش ولایت اوت. تېنس کنی اېک ولایت گي نورستان او .

یومه گول به پاچا نیشینه، کابل بنار او. یومه گول به توک به گر (کچه - ی ، ږته- ی ، نیدله) اوت. یومه یومه گوله، پرکېمیش.

نورستان ولایت که اوبښت ولسوالی اوت: ۱- کلښوم (وانت- ویکل) ۲- واما ۳- کامدېش ۴- برگمټال ۵- دو آب ۶- نورگرام ۷- منډول ۸- پارون (پسنګل) گي ولایت به تان او.

yomə gol Our Homeland Afghanistan

yomə bostə gol-bə nām Afghnistān ō. Afghanistan ek islāmi gol ō. taso-kə gi öcū goli oštik nišik čāst. řes-kne ek goli gi Nuristāni ot.

yomə gol-bə ölə ölə řār , ötələ ötələ dā, nidələ braņə, wiřti ser, öcū ban, öcū gi nadi ot. Afghanistan-bə wiři-e čadeř welāyat ot. řes-ke ek gi Nuristān welāyat ō .

yomə gol-bə pācā nišinə, kabul řār ō. yomə gol-bə tok-bə gř (kāčə-e, zatə-e nidələ) ot.

yamə yomə gol-ə pařakiemiř.

Nuristān welāyat kə ořt ūlūs wāli ot: 1- Wāř - Waigal(Kalřüm) 2- Wāmā 3- Kāmdeř 4- Barg-e mařāl 5- Dūāb 6- Nurgrām 7- Maņđol 8- Parūn(přegal) gi welāyat-bə řā ō.

لغات:

- gol: وطن، هېواد | مملکت، وطن، سرزمین، homeland, country
- گولي: قوم، د يو هېواد اوسېدونکي | قوم، اقوام، مردم ساکن يک کشور | country men, tribes, citizens
- برنگه: غونډی، خاورين غونډی | تپه، تپه خاکی | soiled hell, hell
- اوتله: جگ، اوچت | بلند، رفيع | high
- دا: غر | کوه | mountain
- ويشني: پراخ، ارت | فراخ، وسيع، گسترده | wide, vast
- سپر: دښته، دښتې، اواره ځمکه | دشت، زمين هموار | desert, wede croplands
- بن: ځنگل | جنگل | forest, jungle
- پاچا نيشنه: پایتخت | مرکز کشور | capital
- گړ: رنگ، ښکلا | رنگ، رُخ، زيبايی | looks, beauty
- توک: جنده، بيرغ | بيرق، توغ | flage
- کاچه: تور، توررنگ | سپاه، رنگ سپاه | black
- رته: سور، سوررنگ | سرخ، رنگ سرخ | red
- نېدله: شين، شين رنگ | سبز، رنگ سبز | green
- پرکون: خوښول، گرانبښت | دوست داشتن، محبت داشتن | loving, to love
- اوبښت: اته، اته عدد | هشت، عدد هشت | eight
- تان: مرکز، هدف، نښان، خای | مرکز، هدف، نشانه، جای، محل | target, aim, goal

اېي تتان به مټه (دمور اوپلار حق | حقوق والدين)

اېي تته تنو زگان، پرېکېاست، پرېاست. اېي تته تنو زگان چوون، مېله چوون، اوو يون، اوشنيک نيشيک به ږن، نام پرېاست. اېي تته زگان به سوک - ی، سوار بالو ښه بينياست. تنو زگان کتي ږات گرش بېتات کېناست.

زگان به کوي گي، ابي تتان به احترام، تېنس به زو ادوشت بنون تياس. ابي تتان به پروجون اوچت بو. تېنسه پونه چچا ت بو. تېنس به بويگرن وچت بو. تېنس پونه چچکي تېنس به بوي گرن وچت بو. کناسته زگان بڼه ابي تته بڼگريت ته، تېنس بڼه الله پاک دي بوسته زرناس.

ei-tatā-bə maṭə Parents' rights

ei-tatə tanü zaḡā paṛəkiāst, parəriāst. ei-tata tanü zaḡā čūw, malə ču, öw ŷu, oštik nišik-bə zan, nām preāst. ei-tatə zaḡā-ba sük-e süwār balo-šə biniāst. tanü zaḡā-kti zāt garəš betāt kašāst. zaḡā-bə koi gi, ei-tatā-bə ehterām, tes-bə zo a-došt šəw tiās. ei-tatā-bə parūjəwn oi-čīt bu. tes-ə zu na-čacek-e, tes-bə boi garn wečt bu. kanāstə zaḡā-šə ei-tata šinərit-ta, tes-ə Allāh pāk di bostə zīās.

لغات:

- maṭə: برخه، حق | حق، حقوق، حصه | right, portion
- parəru: نازول، محبت کول | محبت دادن، نازدادن | cuddling
- paṛəku: گرانبخت، محبت لرل | دوست داشتن | to love
- zan: اخلاق، کره وره | اخلاق، ادب، کردار | morality, character
- sük: بسپاينه، سوکالي، سوکاله ژوند | راحتی، آرامی، بهتری معیشتی | comfort in financial case
- söwār: راحتی، بی غمی | آرامی، بی غمی | comfort, relax
- šinəru: خوشحالی | خوش شدن، شاد شدن، مسرور شدن | to be happy
- šinərw: خوشحالی | خوش ساختن کسی دیگر | making some one happy
- zučacāni: جگرخونی، زړه خوړل | جگرخونی، دل خوره گی | sadness (noun)
- zu čacəw: زړه خوړین کول، جگرخون کول | جگرخون ساختن، دل خوره ساختن | to make some one sad
- boi garn: بوي گرن | دعا، بڼه دعا، دخیر دعا | دعا، دعا نیک، دعا خیر | prayer of wellness
- de garn: اکثراً د بد دعا په معنا استعمال شوی ده. | کلمه دېگرن اکثراً به معنا دعا بد استعمال شده است. | curse

بوسته دېله — ی بوشتي دېلي
(بڼه هلک او بڼه جنی | بچه خوب و دختر خوب)

بوسته دبله- ی بوشتي دېلي تي اوت ته، تېنس به اېس تتوس تېنس که خوشحال اوت. دوينتو کونشتو سوس - برا، تېنسه پرکېاست. تېنس به چپه (صنف) بښتېن ميلې گي سوس برا بار ميلې، واس نشاست.

کومه کتو نه چاست، کومه خون پيشان نه وياست، نه گي کديچېاست. کومه خوک بوک نه چاست. کڼلي، جله خاو نه

بڼپياست. جلو نه پېخوياست ، دوينتوک به احترام چاست.

کوميلي بڼوچ نه بياست، کومه اوس پوس نه گورگياست. پروجونتاو تاو گوته گي تنو سباک متراست. سباک که بېتات که ، پي نشته (پي لسي سته) نمره بياست.

امي گي پروجونتاو به ، تي بوسته دبلان به - ی بوشتي دېلين به کويدوم - ی چاروپېن اوت.

bostə dabalə-e bošti dabili A good boy and a good girl

bostə dabalə-e bošti dabili te ot-tə, řes-bə es-tatos řes-řə xořāl ot. dōřtō kōřtō sos-brā řes-ə pařəkiāřt. řes-bə řapə řaři mili sos-brā -bār mili wās na-řāřt.

kumə kařü na-čāřt. kumə řu piřā na-wiāřt, na-gi kađəčēāřt. kumə cük bük na-čāřt. řanəli,jala cāw-ə na-řipiāřt. jalo na-pecüwiāřt. dōřtök-bə ehterām čāřt. ku-mili řoč na-biāřt. kumə üs püs na-gurgeāřt. pařüjəwnřāw got-ə gi tanü sabāk matrāřt. sabāk-kə betāt kə gi pai- nařtə nümřə biāřt.

ami gi te bostə babālā-bə -e bošti dabīli-bə koidüm-e čärweř ot.

لغات:

بوسته bostə: ښه | خوب، درست | good

- بښتې řaři: ملگری | همراه ، دوست | friend

- دوينتو dōřtō: مشر، مشران| بزرگ، کلانتر، بزرگان | elder,elders

- کونشتو kōřtō: کشر، وړوکی | خورد، کوچک | younger, small

- سوس sos-brā: خور او ورور،خوښدی او ورونه | خواهر وبرادر،خواهران وبرادران | sister and brother

- واس wās nařu: نشون | گوزاره کول ، ورځ تېرول، وخت اړول | گذاره کردن، سپری نمودن وقت، روز گذشتان

spending time or day |

- خوک cük bük: له خپله خانه جوړکړی خبره، بی بنیاده خبره | افترا، تهمت،سخن خود ساخته نا درست |

defamation

- اوس پوس üřpüs: چغلی، دیو کس خبری بل کس ته وړل | نمامی، خبررسانی | gossip

- چاروپېن čärweř: کره وړه، رواج | کار کرد، عنعنه ، رسم ورواج | tredation ,culture

- چپه čapə: ټولگی، ډله | صنف، گروهه، دسته | class, group

بوسنه پروجوله جن (ښه ښوونکي | معلم خوب)

یومه پروجوله جن واسوو تلوک ویانس که چپی اتر اتراپاس. یومیلی (یمه میلی) آش گوش چاس. نیمچه اوریشتان کودپاس. یمه وکتپاس، ښیې مېنلپاس. سپات که، یمه یومه پروجوله جنه، پرکیپمیش.

یومه پروجوله جن یومه ادچام، موک چامه اېچه چاس ته پولی شته تیپو. کناسته یومه چپه ښنټي نه آسته بوته، کښ نه آ که، کودپاس. یومه پروجوله جن یمه چپتروڼ، متروڼ نام پرپاس. یمه سباک اکی نشوڼ ښه، اوپښ بېتات چاس. سپات که یمه تشو بوسنه زرڼمیش. سی بوپڼ تیپو.

bostə parūjəwalə jən The good teacher

yomə parūjəwalə jən wāsow talūk wīās-kə čape-atr atr eās. yamə mili āš goš čās. nemičə orištā kūdeās. yamə wakəteās ,šei mašəleās. seat-kə yamə yomə parūjəwalə jən-ə paṛəkiemiš.
yomə parūjəwalə jən yomə adčām,mūkčāmə əcə čās-tə pōle-štə tibū. kanāstə yomə čapə šaṭi na-āstə-bō-tə , kašə na-ā kə kūdeās.
yomə parūjəwalə jən yamə čitrəw, matru nām preās. yamə sabāk akai našəw-šə, aweš betāt čās. seat-kə yamə tašo bostə žremiš. se bōe ti bu.

لغات:

- پروجوله parūjəwalə : ښوونکي | معلم، آموزگار | teacher
- جن jən : کس | کس، نفر | person
- آش گوش aš goš : سلام کول، احوال پوښتنه، روغېر | سلام عليك، احوال پرسى | to greet, ta shake hand
- نیمچه nemičə : ناروغ | مریض، بیمار | ill, sick
- پرکون [مص] paṛəku : گرانبخت، نازول، ماشوم نازول | دوست داشتن، نوازش، نازدادن به اطفال | to love
- وکتون wakətw : ناز ورکول | نوازش کردن، نازدادن | to caress, to pat

- اکي نشون akai našu : پوهېدل، ځان پوهول | فهميدن، خود را فهماندن | to understand
 - اکي نشون akai našōw : بل کس پوهول | ههماندن، کسی ديگر فهماندن | to make understand
 - کودون kūdōw : پوښتنه کول | پرسيدن | to ask
 - چيترون čitrōw : ليکل | نوشتن | to write
 - مترون matrōw : لوستل | خواندن | to read
 - مترون matrōw : سلام ورکول، احوال پوښتنه کول | سلام دادن، احوال پرسى نمودن | to greet
 - نام پرون nām prū : بنودل، چاته ورزده کول | نشان دادن، آموزش دادن، تعليم دادن | to teach

تنو تمنان واکسين کروېن !

(خپل ماشومان واکسين کړئ ! | اطفال خود را واکسين نماييد !)

وشتوک تمنان به پوچ بنو دوک بڼه، واکسين تياست. تمنه تى واکسين کوژن ته، تېنس بڼه تى دوک ادسک بياست.
 کناسته تمنه واکسين نه بوسته بوته، تېنس که دوک اگننه گى کى اېده کوډه چاس، کى گى ميوپاس.

ای وېله بالېشت (باله اېشت) تمنه واکسين کرون سته مې اوت. پتم گى پوچ وېله بالېشت واکسين چونسته اوت. يو وي کوي

اېي تتان به او ته، تنو وشتوک جو زگان واکسين کروژت.

tanü tanmānā wāksin karōwe
Vaccinate your children

waštōk tanmānā-bə puč ʃu dük-ʃə wāksin tiāst. ʃes mili gi te dük tanmānā-ʃə adsik biāst. kanāstə tanmənə wāksin na-kōř-stə bö-tə, ʃes kə dük a-ġətə ge kai eḍə kūḍə kai gi maewiās.

e-welə bālešt (balə-št) tanmənə wāksin karōw-stə mi ot. patm gi puč welə balešt wāksin ču-stə ot. yowi koi ei-tāfā-bə ō tə, waštōk jū zaġā wāksin karōwřt.

لغات:

- تنمنه tanmənə : (مفرد) ماشوم، ماشومان | طفل، کودک، اطفال | child
 - تنمنان tanmənā : (جمع، فا) ماشومان | اطفال | children
 - اگته agətə : دمرض سخت کېدل، مرگ ته نیردی حالت | سخت شدن مریضی، شدید شدن بیماری، وضع نزدیک به مرگ | seriose illness
 - څوتون cūṭu : ژغورل کېدل | نجات یافتن، رهایی یافتن | to save
 - څوتون cūṭaw : ژغورل، بل کس ژغورل | نجات دادن، رهانیدن | to rescud
 - مېون maēw : مرکول | میراندن | killing
 - ادسک adsik : اسان، سپک وزن | آسان، سهل، سهولت، کم وزن | light wieght, ease, simple
 - اېده کوډه eḍə kūḍə : معیوب | معیوب | disabled
 - کروڼ karəw : دبل کس په واسطه یو کار کول | انجام دادن یک کار به واسطه کسی دیگر | doing some thing
 - through some one else |
 - وشتوک waštok : واره، وړوکی | خورد، کوچک | small
 - جو-زگه jü- zagə : لونی او زامن | دختران و پسران . جمع این کلمه جو زگان، است. | daughters and sons
 - کوي koi : کار، مسوولیت، وظیفه | کار، مسوولیت، وظیفه | work, job, responsibility
 - پوچ puč : پینځه، پینځه عدد | پنج، عدد پنج | five

لږ نه پرېن

(دروغ مه وایست | دروغ نگوئید)

لږ نه پرتو ته الله پاک (ج) یمه که بننگریاس. لږ، منښه ادوسه چاس. لږ منښ به مېلو کي نه پتیا،
 تشو گي کي دي بوسته نه زږناس. یمه دي یومه امه وژن ، وېشان، بننننن ، کون دي، سرېن لږ نه
 پریک ته، الله پاک یمه که بننگرږ.

lř na-prě**Don't lie**

lř na-prato-tə Allāh pāk yamə-kə ʃiṇəriās. lř manaʃ-ə adüsə čās. lř manaʃ-bə melo ki na-patiās,
 tašo gi ki di bostə na-žrās. yamə di yomə aməwř, wešā , ʃaṭi, ku di ,saře lř na-prek-tə , Allāh pāk
 yamə-kə ʃiṇəri.

لغات:

- لږ lř : دروغ | دروغ | lie
 - پتيون patiu : قبولول، منل | قبول کردن، پذيرفتن | acception
 - ادوسه adüsə : سپک | سبک، بی اعتبار | unreliable
 - امه وژن = متره amə wř, matrə : دکورنی غري | اعضای خانواده | family members
 - سرېن saře : بېخی، هېڅکله | به کلي، بېخي، قطعاً | never
 - بننگرون ʃiṇəru : خوشحاليدل | خوش شدن، شاد شدن، مسرور شدن | to be happy
 - بننگرون ʃiṇəre : خوشحالول، بل کس خوشحالول | خوش ساختن، مسرور ساختن کسی دیگر | make some one
 happy |

تو زور که پیمیلی آو ورو بو

(تا په شیدو کی گد کری اوبه ، سیلاب شو | آبی که در شیر گد کرده بودی، سیل شد)

اېک بنا اوده منېن واسو تشو به بنان دووي ، زور که آو پیمیلو ورنچپاستیوي. تشو به تتوس گی چاستیوي ، زورکه آو نه پیمیلو، بوسته کوي نو. زگوس تتوس به میلو نه کرتیاستیوي. ای واس امتره اوبنلي بي ورو ای، تشو به سپروک بنان اویکه گو. بنا اوده بوم بنېي بوستو که تتوس تچي، کبته بیني، تو سی زور که پیمیلی آو ورو بي، تو به بنان اویکه گو.

tu zor-kə pe-mile āw waṛu bö !

The water you added to milk, turned into flood

ek šā-odə manaš wāsoṛ tašo-bə šā duwi , zor kə āw pe-milāw w̄rčēāštīwi. tašo-bə tato-s gi čāštīwi, zor-kə āw na-pe-milāw, bostə koi nu.
zago-s tato-s-ba melo na-karteāštīwi. e-wās amtrə ušli bi waṛu ošti tašo-bə saprok šā oi-kə go.
šā-odə būmšei bōsto-kə tato-s tače: kašə bini-e . tu se zor- kə pe-mile āw waṛu bi, tu-bə šā oi-kə go.

لغات:

- زور zor : شیدی | شیر | milk
- ورو waṛu : سیلاب | سیلاب | flood
- بنا šā: مال ،خاروي | مال، حیوانات . جمع این کلمه بنان šā است. | domestic animal
- گاکور gā kür: غوا، غوایی او خوشکی ته ویل کپري | به گاو، نرگاو و گوساله استعمال می شود | cattle
- دتون daṭu: اچول، دنیالگی اېبندول، په کرونده کی تخم شیندل | انداختن، غرس نهال، تخم پاشیدن در مزرعه to sow, to plant, to pour |
- کرتون = کار- تون kār- tāw, kar- tāw: غور نیول، دچا خبره منل | گوش دادن، پذیرفتن سخن کسی , to listen accepting |
- اوبنلي ušli: باران، اوربنت | باران، بارش | rain
- امتره amtrə: دېر، زیات | بسیار، زیاد | many, much more
- بوم بنېي būm šei: سربنکته اچول | سربه پایین انداختن، دربه اصطلاح فکرکردن استعمال می شود | deep thoughts
- بینن binən: سوچ، فکر | فکر، تفکر، اندیشه | thinking, idea
- بینون binū: فکرکول، سوچ کول | چرت زدن، فکرکردن، اندیشیدن | to think
- پیمیلون pemiṭu: یوځاي کېدل، گډېدل، ورگډېدل | یکجا شدن، گد شدن، مخلوط شدن | to mix
- پیمیلون pemiṭw: گډول، یوځاي کول | گد کردن، مخلوط کردن | to make mix, to unite

یومه گول نورستان به، بن

(زموږ د وطن نورستان، ځنگلونه | جنگلات وطن ما، نورستان)

یومه گول نورستان چټکې درژن ډگرو به — ی دا به گول او. بوسته میله اي اوته، داگول ، بن — ی، جله گوله اوپو تی شته اوت. بن — ی جله گول به بوسته بار اي اوته، تېنس میلی دارسودار بوسته بیاس. پتم گي تینس به کوو زېم به — ی اوښلي به او دمیاست. سی او گي اونیس بی، بېر اباس. یمه گي، بوشتیک اونیس او او که، بنا منښ پیمیش.

دروگر (ډاکټر) چاست ، پیون بڼه ، گول آو کنی ، اونیس آو چته او. اونیس آوه پیېن. بن — ی جله گول به بوسته بار اي دي او ته، اوښلي بوته ، اوښلي آو میلی پلا له نه لاساست. بن — ی جله گول بڼا مال اودان بڼه، گري او. بن که بڼا چریاست. بڼان میلی گي زور ، وشپپ، کېلا، گرونه ادوشت ایاست. مال میلی ایک ماتر به جوون — ی ارو وار بیاس. وي بن — ی جله گوله نه ویېن، جلان ادرېن نه چوتېن، نه ځنی، نه گي پېڅوېن. بن — ی جله گوله تنو مال به ست که اېرچېن. بن — ی جله گول نه بوته یومه گول دي، کونړ داگول پرو، لڼه بي، درژن ډگرو اویکځله او. ستوپن اکېني اله اوړېن. اونو بڼی ، پتم به بڼنه آو گور گو.

yomə gol, Nuristam- bə ban The forests of our homeland Nuristan

yomə gol Nuristan çitəke dīrdagəro-bə-e dā-bə gol ō. bostə mela ī ō-ta , dāgol, ban-e, jalə gol-ə ū-pu taeštə ōt. ban-e jalə gol-bə bostə-bār ī o-tə , tes mili dārsūdār bostə biās. patm gi tes-bə kōw zīm-bə -e ušli-bə āw-ə damiāst. se āw gi ūnes bi,ber-eās. yamə gi, boštik ūnes āw ō kə šā manaš piemiš.

darügər tačäst ,piu-šə gol āw kne, ünes āw çitə ō. ünes āw-ə pīe. ban-e jalə gol -bə bostə-bār ī di
 ō-tə ušli āw mili palāl-ə na-lasās. ban-e jalə gol šā māl- odā-šə ,gaři ō. ban kə šā čariāst. šā mili
 gi zor, wašip, kilā, grawə (anuř) a-došt eāst. māl mili ek mātr-bə jüwn-e arowār biās.
 wi ban-e jalə gol-ə na-wīe . jalā adre na-čūte, na-čine , na-pecūwe. ban-e jalə gol-ə tanü mal-ba
 sat kə erəce . ban-e jalə gol na-bö wās yomə gol di könř dāgol prü, lenə bi, dīrdagrə oi-kə cələ ō
 . setüe akini ālə oře. önü bine. patm binən-ə āw gurgo.

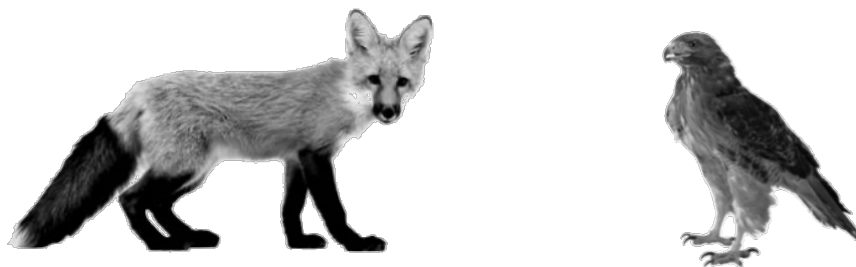
لغات:

- بن ban: خنګل | جنگل | forest
- دارسودار dārsūdār: هوا | هوا ، فضا | weather
- دا dā: غر | کوه | mountain
- داګول dāgol: غرونه، غرونه او خنګلونه | کوه ها، کوه و جنگل | mountain and forest
- چته cətə: پاک، صاف | شفاف، پاک، صاف | clean, clear
- چتکې cətəke: بیخي، پوره | کاملاً ، به تمام معنا | totally
- درژن ډګره dīrj dāgərə: تېره اوکمر، تیره میره | سنگ وجغل، کاملاً سنگ، سنگلاخ | stony mountain
- جله ګول jalə gol: ونې بوټي | بته و درخت ها | plant and trees
- اوبنلي ušli: باران، واوره او باران | برف وباران | rain and snow
- کوو köw: بیخ، رینه | بیخ ، ریشه | root
- بنا منېش šā manas: سري او مال | انسان و مال | humans and animals
- لسون lašu: له لاسه ورکول | از دست دادن | losing, to lose
- ګري gaři: لازم، وړ | مناسب، شایسته ، ضرورت | appropriate
- چوتون čūtu: غوڅول | قطع کردن | to cut
- ادرېن adre: خوشی | بیهوده | useless, futile
- چرون čaru: څرل، د څارویو څرل | چریدن، چریدن حیوانات | grazing
- اړو وار arowār: مالی وضعه، ورځنی ژوند | وضع اقتصادی و مالی، زنده گی روزمره | financial situation
- پېخوون pe-cūw: د ونې پوټکی غوڅولوسره د ونې وچول | خشکاندن درخت با بریدن پوست درخت | to dry tree by cutting the outer skin of tree
- کونړ könř: کونړ، دکونړ ولایت | کنړ، ولایت کنړ | kunar province
- بینن binən: فکر، اندېښنه | فکر، تشویش، اندیشه | idea, thinking
- پرون parəw: پټول | پنهان کردن، مخفی داشتن | to hide, disguise
- اېرچون erəcū: ساتل، ساتنه | نگهداشتن، حفاظت کردن | to keep, guarding

- لېنه leŋə: پمن، پک | کل، سړی موی | bald
 - کیلا kilā: پڼیر | پڼیر | chees
 - ستوبن setūe: هغه وخت | آنگاه ، آن وقت | that time
 - پیون pīu: څښل | نوشیدن | drinking, to drink
 - گورون guru: وړل، لېږدول | بردن، انتقال دادن | to carry

پېجي به – ی لوشو به وگوگ تېک (د عقاب او گیدر تربوري | خصومت عقاب و روباه)

اېک پېجي لوشو به کوژ او يکه گياستوکه، لوشه پرېت که تچي اېن شاپ زړن، ايمه کوژ اوتوو، نه گورېي.
 - پېجي بورېن بتي، اېن بڼه لوشو به دوشت پرېش نه بياس. ايمه مژ جلو به آډوله اېوو، اوشتيک نيشيک گي اېراشتی او، سکوبه گي اېوموو. لوشوک به دوشتي کس دي نه بياس. پېجي لوشو به کوژ او يکه گو.

- لوشه سنوم گي اېک منېن به اډوشتي لپه وېبناو، پېجي مژ تي جله کوو پو اژن پوکڅون بڼه پمپلي.
 - پېجي لوشو به تيرموېش وژني لوشو بڼه تچي: ايمه مژ اژن نه توو ، دم ، تو به کوژ گوري چو.

peji-bə-e lašo-bə wag wag taēk competing of Fox and Eagle

ek peji lawšo-bə koř oi-kə geāsto- kə, lawšə pret kə tače, ī šāp žī, imə koř u-tow, na-gurei.
 peji būre bati, i-šə lawšo-bə došt preš na-biās. imə mř jalo-bə a-ḍuleow , oštik nišik gi aprāšte, o sko-bə gi a-būmow. lawšok-bə dōšt-e kas di na- biās. peji lawšo-bə koř oi-kə go.
 lawšə sanum ge ek manaš-bə a-došt-e lapə vešāw, peji mř tae jalə kōw pu āř pu-kacēw-šə pampəli.
 peji lawšo-bə tirmüş wři lawšo-šə tače: imə mř āř na-tow .dam, tu-bə koř gure ču.

لغات:

- وگوگ تېک wag wag taek : رقابت، ضد کول، تربوري کول | رقابت کردن، ضد بازی، همچشمی کردن
 hostility, antagonism |

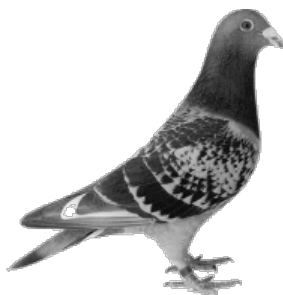
- کوژ : koř | بچی | چوچه | chick
 - پچی : peji | گوربت | عقاب | eagle
 - شاپ : šāp | زړه سوی | دلسوزی، صله رحمی | pity
 - شاپ زړتون : šāp žru | زړه سوی کول | صله رحمی کردن، دلسوزی داشتن | sympathizing
 - ډنگون : ɖaŋu | رسېدل | رسیدن، واصل شدن | arriving, to arrive
 - سنون : sañu | منډه، منډه کول | دویدن | runing, to run
 - سنوم : sanum | په منډه | به دوش | fast | in running
 - مژ : mř | خاله | آشیانه، آشیان | nest
 - اډوله : a-ɖulə | نوک | نوک | tip
 - برون : bařu | دلase کېدل | توانستن | to be able
 - لپه : lapə | مشال | مشعل | turch
 - پمپلون : pampəlu | یو کار پسی کېدل | دنبال یک کار گرفتن، تلاش برای اجرای یک کار | getting some thing dane
 - تیرمویس : tirmüs | هڅه، دیو کار کولو له پاره لاس اوپینی وهل، وروستی هڅه | تلاش، دست وپا زدن جهت اجرای یک کار، تلاش کردن برای اجرای کاری، تلاش نهایی | trying to do
 - ترمیش مویس : tremišmüs | تیاره، په تیاره کی لاس اوپینی وهل | درتاریکی، دست وپا زدن | struggle in the darkness
 - دوشتم پمویس : doštpamüs | په تیاره کی د کوم شی پیدا کولوله پاره هرې خوا ته لاس اچول | جهت یافتن چیزی در تاریکی دست وپا زدن. | struggle in the darkness

کرژن به — ی پیولیک به بننتی بار (دکو تراو د مپری انډیوالی | دوستی کبوتر ومورچه)

اېک کرژن آو پا اېک پیولیک مرن اوډېوډ — ی کرژن کرژن دوشت پا ویاسته وژنتو. بر گی ای پیولیکه آو گورگیاستی بتي، زر زورو که اېک کرنه پا ناشی. پیولیک کرنگو دمی چک مک بنچی، آو که وی آ، مرون که خوتی.
 ای واس اېک شپژن اېری سی کرژن ېژنون بنه وراښ اوجاو پېکخی ستوکه، پیولیکه وژنتو. سنوم گی اکوروو چپتېن دامی.
 شپژن اېری منښ به دوشت اینلی پرېنخوپک نیمالی گو. کرژن اوشتی گی.
 (بوستو بنه بوسته، اېرو بنه گی اېره پی-نېساس)

kař-bə-e piwlik-bə šaŋi-bār The friendship of a pigeon and an ant

ek kař āw pā ek piwlik mař üɖbūd-e kř kř doštpā wiāstə wřto. bar-gi ī piwlik-ə āw gurgeāštī bati ,zarzürü-kə ek karŋə pā-nāši. piwlik karno dami čakmak šači, āw-kə wai-ā , məro-kə cūti.

e-wās ek šipř-eri se kařř žřu-šə warāš üjāw pe-kaci-sto-kə, piwlik-ə wřto. sanum ge a-kür-ow čapře dāmi.

šipř-eri manaš-bə došt āili přecwek nimāli go. kařř ošti ge.

(bosto- šə bostə, abro-šə gi abrə pe-nesās.)

لغات:

- مرځ اود بود: mařə üdbüd: ځنګدن، دمرګ په حالت کې لاس او پښې وهل. په اصطلاح کې دېپر هڅه په معنا ده |
- جانګندن، دست وپا زدن درحال مرګ، دراصطلاح به تلاش زياد ګفنه مې شود. | struggle, last traying, hard traying
- مرځ: mřə | مرګ | death
- کرځ: křř | کوتره | کبوتر | pigeon
- بنځتي بار: šaři bār: انډيوالی، ملګرتيا | دوستي، رفاقت | friendship
- زر زورو: zarzürü: ژر، ژر ژر | زود، به عجله | in a hurry
- کرنگه: karŋə | خځله | چوبک | small stick
- سنوم: sanum: په منډه | دویده، به دوش | in running
- وژنؤ: wřu: لیدل | دیدن | to see, to look
- شپړن اېري: šipř eri: ښکاري | شکاری | hunter
- وراښ: warāš: ټوپک | تفنگ | riffle
- لو وراښ: lu warāš: د اوسپنې ټوپک | تفنگ آهنی | iron riffle
- وراښ چود: warāš čod: د ټوپک غږ | صدای تفنگ | gun fire soun
- اوچون: üjəw: نښه نیول، کور شی سمول | نشانه گرفتن، هدف گرفتن، راست ساختن چیز کچ | aiming
- اېنلون: āilu: خوځېدل | شورخوردن، حرکت کردن | moving, to move
- پرېنځوېک: přecüwek: مردکې، مرمې | مرمې، مرمې ها | bullet, bullets
- نیمالی: nimāli: کور، خطا | کچ، بیراهه، خطا | divious, wrong wa
- ابره: abarə: خراب، بد، بدې | بد، خراب، بدی | worst, bad
- بوسته: bostə: ښه، ښه والی | خوب، خوبی | good, goodness

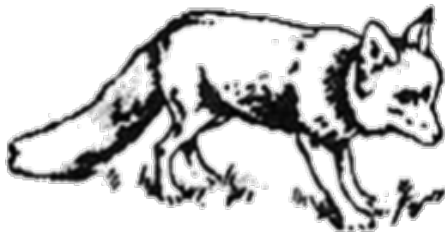
ترپوم مټه | درېمه برخه | بخش سوم

اسبأ، اسبأ پوره
(ټوكه | فكاھى)

كتو لوشه

(غل گيدر | روباه دزد)

ای واس ایک لوشو، ایک دوښتو موشي به کوکو کټو کوژن. دوښتو موشي ابره موښن که تچي : لوشه ایمه پرامو به یره، اوله کوکو اویکه گو. لوشه دوښتو موشي به میلو پی، بیره بي او تینو. ایک اورنگه لوشو ای کودی، لوشوک، کښه ابره بیره بوش؟ لوشه تچي، اي دوښتوموشي تو اېچېچ، اي وشتوک کوکوبنه، پرامو به یره اوله کوکو تچاس.

سېک لوشه تچي : او په اېچه چژم، دو ویمه کني کي لژ پرپاسا. کټو لوشو، سېک لوشه کوکو پی کری. لوشه کوکو ویکه پو

موکي، تچي : دوښتو شتي که توچ، این - که تشو به کوکو، گروښن گژن بو.

Third Part asbā, asbā pūrə Jokes kaṭū lawšə Thief fox

e-wās ek lawšo ek dōṣṭō mōši-bə kükū kaṭū kōr. dōṣṭō mōši abrə muṣ-kə tače: lawšə imə pramo-bə yarə ölə kükū oi-kə go.

lawšə dōṣṭō mōši -bə melo pai, beṛə bi ütino. ek ürnə lawšo ē küde: lawšok kaṣə eṛə beṛə böš?

lawšə tače: ī dōṣṭō mōši tü eceč, ī waštok kükū -ṣə pramo-bə yarə ölə kükū tačās.

sek lawšə tače: āw-pə ečə črm, dü wimə - kne ki lř preāsā.

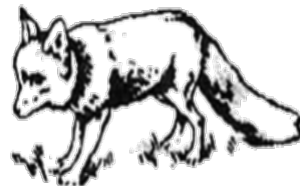
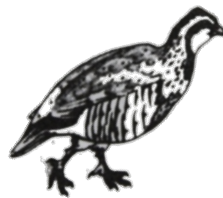
kaṭū lawšo sek lawšə kükū pe-kare. lawšə kükū we-kə pū muki, tače: dōṣṭōšti kə toč, ī-kə tašo-bə kükū grōṣ ḡr bu.

لغات:

- کټو kaṭū: غل | دزد | thief, thieves
 - کټو چوڼ kaṭū ču: غلا کول | دزدی کردن | to steal
 - کوکو kūkū: چرگ، چرگه | مرغ، ماکیان و مرغ نر | chicken
 - دوشنو döṣṭō: زور، زړه | پیر، سالخوړده | old
 - موبس muṣ: غوسه، قهر | غصه، قهر، غضب | angry
 - اوله öle: غټ، لوی | کلان، بزرگ | big, large
 - تچوڼ taču: ویل. د تقریباً په مفهوم هم استعمالیږي. | گفتن. به مفهوم تقریباً هم استعمال می شود. | saying, to say
 - تچوڼ سته taču-št: د ویلو، د وزن په اړه څه ناڅه، تقریباً په معنا ده | قابل گفتن، درمورد وزن تقریباً معنا دارد | worthy of saying
 - اېچېچ eceč: وگوره! | ببین! | look!
 - پرامه prāmə: شپږمیاشتني ورغومی | بزغاله شش ماهه | yeanling- يره yarə: په اندازه، برابر | به اندازه، برابر | equal
 - گروښ grōṣ: سېرلی | شاه بز، نرېز | billy goat
 - بېره = اېره beṛə, eṛə beṛə: حیران، په چرت تللی | حیران، حواس پریده، به چرت رفته | confuse
 - وشتوک waštok: وړوکی | کوچک، خرد | small
 - لږ lie: دروغ | دروغ
 - موکون muku: تېښتل، تېښته | گریختن، فرار کردن | to escape, to run away
 - گژنون grū: شمېرل، حساب کول | شمردن، شمار کردن | counting, to count

نه یوژپن شکرچوڼ (نا خوړلی شکر کول | ناخوړده شکر کردن)

ایک اوبو ایک تون که اوو پی اېښال که، پرورش لاسی. ایک لوشو چونی گی دامی. اوبه بوجي لوشو بڼه تچي: یی ته تو دامیم، اېرم خدای که شکر ایچ.

لوشو چېته بي پېرېن چېش بتي، شکر چوڼ بڼه آش اېراشت کوژن. اوبه اېراشت بي گی، ایک جله څاو که نیشي تچي: سی آش بڼپان - اېبو ته، کس نه یوژن - ی شکر چالي. لوشه اوبو بڼه تچي: سی اچېن دي بڼېره بببو ته، نه گېري - اېن پرورش لاسالي.

na- yōr~e šukur ču
Being thankful before eating

ek ubo ek tun- kə ū-pai e-ʃāl kə proʃ lāsɪ. ek lawʃo čüne ge dāmi. ubə būji lawʃo-ʃə tače : ye tu dāmim erm xudae - kə šukur ič.

lawʃo četə bi peře češ bati šukur ču-ʃə āš aprāšt kōř. ubə aprāšt bi ge ek jalə cāw kə niši tače : se āš ʃipāebu-tə kas na-yōř-e šukur čāli.

lawʃə ubo-ʃə tače: se ače di ʃeřə bibu- tə, na-geři-e proʃ lasāli.

لغات:

- اوبه ubə : زرکه | کبک | partridge
- تون tūn: کمر، لویه تیره | سنگ کلان | big stone, boulder
- اوو پېون ū-paēu: د الوتونکو کیناستو ته ویل کېږي | به فرود آمدن پرېنده ها استعمال می شود. landing, to land, to come down |
- دموں damū: نیول | گرفتار کردن، گرفتن | to catch, to arrest
- جلہ ځاو jalə cāw: دونی ښاخ | شاخچه درخت | tree branch
- بوجون = بیجون būju, būju: وښېدل، له خوبه وښېدل | بیدار شدن، بیدار شدن از خواب | to wake up
- ښپاڼون spāu: ماتېدل، په خپله ماتېدل | شکستن، خود شکند | coming a part, self destructing
- ښپون ʃpu: ماتول | شکستن | to break, to chop
- پېرېن pere: رښتیا، په رښتیا | راستی، به راستی | truth fully
- ښېره ʃeřə: روند | کور، نا بینا | blind
- گېري geři: وخت | وقت، زمان | time
- چونی čüne: پټ، په پټه | درخفا، پټ، پنهانی | secret, secretly

دېن بېست اوده لوشه (چلي گيدر | روباه مکار)

ایک لوشه ایک دېش که اتر گوستوکه، ایک کوکو وړني اوتینو. دېن بېست که کوکو ښه وانمي تچي :
تو به تتوو-ی تو به ماتر زړنام. تو به تتوو به سون اذان چا اوړي، تشو به اذان چا به پروسته کومه
نه اوړي

دی په تو اذان ایچ، ایچه چژم تو به اذان چا، تتوو به اذان چا به پروسته اوآ ته نی .
کوکو اذان چاستو که، سباتی پېگی دمي تچي : نه توبه اذان چا، نه گي تتو به. اېرم ایمه ازان چا
کرتوو.

ḍen best -oḍə lawʃə
The swindler fox

ek lawšə ek deš- kə atr gosto-kə ek kükü wři ütino. denbest- kə kükü -šə wānami tače: tu-bə tatow-e tu-bə matr žřām . tu-bə tatow-bə son azān cā ori. tašo-bə azān cā-bə prū-stə kumə nuři (na-ori).

de-pə tü azān ič , ecə čřm tu-bə azān cā tatow-bə azān cā-bə prū-stə oā- tə nai. kükü azān čāsto-kə seāte pe-ge dami tače: na- tu- bə azān cā, na-gi tatow-bə. erm imə azān cā kartow.

لغات:

- دېن بېست den best: چل ول | مکر، حيله | deceit, trick, ruse
- دېش deš: کلی | قريه، ده | village
- چا cā: غر، اواز | صدا ، آواز | voice
- سېاتي seāte: سمدلاسه، سمدستی | دستی، فوری، عاجلاً quick, quickly
- دمون damu: نیول | گرفتن، گرفتار کردن | to arrest, to catch
- اېرم erəm: اوس | حالا، اکنون | right now

بوره نېمېچو متروله گو

(کون د ناروغ پوښتنی ته لار | کر به پرسان مریض رفت)

ایک منښ اوتي وي. تشو به گي کار گانله اوتي وي. ای واس تشو به وېشه نېمېچه بو وي. تشو دوشتی بېني ، بتي ته، يي ميلو نه پيام، کنات که نېمېچو کودام. تشو دوشتی بېني ، ایدت که مېله وېپه کریک چژم، بتي. این کودی ته، ای کس گي سي تچژ، این دي گي ای کس تچون بو.

تشو به بورېن تچي : گوم ته کودوژم ته :

- کنات اوش؟

- نېمېچه تچژ : اوج اوم.

- تچژم: خدای که شکر.

- پتم کودوژم: تو کس یوژنري؟ سی گي یوژن ټوک به نام اویچژ.

- يي گي تچژم: اوچوبوسته.

- گيري کودوژم : تو کناسته دروگر (داکتر) که گوریش؟ . سی گي دروگر به نام اویچژ.

- يي گي تچژم : توبنه پلانت.

امي سوال جوابه بېني، نېمېچه منښه متروله گو.

متروله گو ښه گي ،سی بېني شته پلټان گو.

- بوره نېمېچو ښه تچي، کنات اوش؟

- نېمېچه تچي: نه کنات. امرن گوسته اوم، مرېنام.

- بوره تچي: اوچو بوسته ، خدای که شکر.

- بورو نېمېچه کودی: تو کس یوژنري؟

- نېمېچه تچي: ویش، ویش یوژنري

- بوره تچي: اوچوبوسته، توبنه پلانت.

- بورو نېمېچه کودی: توبه دروگر کي اوآ؟

- نېمېچه موښ که تچي: عزرايېل.

- بوره تچي: اوچو بوسته. سی کناسته نېمیچو بڼه گو ته، تشوینه بیوتی سوار بیاس.

būrə nemičo matriwələ go Deaf went to visit the ill

ek manaş otiwi. tašo-bə gi kār gālə otiwi. e-wās tašo-bə wešə nemičə bö wi. tašo došte bini bati -
tə, ye melo na-paeām, kanāt-kə nemičo kūdām.

tašo došte bini , idat-kə melə wepə karek črm , bati.

~i küde-tə e-kas gi se tačr. ~i di gi e-kas taču bö.

tašo-bə būře tače: gom-tə kūdəwrm tə :

-kanāt oš?

- nemičə tačr: ūj om.

- tačrm: xudae-kə šukur

- patm kūdəwrm: tu kas yōrri?. se gi yōr-stə tük-ba nām oi-čr .

-ye gi tačrm : öcü bostə .

- giri kūdəwrm: tü kanāstə darügər-kə gořiš?.se gi darügər(dactar) -ba nām oičr.

- ye gi tačrm tu-şə palāt.

ami sawal jawāb-ə bini, nemičo-şə matrəwələ go.

matrəwələ go-şə gi ,se bini-štə palāt go.

- būrə nemičo-şə tače, kanāt oš?

- nemičə tače: na-kənāt. a-marə go-stə om, mriām.

- būrə tače: öcü bostə, xudae-kə šukur.

- būrə nemičə küde: tu kas yōrri?

- nemičə tače: wiš,wiš yōrri.

- būrə tače: öcü bostə, tu-şə palāt.

- būrə nemičə küde: tu-bə darügər ki o-ā?

- nemičə muş-kə tače: ezrāil.

- būrə tače: öcü bostə. se kanāstə nemičo-şə go-tə, tašo-şə bewaṭe süwār biās.

لغات:

- کار گآله kār gālə: کونوالی | ضعیف بودن شنوایی گوش، کربودن | deaf

- گآله gālə: دروند. | ثقیل، گرنگ، با وزن | heavy

- نېمیچه nemičə: ناروغ | بیمار، مریض | sick, ill

- بتون batū: انگېرل، خیال کول | تصور نمودن، خیال کردن | imagine

- مرځ marə: (اسم) مرگ | مرگ، مردن | death

- مروځ mru: (مصدر) مړ کېدل | مردن، وفات یافتن | dying, demise

- بېنون binu: فکرکول | فکر نمودن، تصور نمودن | to think, imagin

- کناسته kanāstə: کوم | کدام | which, what

- مېله وېپه کریک melə wepə karek: مفاهمه، خبری کول | تفاهم، تبادل صحبت، مفاهمه | converse, speak

- مېله وېپه نشیک melə wepə našik: یو بل ته توندی خبری کول، بحث کول | مشاجره، صحبت جدی، بحث کردن. | debate, discussion

- پلټان palṭā: سرچپه | سرچپه | capsized, up side, down

- پلټون palṭəw: غلط کول | غلط کردن، اشتباه کردن | err, mistake

- پلاټ palāt: چاته پنه اچول | پایچلک | while walking pumping on something
- ببوتی bewaṭe: ببخی | کاملاً | totally, completely

میمان اما (مېلمستون | مهمانخانه، هوټل)

ایک میمان اما به دو پی چپترېشته اوتی وی ته (اوو تو یو، پیسو گی، نوانوو پرا)
اېک منېن سی میمان اما اتر اوو پی بېر گپاستو که، میمان اما به کویدومگر دمی تچي، کناتی گی،
یوژنسته اوو به مول آو.
سی منېن موبن که تچي: وی لژبله، دېن بېست اوده، مجین توپراو یوژنسته اوو به مول وېنېاسېن!
- میمان اما به کویگرتچي: کس توپرېش؟
- منېن تچي: میمان اما به دو پی ویمه کس چپترېشته اوآ ؟
- میمان اما به کویگر تچي: یمه نه توپرېمیش. توبه اېلتووه یوو اوو یوژنسته اوری، اېرم موله گی تو
پرېش.

maimān amā The hotel

ek maimān amā-bə do-pe čitre-štə oṭiwi- tə (öw-ə tü yu, paiso-gi ,naṽā-ow prā).
ek manaṣ se maimān amā -atr öw ye ber-geāsto-kə , maimān amā-ba koīdūmgər dami tače:
kanāte ge. yoř-stə öw-bə mül āw.
se manaṣ muṣ-kə tače: wi lř balə, ḍenbest -oda, majbi tüpəṛāw yoř-stə öw-bə mül-ə we-ṣeāše!
- maimān amā-bə koigər tače: kas tüpəṛeš?
- manaṣ tače: maimān amā-bə do-pe wimə kas čitre-štə o-ā?
- maimān amā -ba koigər tače: yamə na-tüpəṛemiš. tu-bə eltow-ə yow öw yoř-stə oṛi, erm mül-a
gi tü preš.

لغات:

- چپترون čitrāw: لیکل | نوشتن | to write
- لژ: lř: دروغ | دروغ | lie
- لژبله: دروغجن، هغه چی تل دروغ وایی | دروغگو، آن که همیشه دروغ می گوید، مشهور در دروغ گویی | lair
- بېراون = بېرون beru , ber~u: وتل، له داخل څخه بهر ته وتل | بیرون شدن، بیرون آمدن | getting out ,to leave
- دېن بېست ḍen best: چل ول | مکر، فریب، خدعه | deception ,decei
- مجبي majbi: خلک | مردم | people
- توپرون tüpəṛāw: غولول | فریب دادن | to dupe ,to deceive
- اېلته eltə: نیکه | پدرکلان | grand father
- مول mül: قیمت | قیمت | price
- دو do: دروازه | دروازه | door, entrance
- دو پی do pe: په دروازه کې | در دروازه | on the door
- پرون pru: ورکول، تسلیمول، ورسپارل، دپور ورکول | دادن، تسلیم نمودن، تادیه نمودن | to entrust, to give

اولوله منبن (سوالگر | گدای گر)

- ایک اولوله منبن ایک اما به دو ټوک ټوک کراو ټچي: این ای کس (خیر) اوین. الله ویمه مچیوار پرېبو.
- اما اوده چا کنبی ټچي: کس پرېم؟
 - اولوله ټچي : دېگه سته ادچام آو.
 - اما اوده ټچي : نو (نه او).
 - اولوله ټچي : ای پیشتوک (ای پیشتروک) بری آو.
 - اما اوده ټچي : نو (نه او)
 - اولوله ټچي : ای کبتي پول اورپی آو.
 - اما اوده ټچي : نو.
 - اولوله منبن موبن که ټچي : بی تو اي اما تر کس چي، بېر آخ ته، یی تو اوو اولوله ای کره !.

uləwələ manaş The begger

ek uləwələ manaş ek amā-bə do ʔok ʔok karāw tače: i e-kas āwe. Allāh wimə mačiwār prebu.

- amā -odə cā kaʃi tače: kas prem?
- uləwələ tače: degə-stə adəcām āw.
- amā -odə tače: nu(na-o)
- uləwələ tače: ē-pistok bre āw.
- amā -odə tače: nu.
- uləwələ tače: ē-kiti pol ūrpai āw.
- amā -odə tače: nu.
- uləwələ manaş muş-kə tače: bai tū i amā-atr kas če, ber-āc - tə, ye-ē tū ū oləwələ ē-krə!

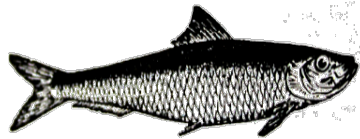
لغات:

- اولون oləw: سوال گری | گدایی، با گدایی خواستن | begging, to beg
- اولوله oləwələ: سوالگر | گدا، گدای گر | begger
- مچیوار mačiwār: ژوند، زیات عمر | عمر، عمرزیاد | long life, long age
- برې brei: اوږه | آرد | floor
- ادچام adəcām: جامه، جامی | لباس، کالا، جامه | cloth, cloths
- دېگه degə (اسم): جامو له پاره د زور په معناده، خو د حیواناتو په اړه د ډنگر اوخوار، په معنا ده. | درمورد لباس به معنای کهنه و فرسوده است، اما درمورد حیوانات به معنای ضعیف و لاغر می باشد. worn out cloths, bony, skinny
- in case animals |
- دېگه سته degə-stə (صفت): زور، زور شی | کهنه، شی کهنه | old, old thing
- ټچون taču: ویل | گفتن، ابراز کردن | telling, to tell, to say
- بېراخون ber aču: وتل، بهر ته وتل | برآمدن، از داخل به بیرون رفتن | leaving of cell
- اوو ū: هر دو | دواړه | both
- اون u: تلل | رفتن | to go

مڅه

(ماهی | ماهی)

ایک منښ مڅه وړنچ چاسته (وړنچپاسته) دوکان که گی، اپک اولومی شته مڅو که ترنت گو.
- دوکانداره اسبا که گودی: تو مڅه کس کودیا!؟

- منښ تچي: ایمه زگه آو گوري، تو وړنتو دي که گودی.
- دوکاندار تچي: مڅه گی کس تچیا؟
- مڅه تچي: سی این نه وړنتو. تو به زگووه ای اگر نوشت آو گورگو. یی ای ماس نوشت، ندي پا-
این ویبني شته اوم.

macə

The fish

ek manaş macə wřčēā-stə dukān-kə ge ,ek ulume-štə maco-kə tarət go.

- dukāndār-ə asbā-kə kűde: tu macə kas kűde-ā !?

- manaş tače: imə zagə āw goři , tu wřrtodi-kə kűde.

- dukāndār tače: macə gi kas tače-ā ?

- macə tače: sē i na-wřto. tu-bə zagow-ə ē-agř nűšt āw gurgo. ye ē-mās nűšt , nadi pā-e waişē-štə ōm.

لغات:

- ترنت tarət: نیردي | نزدیک | near
- اگر agř: اوونی، د جمعې ورځ، پوره | هفته، روز جمعه، پوره | week, friday
- اسبا asbā: ټوکه | مزاح، شوخی | jok
- زگه zagə: زوي | پسر | son
- وړنون wřnu: لیدل | دیدن، به نظر خوردن، ملاقات | to meet, to see, to look
- تچون taču: ویل | گفتن | to say
- نوشت nűšt: مخکی | قبل | befor
- ندي nadi: سیند | رود، دریا | reiver

دوبنتو موشي

(زړه بنځه | زن پير)

ایک دوښتو موشي موټرکه پی گۍ. اېڅکوک که موټرکه نیشینه سته منښ کوداو تچي: اي موټر ډونگ نه سته بيا سا ؟

- منښ تچي : کښ کودي؟

- دوښتو موشي تچي : ايڅ که ای کپتي پول ږاو اوت، بر ښپانۍ بتي کودپام.

döşto möši The old woman

ek döşto möši muṭar-kə pai-ge. ē-ckok- kə muṭar-kə nišəna-stə manaş kūdāw tače: ī muṭar ḍün nasəna biāsā?

- manaş tače: kaş küde?

- döşto möši tače: i-kə e-kiti pol zāw ot, bar şipāt bati küdeām.

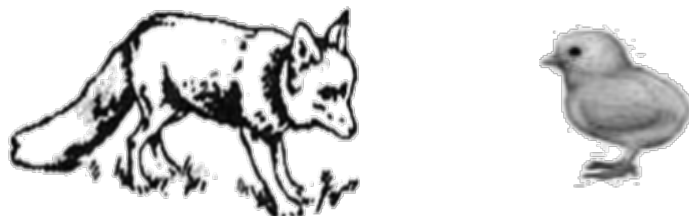
لغات:

- اېڅکوک eckok: لږ ه گری ، لږ وخت،لږه شېبه،دغه کلمه یوازی د وخت په اړه استعمالېږي. | لحظه ، لحظاتی ،چند، این کلمه درمورد زمان استعمال می شود. | moment,a moment
- اېڅکوک که eckok- kə: لږ وروسته، لږه شېبه وروسته | لحظه ی بعد ، لحظاتی بعد | a moment later
- ډونگ ḍün: ټکر ، یوله بل سره لگېدل،اشاره رسول | با هم خوردن دوچیز ، تصادم، اشاره رسانیدن | accident
- کپتي پول kiti pol: ځودانی | چند دانه | a couple of
- ږاو zāw: هگی ،دچرگی او الوتونکو مرغانو هگی| تخم مرغ، تخم پرندگان | egg, eggs
- ښپانۍ = ښپان اوڼ şpāu: ماتیدل،پخپله مات شي | شکستن،خود شکند | breaking, self break
- کودون kūdāw(مص): پوښتنه کول، پوښتل پرسیدن | to ask, asking

ایي نوده کوکو کوژ

(بی موره چرگوری | چوپه مرغ بی مادر)

- اېک کوکو کوژ امله ابو لاو پول نیوریاستوکه ، لوشه پریت که تچي: بي تو کوريام.
- کوکو کوژ تچي : لوشه برا ! بي وشتوک اوم. بي کوريم ته توبه اکني بي باله نوم. وتو که پوم کژن ابي او، اخ تو گورام. اېن دي — ی ابي دي کورژش ته ، تو وربنه با.
- کوکو کوژ نوشت تینو. وتو که ترنت ډنگي بڼه، پي اوتپوو پلی، لوشو بڼه کني.
- لوشه تچي: اېوو گي؟

- کوکو کوژ تچي: بي ابي نوده (نه اوده) اوم. بي ماشين که اوچي شته اوم.

ei na-odə kükü koř The Orphan chick

ek kükü koř a-mal-eow lāw pol niwirāsto-kə , lawšə pret-kə tače: ye tu kuriām.

- kükü koř tače: lawšə brā ! ye waštok ōm. ye kurim-tə tu-bə aknipe balə num. waṭo-kə pum kř ei ō, ac tu gurām. i di-e ei di kurřš-tə , tu waršə bā .

- kükü koř nüšt tino. waṭo-kə tārət ḍaṇi-šə , pae a-waṭe-ow pale, lawšo-šə kani.

- lawšə tače: eow-gi ?

- kükü koř tače: ye ei nudə (na-odə) ōm . ye māšin kə ū-puji-štə ōm.

لغات:

- کوکو kükü : چرگ او چرگه، چرگان | مرغ، مرغ ها | chicken
- کوړ koř : بچي | چوپه | chick
- کرکون karku : گرځېدل | گشتن، گشت زدن | walking, to walk
- نیوروں niwəru : له ځمکې څخه دانه راغونډول | از روی زمین دانه جمع کردن chicken eating chives,collecting
- لارو pol lāw : د خوراکي شيانو دانې | دانه باب خوراکي | grain, cereal
- وټه waṭo : دېوال | دیوار | wall
- پوم کړن pum kř : په هغه خوا | درآن طرف، درېشت | on the other side
- ډنگون ḍaṇu : رسېدل | رسیدن، وارد شدن | arriving, to arrive
- اووېچون ūpəju : زېږېدل | تولد شدن # شکل اصلی این مصدر ū-pūju می باشد. | berth
- اووېچون ūpəjəw : زېږول | زاییدن، تولد کردن، متولد نمودن # شکل اصلی این کلمه ū-pūjəw می باشد. giving
- | birth

ایمه کور دپویاس

(زما پښه خوږېږي | پای من درد می کند)

- اېک منښ چېتراو برله سته منښ که گي تچي: اېن اېک کاچه لژن (خط) چېتراو او.
- چېتراو برله منښ تچي: اېمه کور دپاس (دپویاس) .
- سپک منښ تچي: يې تو اکېني نه بڼچام، نه گي کور-ی چېترېش.
- چېتروله منښ تچي: تو به لاد او. مېله ايي او ته، اېن کي کاچه لژن چېتراو پرتو ته، يې دي سي کاچه لژن ميلي گېام.
- سپک منښه کودی: کښ؟
- چېتروله منښ تچي: اېمه کاچه لژن کي متری نه پریاست، سپات که، مترون بڼه، کاچه لژن ميلي يې دي گېام.

imə kür dewiās My foot hurts

ek manaṣ čitrāw baṛələ-stə manaṣ-kə ge tače: i ek kāčə lř čitrāw āw.

- čitrāw baṛələ manaṣ tače: imə kür deās.

- sek manaṣ tače: ye tu a-kini an-ṣəčām, nagi kür-e čitəreš.

- čitrəwələ manaṣ tače: tu-bə lād o. mela ī-ot tə, i ki kāčə lř čitrāw pratot-tə, ye di se kāčə lř mili geām.

- sek manaṣ-ə küde: kaṣ?

- čitrəwələ manaṣ tače: imə kāčə lř ki na-matři baṛiāst, seat-kə, matru-ṣə, kāčə lř mili ye di geām.

لغات:

- چپټرون čitrəw: لیکل، لیکنه کول | نوشتن، نوشته کردن | to writh, writhing
- کاچه لږن kāčə lř: خط، لیک، توره کرېښه | نامه، خط، نوشته، خط سیاه | letter
- دېون dēw: درد کول، خوړېدل | درد کردن، درد داشتن | painful
- نږله nřlə: درد | درد | pain
- نږون nřu: درد کول خوړېدل | درد کردن، درد داشتن | painful
- بڼچون ṣaču: لېږل | فرستادن | to send
- تچون taču: ویل | گفتن | to say
- لاد lād: حق، په حق، عدل، عدالت | حق، برحق، عدل، عدالت | justic
- مترون matru: ویل، د لیک ویل | خواندن، خواندن نوشته، گفتن | to read
- برون baṛu: کول، دیوکار کولو وس لرل | توانستن، توانایی انجام کار را داشتن | ability, to can

جلال آباد ښار

(دجلال آباد ښار | شهرجلال آباد)

ایک منښ موټر که نیشی کابل- ی جلال آباد گو. جلال آباد ښار ښه ترنت ډنگیت ښه، موټروانه رادیو چمی.

- رادیو تچی: یوو کابل او.

- سی منښ موټروان ښه تچی: اېن تو که نه تکورنږي، یی جلال آباد گپام؟ تو گي این کابل گوراش.

- موټروان کني تچی: سکه کابل به رادیو او، یو وي گي جلال آباد ښار او.

Jalāl abād ṣār

Jalalabad city

ek manaṣ muṭar-kə niši Kabul-e Jalāl abād go. Jalāl abād ṣār -ṣə tarət ɖaɳit -ṣə, muṭarwān -ə rādio čame.

- rādio tače: yow kabul o.

- se manaṣ muṭarwān-ṣə tače: i tu-kə na-takřri ye jalāl abād geām?. tū gĩ i kabul gurāš.

muṭarwān kani tače: skə kabul-bə rādio o, yowi-gi Jalāl abād ṣār o.

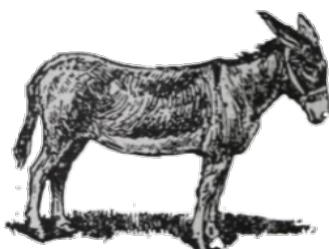
لغات:

- ډنگون: daŋu | رسیدن، واصل شدن | to arrive, to come
- چمون: čamū | روښاندېدل، لگېدل | روشن شدن، درگرفتن | to burn, burning
- چمون: čamēw | روښانه کول | روشن کردن، دردادن | turn on
- تچون: taču | وېل | گفتن، ابراز نمودن | to say, saying
- گوراخون: guraču | راوړل | آوردن | to bring
- کنون: kaŋu | خندل | خندیدن | to laugh, laughing
- ښار: šār | ښار | شهر | city

ایمه گدا پوس بو

(زما خر ورک شو | خر من گم شد)

- اېک منښ به گدا پوس بو وي. اورنگه اېښې بي بوم ښېې ښو ، تو به گدا لوژش، کی گي اورنگه گدا وېچژش، تچېت.
- گدا اوده تچې: اي بوسته مېله بو ته، بی سي گدا که نیشینه سته نه اوریم، نی ښه یی دي پوس بیاسم.
- اېښې بو منښ کنیت.
- گدا اوده تچې : ایمه گدا پوس بو که یی اترلېک اوم ، وي گي کنیاسېن.

gadā pūs bō**I lost my donkey**

ek manaš-bə gadā pūs bōwi. ūrŋə eše bi, būmše na-bu, tu-bə gadā lawrš, kai gi ūrŋə gadā wečrš tačet.

- gadā -odə tače: ī bostə mela bō-tə ye se gadā -kə nišənə-stə na-orim, nai-šə ye di pūs biāšim
- eše bō manaš kanit
- gadā -odə tače: imə gadā pūs bō-kə ye atərlek om, wi gi kaniāse

لغات:

- گدا: gadā | خر، خره | خر، الاغ | donky
- پوس: pūs | ورک | گم، لا درک | lost, missig
- پوس بون: pūs bū | ورکېدل، بی درکه کېدل | گم شدن، لادرک شدن | to los, loning
- بوم ښېې: būmše | خپه، سربښکته اچول | خفه، گرفته، سرپايين انداختن | confuse

- lawn: پيدا ڪول | يافتن، پيدا ڪرڻ، دستياب | find, discover
 - weču: ترلاسه ڪول، په بيهه اخيستل | خريدن، به دست آوردن | to receive, to buy
 - kañu: خندل | خنديڻ | to laugh, laughing
 - nišu: ڪنڀاسٽل | نشستڻ | to set, setting
 - atərlek: خفه، زره خورين | جگرخون، خفه | sad

تران به گزنت (دستورو شمپر | شمار ستاره ها)

- اڀڪ منبهنه سڀڪ ڪودي : ديلو كه ڪيتي تره تيژت. سي گي تچي دوش لڪ.
 - ڪودوله جن تچي، ني. توبه مبله نيمالي او.
 - سڀڪ گي تچي: چو بي گزڻ.

taṛā-bə ġr̥t Number of Stars

- ek manaṣ-ə sek küde: dilu ka kiti tarə tiṛt ? . se gi tače: doṣ lak.
 - küdəwələ jən tače:nai . tu-ba melə nimāle ō.
 - sek gi tače: ču bai ġr̥.

لغات:

- tarə: ستوري، ستاره | star, stars
 - ġr̥t: گزنت | شمار | شمار، تعداد | number, count
 - ġr̥u: گزئون | شمپرل، حسابول | شمردن، شمارش ڪرڻ | to count, counting
 - dilu: ديلو | آسمان | آسمان | sky
 - doṣ: دوش | لس | ده، عدد ده | ten
 - nimāle: نيمالي | غلط، په بله خوا | نادرست، بي راهه | go crazy, wrong way
 - küdəw: ڪودون | پوڻتل، پوڻتنه ڪول | پرسيدن، استفسار ڪرڻ | asking, to ask

پيشان ڪي گزڻ اڱله ڪروڙ

(پیشوته به څوک گینگری ور په غاړه کړي | به گردن پشک کی زنگوله آویزان خواهد کرد)

اېک پيشان سپروک پوسه کی چچې، کی گي تیکاو تیکاو که، انسو ډنگېت. ای واس سپروک اېښې بي اي پيشان که کنات که څوتیک که جربوت گوت. کېتي بېني کس پونت لوي نه بریت. اېک وشتوک پوسه چا کېني تچي: این اېک پونت لتو. سپروکه کودی، کس او، توچ .
- سی تچي: پيشان اخلو یمه نه سومېمیش، سیات که یمه دمیاس. یمه پيشان ای پول گگژن اگله کرېک ته، سی اخلو ميلي گگژن چا پی، موکي کره.
- اېک دوبیتوسته پوسه تچي: تچون ادسېک او، کناسته نرسته اوا ته، پيشان گگژن اگله کروژ.

- کناسته واس تو پيشان گگژن اگله کری ته، توبنه پياپن اخژ میش.

pišā ki gaṛ a-galə karəwř Who would put the bell on the cat

ek pišā saprok pusə kai caçi, kai gi ʔikāw ʔikāw kə, a-nasu ɟaɲet. e-wās saprok eʃei bi i pišā -kə kanāt -kə cūʔik-kə jarbuʔ got. kiti bini kas ʔut lawi na-barit.

ek waštok pusə cā-kaʃi taçe: i ek ʔut lato. sapro-kə küde kas o-ā, toč.

- se taçe: yamə pišā acəlo na-sümemiš, seat-kə yamə damiās. yamə pišā e-pol gaṛ a-galə karek - ta, se acəlo mili gaṛ cā pai miki-krə.

- ek döʃʔö-stə pusə taçe: taču adsik ō, kanāstə nř-stə o-ā tə, pišā gaṛ a-galə karəwř. kanāstə wās tu pišā gaṛ a-galə kare-tə, tu-ʃə paṇā-e acřmiš.

لغات:

- کی: kai | یا | or
- پيشان: pišā | پيشو | پیشک | cat, cats
- گگژن: gaṛ | گینگری | زنگوله | bell, bells
- جربوت: jarbuʔ | سلا مشوره | بحث، گفت و شنود | conversation, dialogue
- گله: galə | غاړه | گردن | neck
- اگله: a-galə | په غاړه، ورپه غاړه | به گردن، درگردن | on the neck
- اگله کروڼ: a-galə karəw | چا ته ورپه غاړه کول | به گردن کسی انداختن | putting on some one's neck
- مترون: matru | ویل | گفتن | to say, to tell. saying

- اځون aču: راتلل | آمدن | to arrive , to come
 - موکون muķu: تینتل، تېښته کول | فرار کردن ، گریختن | to escape, to run away
 - ادسټک adasīk: اسان | سهل ، آسان | easy
 - نړسټه nr̥stə: نارینه، نرجنس، مېړنی | نر، نرجنس، مردانه، مردانه صفت | male
 - پپا papā: تسلیمی، چاته په تسلیمی تلل | به عنوان تسلیم شدن پیش کسی رفتن | surrender
 - سوم sūm: خبر، خبرتیا | اطلاع، آگاهی | news, information
 - سومون sūmōw: احساسول | احساس کردن | to feel, feeling
 - سومن sūmn: نېناني، ادرس | ادرس، نشانی | address

مکوژ بڼه لوشو به درو

(بیزوته د گیدر دسیسه | دسیسه شادی علیه روباه)

سپروک یوښ کوښه اېښې بي، مکوژ پاچا کوژن وي . لوشه مکوژ که گي تچي: تو یومه پاچا بوش،
 توبڼه يي اېک بوسته بار چام.
 مکوژ تچي : کس بوسته بار چي.؟

لوشه تچي: اېن بن پو اېک خزانه وژنته سته اواخ تو نام پرام.
 مکوژ ښنگري، اجا دي اکېنوو بتي، لوشو ميلي گو.
 لوشه مکوژ اېک پاش بڼه گورگي تچي : خزانه وژنتا ! . اېرم يي سکو که دوشت نه تيام، سکه توبه
 بو.
 مکوژ ورپاتي اوچژم که دوشت پا ناشي بڼه ،پوروک پاشه دامې. ستوپن لوشه سپروک یوښ کوښه
 اېښي که تچي: اېچه چېن ویمه به پاچا !. ویمه به پاچا ايتي نه زژن له او ته، پاش که پوگو، اېرم گي
 خوتي نه برياس.

makoř-ṣə lawšo-bə dru Monkey's conspiracy against fox

saprok yoṣkoṣ-ə eṣei bi ,makoř pācā kōř-wi. lawšo makoř -kə gi tače: tū yomə pācā böš, tu-ṣə
 ye ek bostə-bār čām.
 makoř tače: kas bostə-bār če?
 lawšo tače: i ban pu ek xazānə w̃rtə-stə ō, ac tu nām prām.
 makoř ṣṇari, ajā di a-kinow bati, lawšo mili go.
 lawšo makoř ek pāš-ṣə gurge tače: xazānə w̃rto-ā !. erm ye sok-kə došt na-taeām, skə tu-bə bö.

makoř war-pātai oi-čřm-kə došt pa-nāši-ṣə ,pořok pāš-ə dāmi. setűe lawšə saprok yoṣkoṣ-ə eṣi -kə tače: ečə čē wimə-bə pācā ! . wimə -bə pācā iti na-žřlə ō-tə , pāš- kə pu-go . erəm gi cūti na-bařiās.

لغات:

- یوښ کوبښ yoṣ koṣ: ځنگلي ځناور | حیوانات جنگلي | forest wild animals
- درو dru: توطیه | توطیه، دسیسه | conspersy
- بوسته بار bost -bār: ښېگڼه | نیکي ، احسان | goodness
- بن ban: ځنگل | جنگل | jungal , forest
- نام پروڼ nām pŕu: ښودل، زده کړه ورکول | نشان دادن، نشاندھی کردن، آموزش دادن | to teach, teaching
- ښنگرون ښڼډړو ښڼډړو: خوش شدن | glad, to be pleased
- ميلي mili: یوځای | یکجا، باهم | with
- ميلين mile: گډ، یوځای | یکجا، باهم | together
- سېټوڼ setűe: په هغه وخت کې | درآن وقت | that time
- سپروک saprok: ټول | همه | all
- نه زړڼله na-žřlə: ناپوه | نافهم، نادان | foolish, ignorant, stupid
- پاش pāš: لومه | تلک، دام | trap
- پوروک porok: نابېره | دفتعاً | suddenly
- څوتون cūtu: ژغورنه، ژغورل | نجات، رهايي | to rescue, rescue

دېش به پوسو به— ی ښار به پوسو به ویدیشه بار (د ښار موړک او د کلي موړک مېلمستیا | مهمانی موش شهر و موش قریه)

ښار پوسه ای واس، ادېش تيله پوسو متروله گو. ادېش تيله پوسو گي، تشو به کس اوريشته، ښار پوسو به اموکوو تېت.

ښار به پوسه ای پيشتوک (ای پيشتروک) يې بي تچي: تو کښ ايتي ړنبره بوش بتيريم، اي تو به اوناوه پا کڅي يې پروجيم. اخ، اښار آخ ، يومه اوشتيک نيشيک اېچېچ (اېتېچ).

- ای واس ادېش تيله پوسه اښار گي ، اښار تيله پوسو متروله گو. رات بالو ښه اېچه بي نيشينوت. رات بو ښه، اښار تيله پوسه تشو به ویديشا اېک دوس پله اترگورگي، اوو چون اما که نيسریت.

اوو یون میز که اوی گی نیشینوت. ادېش تیله پوسه اوناو وژنی بیک بو، تشو کوین ایداسته بژن، وژنته سته نه اوری. تچي: تو پورېن (پېرېن) چاستیش، یمه ادېش تیلان به ایداسته اوناو نو(نه او). یی دی اېام اېنارو اوشتیک نیشیک چام. اجا تشو مېله انشت نناشېن، اما اوده لپه ادوشت که اتر ای، اوو تیکاو تیکاو که لاسېت، مېکه اېک دوس که اترگی، خویتیت. ادېش تیله پوسه تچي: نی، نه بو. ایمه اما تو به اما کنی بوسته او. زوری مېچه نیام، کون بېه ویدیک نه – ی گی اوشتیک نیشیک چام.

deš-bə puso-bə- e šār-bə puso-bə widišə-bār The feast of city mouse and village mouse

šār pusə e-wās , a-deš tilə puso matrəwələ go. a-deš tilə puso gi, tašo-bə kas oři-štə , šār puso-bə a-mük-ow taet.

šār -bə pusə e-pištok ye bi tače: tü kaş iti žazəṛə böš batirım, ī tu-bə onāw pā-kaci ye parūjim. ac , a-šār ac, yomə oštik nişik-ə əcəč.

- e-wās a-deš tilə pusə a-šār ge, a-šār tilə puso matrəwələ go . zāt bālo-şə əcə bi nišinot.

zāt bo-şə a-šār tilə pusə tašo-bə widišə ek dūs-plə tar-gurge, öw ču amā-kə nisərit.

öw ŷu mez-kə oi-ge nišinot. a-deš tilə pusə onāw wři şak bö, tašo küi ī-dāstə bŕ , wŕtə-stə nuri (na-oři). tače: tü pēre čāštiš, yamə a-deš tilā-bə ī-dāstə onāw nu. ye di eām a-šār-ow oštik nişik čām.

ajā tašo melə a-našt na-našie , amā -odə lapə a-dašt-kə atər- ē , ū tikāw tikāw-kə lāsīt. maṭ-kə ek dūs -kə atr-ge cūtiṭ.

a-deš tilə pusə tače: nai, na-bö . imə amā tu-bə amā-kne bostə ō. zor-e meçə na-yām kū-şə widik na-e gi oštik nişik čām.

لغات:

- مېروله اوڼ marəwəḷəu: دچا پوښتنې ته تگ | به پرسان کسی رفتن | to visit some one
- تون taw: اېښودل | گذاشتن، ماندن | to put , to put down
- اموکو تون a-mükow taw: دچاپه وړاندې اېښودل | درپېش کسی گذاشتن | putting in front of
- اموک تون a-müktaw: دچا بده خبره ورته يادول | سخن بد کسی برایش ياد کردن | quip
- اموک سلون a-mük sału: چاته مخامخ بد ويل | گستاخی، نزد کسی بدی اش را گفتن يا حرف تند زدن | audacity
- ویديشا widišā: مېلمه | مهمان | guest
- ویديشه بار widišə-bār: مېلمستيا | مهمانی، دعوت | feast, party
- بېک şak: حيران | حيران، تحير | astonished
- بېک بوڼ şak bu: حيران کېدل | حيران شدن | amazad
- ږږېره žazəṛə: خوار، ضعيف | ضعيف، لاغر | thin, skinny
- اوناو onāw: خواره | غذا | food
- پروجون parūju: پوهېدل، پوهه تر لاسه کول | فهمیدن، دانستن، فهم حاصل نمودن | to know , to underdtand
- اېچه əcə: انتظار | منتظر، درانتظار بودن | wait, to wait
- اوي اوڼ oiu: ختل، پورته کېدل | بالاښدن، بالارفتن | up going, to climb
- اوو چوڼ ama öw ču amā: پخلنځای، اشپزخانه | اشپزخانه، اتاق پخت وپز غذا | kitchen
- نيسرون nisəru: له سوري څخه وتل | برآمدن از سوراخ | pierce
- انشت تشون anašt našu: پاي ته رسول | به اخر رساندن، خاتمه دادن | to finish, completing

- کونځ بڼه: ku-ṣə | چاته | به کی، به چه کسی، به کدام کسی | for who, for some one
- لپه: lapə | مشال | مشعل | turch
- ډوس: dūs | سوری | سوراخ، شگاف | hole
- مټکه: maṭkə | په خواری | ايله به ايله، به مشکل | hardly
- شونځ شونځ تیونځ: šu šu tiu | ژرژر سا ایستل | نفسک زدن، زود زود نفس کشیدن | breathing
- کویڼ: kui | کله، څه وخت؟ | چه وقت، کدام وقت؟ | some time, when?
- مېچه: mečə | شات | عسل، شهد | honey
- اوشتیک نیشیک: oštik nišik | ژوند | زنده گی | life

اوم مټه | څلورمه برخه | بخش چهارم

کشولان به مېله | متلونه | ضرب المثل ها

Fourth Part Proverbs

متلونه د ادبياتو، په تېره د شفاهي ادبياتو مهمه برخه جوړوي. متلونه د ادبياتو ځانگړی برخې په توگه په مفاهيمه کې دخلکو د علاقې وړ برخه ده.

متل هغه لنډ او موجز کلام دی چې د فرد يا افرادو د اوږدوکلونو تجربو او يا سرگذشت وي. يا په بل عبارت، متل هغه کلام دی چې پراخ مفاهيم، لويه معنا، په زړه پورې ډول په څو محدودو جملو کې په موجز ډول، ځای کړشوی وي. په خبرو کې دمتل کارول، خبرو ته قوت بخښي، او مقابل لوری باندې ډېر اثر غورځوي.

په بل تعريف کې راغلی چې ، متل هغه لنډ او مشهورو خبرو ته ويل کېږي چې کوم عبرت لرونکي قصې او يا پند لرونکي ټکي ته پکې اشاره شوې وي، او هغه د زياتو څرگندونو ځای نيسي. (سمیع الله تازه، ادبيات شفاهي نورستان، دريم چاپ، مخ ۲۴۲)

هغه متلونه چې ما دلته د نمونې په توگه راوړي، دا ټول د يوې پېښې، د يوکس او يا د کسانو سرگذشت بيانونکي دي. ددغو متلونو کېسې ډېر په زړه پورې دي، خو نشي کېدای چې په دغه مجموعه کې يې راوړم.

له ډېرو متلونو څخه دا لاندې څو متلونه را اخلم:

۱- پېجي ادا، اوبو ټونکره ناپت peji a-dā ubo tūnrə nāt : عقاب په غره کې، زرکه نخېږي.
يعني عقاب لېږی دی چې زرکه نخېږی. | عقاب درکوه کبک (بی هراس) می رقصد.

۲- کوشوله نینگڅه، دو کورې پوگېاس Küšülə niŋcə dü kür-e pugeās : هونيارمرغه په دوو پښو په لومه کې نښلي. | گنجشک هوشيار به دو پا در دام گیرمی شود.

۳- بېر پلپلان به ، دی بښانت ber- palelā-bə De šāt : له پيل کونکو سره خدای مرسته کوي. | با آغاز گران خدا يار است.

۴- ادا ځوو ، اگول کوټلي a-dā cōw a-gol kūṭəli : غرڅه لا په غره کې ، دېگ (دښکار په هيله) بار. | آهو درکوه، (به اميد شکار) ديگ بار.

۵- نه ښنگر به بيم، نه ماچ به na-šinj-r-bə bim na- māč-bə : نه د مېړه شومه او نه د عاشق. | نه از شوهر شدم ونه از عاشق.

۶- مادی ږه کيلا ، پيشان ږه اسه Māde-ṛa kilā, Pišā-ṛə asə : مادي (معبود) ته پښېر، پيشو ته اير. | برای (معبود) مادی پښېر، برای پشک خاکستر. (کلمه اسه گاهی به معنای هيچ، هم به کار برده می شود)

۷- ترمس چلي ، نده نيشينو Trmīs čali Nadə nišino : ترمس (جن) لار ، نده (جن) کېناست. | ترمس (جن) رفت، نده (جن) نشست.

۸- پي بياک کې، موشته ځناک کې Paibiāk ki , muštə cīnāk ki : نوم د چا (بد)، خوند دچا. | بد نام کې، مزه از کی .

- ۹- ایشتار آپوت ، کژن اچی : ištār a-poṭ, kīr a-ji : دغشو کخوره تیاره، غشی په تار سپور. | تیردانی آماده، تیر در زه.
- ۱۰- کات کات به، چورین : kāt kāt - bə čüren : د زور په اندازه تاوان (اخستل) | تاوان به طاقت زور. معادل است با این ضرب المثل دری: آب زور سربالا می رود.
- ۱۱- اش مېچه مژ، بوره ویش مژ : āš meṇa mī , būra wiš mī : خوله خوره، زړه د زهرو کخوره. | در زبان شرین، در دل کان زهر.
- ۱۲- کچه اتر، کشره بېر : kāčə atr , kašrə ber : دننه تور، بهرسپین. یعنی نیت بد، خو خوله خوره. | داخل سیاه ، بیرون سفید. یعنی در دل بد، در زبان شرین .
- ۱۳- ترکېک به پاچه بار : trkik-bə paṇa-bār : دترکیک پادشاهی. د ترتولو وړوکی (بی وسه) مرغی پادشاهی. | پادشاهی کوچکترین پرنده به نام ترکیک. یعنی پادشاهی قرچه . مفهوم ناتوانی سرکرده ضعیف را می رساند.
- ۱۴- بوي به تتوس موژسته نو : boi- bə tatos moř-stə nu : د ښه ده، پلار مړ نه دي. | پدر خو، نه مرده است. مفهوم بلی گفتن اما کار انجام ندادن، را می رساند.
- ۱۵- کتو به اښېوو، اژن اوپاس : Kaṭü-bə a-seow āñ oyās= oieās : د غل په سر اور بل دی . | در سر دزد آتش است. معادل ضرب المثل دری است که می گوید: دزد در سر خود پَر دارد.
- ۱۶- کژن ویلوښه موښ نی، کژن وی ښولو ښه موښ : kīr wilo-ṣə muš nai, kīr waiṣəwəlo-ṣə muš : غشی ویشتونکی ته غصه نه، غشی (له بدنه) ویشتونکی ته غصه . | به کسی که با تیرزده است غصه نه ، به کسی که تیر را از بدن می کشد غصه.
- ۱۷- ابران به دوشتی، ابره وپاس : abrā- bə došt-e abrə weās : د بدو (خلکو) له لاسه بد رسېږي. | از انسان بد بدی می رسد. معادل است با این ضرب المثل دری: با ماه نشینی ماه شوی با دیگ نشینی سیاه شوی.
- ۱۸- ښمښن ايمه تتو، ای ښا گا نه اودو : šaməṣ imə tato e-šā gā na-odō : شاباسی دې وي زما په پلار، چې يوه غوا يي هم نه درلوده. | شاباس به پدرم که یک گاو هم نداشت.
- ۱۹- وی دوتله ، ستره پتيله : Wai dütələ , Satrə patilə : وی دروغ وويله ، ستره ومنله. يا وی دروغ وايي ستره مني . | وی دروغ گفت ،ستره پذيرفت. ويا وی دروغ می گوید، ستره می پذيرد.
- ۲۰- سوي وېښاو، سوي پونشیک : soi waiṣāw , soi pu-našik : لمر راويستل ، لمر پرېباسل. مفهوم يي گوزاره او زمانه سازي ده. | آفتاب را بر آوردن و آفتاب را غروب دادن. منظورش سازش با شرايط وزمانه است.
- ۲۱- موک موک پژن بروک : mük mük pīrərok : پژن بروک مخامخ (اوس ووايه) | پژن بروک رو در رو (حالا بگو) .
- ۲۲- وی درک، کام درک : Wai drak Kām drak : وی هم (بی حرکت و لار) کام هم . | وی خشک ايستاد ، کام هم.
- ۲۳- نه گورو تاو، نه گوره اودو تاو : na guro ṭaw , na- guṛə-odo ṭaw : نه اس له پاره خای او نه هم خاوند له پاره. | نه جا برای اسپ، ونه برای مالک اسپ.
- ۲۴- ابي به پوت به زو، زگان به درژن به زو : ei-bə poṭ- bə zo , zaḡā-bə dīr-bə zo : دمېندو زړونه د پانی په شان (نازک)، د زامنو زړونه د کانو په شان (سخت) . | دل مادران مانند برگ (نازک)، دل پسران مانند سنگ (سخت) . يا دل مادران مانند برگ، دل پسران مانند سنگ.
- ۲۵- کون ښه کس تچېک ته ، کون ميلي تیک : ku-ṣə kas tačik tə , ku-mili tik : چاته څه ووايو او له چا سره واوسېږو . | از کی شکایت کنیم و با کی باشیم.

- ۲۶- ایک ټوکرو میلی سېک ټوکره پوس ek tükro mili sek tükra püs : له یوه سټه سره بله سټه ورک. | با یک گنده گنده دیگر گم.
- ۲۷- یې مول به پشپا ،مول گي کانتان به پشپا ye möl-bə pašpā , möl gi Kātā-bə pašpā : زه د ماما شپون، ماما د کته (د قبیلې نوم ده) شپون. | من چوپان مامایم، مامایم چوپان کته (نام قبيله است)
- ۲۸- تته مورژبنه، ټاو بوم tatə moř- sə taw böm : پلار مي مړ شو ، زه خای شوم. | پدرم مرد ، من جا شدم.
- ۲۹- گول به درژن ادا ، ادا به درژن اگول gol-bə dñř a-dā, a-dā -bə dñř a-gol : د سیند غاړی تیره غره ته ، د غره تیره سیند غاړی ته. | سنگ ساحل دریا به کوه ،سنگ کوه به ساحل دریا.
- ۳۰- وی لاد، دي لاد Wai lād, De lād : د وی (خلکو) عدالت، لکه د معبود عدالت. | عدالت (مردم) وی به مانند عدالت معبود.
- ۳۱- کال وېناو، نسو ټیپه ټوڼ kāl wašāw nasu tipə taw : باران وړول پزه پینه کول. یعنی له یوه مدرکه اخستل اوپه بل خای کې لگول. | بارانن باران پینه زدن به بینۍ. یعنی ازیک جا برداشت کردن و در جای دیگر مصرف کردن.
- ۳۲- بېن جووله، لجله مرانله beñ jüwələ , lajelə mñralə : شله مړېږي، شرمندوک مري. | شله سیرمی شود، شرمندوک می میرد.
- ۳۳- ټورو اخوښت، لژ دنیا ناشي شته با Türo acūšt, lř dñnyā nāši-štə-bā : د توره راتگ پوری به، دروغ دنیا وران کړی وي. | تا آمدن توره (اسم شخص است)، دروغ دنیا را ویران خواهد کرد.
- ۳۴- کوټولي کران ای کژن ، گران کران ای کژن Kūṭali karā e-kř, grā karā e-kř : کټوه جوړونکي په یوه خوا، چاتی جوړونکي په بله خوا. | دیگچه سازان (گلي) به یک طرف،چاتی سازان (گلي) به دیگر طرف.
- ۳۵- ووي یمه نه دملان wawi(vavi) yamə na-daməṭā : wawī (vavī) yamə na-daməṭā : هغه کسان چي مورېي، له جنگه منع نه کړلو. | مرگ بر آنهاي که مانع جنگ ما نشدند.
- ۳۶- برا زگه اوېښولو به، نام نو brā zagə oišəwəlo- bə nām nu : هغه کسان چي وراره را لويوي، نوم نه لري. | هر آن که برادرزاده را بزرگ کرد، نام نبرد.
- ۳۷- گانتي وو گانتي خودر vov ġāte codr : نن ننگور سبا خواښی. | امروز عروس فردا خشو.
- ۳۸- کوین او(ابروس) برېڅون کوپن ټونت برېڅون kūi ū breču, kūi tut breču : کله خوندونه او راحت ، کله زحمتونه او خواري. | گاهی عیش ونوش و راحت ، گاهی خواری و ذلت.
- ۳۹- وات وات وار ديو ورکڅون wāt wāt wār div warkacəw : هره تبي لاندی شونتۍ اېښودل. يا هره تبي ته اور بلول. يعني هرچا ته چاپلوسي کول. | در زیر هر تابه آتش کردن. به مفهوم چاپلوسی به هرکس استعمال می شود.
- ۴۰- واس وایناو مېله wās wašāw melə : د ورځي له حالاتو سره سم خبره. | روز را دیده سخن.
- ۴۱- کاچه بڼېي اودو بڼه گوژن (بوسته) نه پېکوري kāčə sei -odo-şə ġūr na-pekuri : تور سر والا سره بڼه والی خاي و نه نیوه. | به دارنده سرسیاه،خوبی جای نگرقت.
- ۴۲- سپلان ساو سپر saelā sāw ser : گوزاره کوونکو ته د ساو اواره ځمکه. | برای سازش کننده گان زمین هموار ساو(دشت ساو).
- ۴۳- نېټان به اي چري naštā- bə ei čari : د بی بنیاده خلکو حرص ډېر وي. | کسانی که وارث ندارند حرص شان زیاد است.
- ۴۴- ای موبنولو (گدوه) به پڅا (لوژن) e- müšūlo- bə pacā : د یوه پسه چوپان. | چوپان یک گوسفند.

- ۴۵- شېلي بڼه ټوټو پربت بو seli-ṣə ʔuto pret bö : شولو ته ټوټه (د مرغه نوم ده) را ورسېده. | ټوټه (نام پرده است) به کشت شالی رسید.
- ۴۶- نه یوژېن نه پېښ کوکونه پڼوک بوش na-yoře na-pīe kukuṇa paṇok böš : ناخوړلی او نا څښلی کوکونه پڼوک (د حشری نوم ده) شوی. | نا خورده نا نوشیده کوکونه پڼوک (نام حشره است) شدی
- ۴۷- ټوک وچ، پېدی مژویني وټیکال ʔuk woc, pedi mařwini waṭikāl : په خواری او په تکلیف یو کار ترسره کولو په معنا ده. | به زحمت و مشکلات یک کار به سررسانیدن، را می رساند.
- ۴۸- اور (ړو) ویشتي، کټي اوژ or wišti kaṭi awř : خپته لویه، مری تنگ. | شکم کلان، گلون تنگ.
- ۴۹- کپټین اور (ړو) جوک، کپټین اورپونیک kīti or juk kīti or puṇik : ځینی په مړه خپته مري ځینی له غریبی مري. یا ځینی په مړه خپته مري او ځینی له لوری. | بعضی از سیری می میرند، بعضی از غریبی .
- ۵۰- کومه پوک پوس، کومه ړو پر kumə pūk pūs , kumə zu par : ځینی مړه شول، ځینی ماره. | برخی مردند ، برخی سیر شدند.
- ۵۱- نه پرالان به ماله، پرالو که توو na-praṭā- bə mālə, praṭo-kə tow : (زه!) د بخیل مال سخي ته ورکړه. | (یا خدا!) مال بخیل را به سخی بده.
- ۵۱- یون دوک اوتوو، پرون دوک بوش ʔu duk utow , prū duk böš : خوړو (یا د گټی معاملی) په ځای تاوانی شوی. | از معامله کمایی به معامله تاوان رسیدی.
- ۵۲- نیشکوک نشکوک، چووکوک بښ کوک niškok naš kok, čuwkok baškok : کپناستونکی نامراده ، حرکت کوونکی با مراده. یا ، کپناستلی ناکامه حرکت کوونکی کامیابه. | تتبل خراب، فعال آباد.
- ۵۳- کښتون چورتاو، پریجگل واس تاو Kaštūn čor ṭāw , Prejgal wās ṭāw : دکښتون غر څر ځای، پریجگل (د پیچ دره) د اوسېدو ځای. | کوه کښتون چراگاه، دره پیچ محل سکونت.
- ۵۴- گا نی ابښېلي (ابښه - اېن اېلي) gā nai asō-e eli : غوا نه ، خوسکی. | گاو نه، گوساله.
- ۵۵- اوسوک به نه پله کرکر ösok- bə napalə kar kar : داوسوک (د شخص نوم ده) بیکاره گرځېدا. | گشت وگذار بیهوده اوسوک (نام شخص است).
- ۵۶- گورو به شور، گورو به گوچي guro-ba šor , guro-bə guči | د گوره (د شخص نوم ده) غور ، د گوره خرمن. | چربی از گوره (نام شخص است)، چرم از گوره.
- ۵۷- دومژ کټي گان پېم ندی کار موشوک ډیکېن dūmr kaṭi gā pem nadikār mušok ḍikāye : لکه بی لکی غواوی چی د سیند پوری غاری مچان وڅري. | به مانند آن که گاوهای بی دم در آن طرف دریا، مگس را دور کنند.
- ۵۸- دا دا برو او اخله وی کوڼ کودېت dā dā-bro u-acələ Wai ku kūdāyet : له هغو وی کسانو څخه چی له خور خوره راکوزېږي چا پوښتنه کړې ده. | از آن افراد وی (نام قبیله است) که از دره دره پایین می شوند، (از دره دره می آیند) کی پرسیده است.
- ۵۹- گرگر به دینگ gar gar - bə diṇ : د هر کور نر. د هرکور وړ کس. | از هرخانه (شخص) شایسته ای. از هرخانه بزرگواری .
- ۶۰- ټپیک آوی بڼې پولون tapik aw-e sei pōlu : په گرمو اوبو سرمینځل. مطلب یی په هرکار کی مداخله کول دی. | با آب گرم سر شستن. منظور ش در هرکار مداخله کردن است.
- 61- تنو کوژن کوي تنو پدژن (پد درژن) بڼه tanū kōř koi tanū padř-ṣə : خپل کړي کار خپل بنیاد ته. | خود کرده به بنیاد خود. معادل این ضرب المثل دری است که: خود کرده را نه درد است و نه درمان.

- ۶۲- کښو به سوت پاڅی موک Kaşü- bæ sot pāce mük : د کښو (د جن نوم ده) اوه خوا ته مخ. | روی کښو (نام جن است) به هفت سو.
- ۶۳- ټپي دورې لسی شېله دورې دَمون tapi duři lasi šelə duři damū : رښتینی غل له لاسه تللی، نقلی غل نیولی. | دزد اصلی را از دست داده، دزد نقلی را گرفتن.
- ۶۴- پیشان لَان وړنوږن pišā lān wŕwie : (دومره لږ لکه چی) پیشو خپل غین وښيي. | (انقدر کم) مانندی که پیشک آله تناسلی خود را نشان دهد. درمورد بخیلی کس گفته می شود.
- ۶۵- نده اوشتي، ترمس نیشینو Nadə ošti trmjs nišino : نده (جن) پاڅېده، ترمس (جن) کښاسته. | نده (نام جن است) برخاست، ترمس (نام جن) نیشست.
- ۶۶- ایک گروړه اوده سپک گروړه اودو ښه کنیاس ek gruṛə- odo sek garuṛə- odo- šə : یو قانقورتک والا بل قانقورتک والا پسی خاندی. | یک قانقورتک والا به قانقورتک والای دیگر می خندد.
- ۶۷- ټبریکي ټبری پول (ټبریکه ټبري پول کوښوکه یون چال) ɸerike ɸeri pol, kuşokə yu cāl : په یوه سترگه رنده دانه راغونډوي، شوت غوزان څنډي. | کور یک چشمه جمع می کند، چونته درخت چهار مغز را می تکاند.
- ۶۸- مرانلان میلی کي نه مریناس mŕālā mili ki na-mŕiās : له مري سره څوک نه مري. یا له مري سره څوک نه دی مړ. | با مرده کسی نمی میرد. یا با مرده کسی نمرده است.
- ۶۹- کون اي کون ناپ، کون سي کون ناپ ku ī-kon nāt, ku se-kon nāt : ځينو داسی نڅا، ځينو هغسي نڅا. | برخی را این گونه رقص، برخی را آن گونه رقص.
- ۷۰- سی وات به سی وکوم se waṭ ba se waküm : هغه تیره هغه کربوری. | همان سنگ و همان سوسمار.
- ۷۱- ای جلو به کاوا (کژور) e jalo-ba kāwā : د یوه ونی لرگی. | چوب های یک درخت.
- ۷۲- ټینټي (پاش) ورپک، ټینټي پول ɸeṭi warek ɸeṭi pol : هم دا کوي او هم هغه. | هم این می کند و هم آن.
- ۷۳- ککوړن موشین به برات Kakūŕ möši-bə barāt : د کونډو ښځو ژړا اوفریاد (په شان). | (به مانند) ناله و فریاد زنان بیوه.
- ۷۴- څون وځلو به گاگو ښه پی کڅپن ɸu wacəlo-bə gāgü-şə pekacŕe : سپی د نوی زیرېدلی خوسکي د خوشایي په هیله. | سگ به امید گوی گوساله (نوزاد).
- ۷۵- جوئت به زگه جوئت بیاس، ډپکار به زگه ډپکار بیاس jūt- bæ zagə jūt biās, dekār -bə zagə : د زمري بچی زمري، د لېوه بچی لېوه جوړېږي. | چوچه شیر، شیر، چوچه گرگ، گرگ می شود.
- ۷۶- مرانلان به پوک پوس mŕālā-bə pük püs : د مرو سا ورک. | روح مرده ها گم. یعنی بازگشت ندارد.
- ۷۷- څون تشو به درابن وېڅپاس ɸu tašo-ba drā-e weceās : سپی د خپل ځان له وېری غاږي. | سگ از ترس جان خود غوغو می کند.
- ۷۸- وی دام دملان وی دوشتی مرن wai dām daməḷā wai došet-e mārə : څوک چې وی خلکو سره دوستي کوي، دهغو له لاسه به مري. | کسی که با مردم وی دوستی کند، به دست آنها می میرد.
- ۷۹- ترکپک مېله وړن trkik melə wŕ : ترکیک (ترتولو وړه مرغی نوم ده) هم خبری کوي. | به مفهوم خورد کلانکار، است.

۸۰- پگره کوچي ته پگره وی اېاس dagərə kuči-tə dagərə wai-eās : که تیږه وکنی تیږه راوځي. | اګرسنگ را بکاوی سنگ می براید.

۸۱- ترنکلي گا زور دويپن ټrakəli gā zor duwīē : هغسی چې غوا ډېری رمباری وهی، ډېری شیدی هم کوي. | آن گونه که گاو زیاد بوق می زند، شیر زیاد هم می دهد.

۸۲- چام تیلان بڼه چام، گوچي گوچي تیلان بڼه گوچي čām čām tīlā-ṣə čām, guči guči tīlā-ṣə : خوک چې پوتکی غواړی پوتکی، خوک چې خرمن غواړی خرمن. یعنی گټه د زحمت په اندازه. | کسی که پوست می خواهد پوست، کسی که چرم می خواهد چرم. یعنی مفاد به اندازه زحمت.

يادونه : دويليگل کلی اوسېدونکي محترم حاجي محمد سلام او دويليگل برکلی اوسېدونکي محترم معلم صاحب اختر محمد، دچېمي کلی محترم پگروال محمد ملک، څخه مننه، چې ځینی متلونه يي را سره شريک کړي دي.

تجبت گابن که اصطلاح Idiom

اصطلاح هغه لغت ته ویل کېږي چې د ډېر کارونې له امله، له خپل معنا پرته، بله معنا یې تر لاسه کړی وي. (فرهنگ معین) په بل عبارت، اصطلاح هغه لغت ته ویل کېږي چې یوه ډله خلکو، هغه ځان ته وضع کړی وي، چې له اصلي معنا او موضوع څخه، بل وي. (فرهنگ دهخدا)

دنورستانیانو په فرهنگ کې دوه ډوله اصطلاحګانې شتون لري. یو هغه چې د پخوانۍ نورستان په مادي او معنوي فرهنگ او عنعنې پورې اړوند دي. لکه مچمال اوده، بتور، دینګ بتور، مال اما، میمان اما، اسه کونیه، اسه دو، اسه تان، کنټارکونټ، کنټاراما او نور؛ چې له هغو څخه ځینی یې اوس هم استعمالېږي. بل هغه اصطلاحات دي چې په شفاهي ادبیاتو او یا په بل عبارت، په ورځني محاورو او خبرو اترو کې کارول کېږي. ددغو اصطلاحاتو د پوره بیان له پاره، مفصل لیکنې ته ضرورت دی؛ خو زه دلته هڅه کوم چې دهغو مفاهیم او مطلب په لنډو کلمو کې بیان کړم. له ډېرو څخه لکه دا لاندې څو مثالونه را اخلم.

۱- اچېن که نه اوڼ *ače- kə na-aw*: لغوي معنا یې سترگوته نه راوړل ده، اصطلاحی معنا یې چاته اهمیت نه ورکول، په نظر کې نه راوستل ده. | معنای لغوی کلمه به چشم نه اوردن بوده، اما معنای اصطلاحی آن، اهمیت نه دادن به کسی، به حساب نه آوردن کسی، می باشد.

۲- اژن پاتی څون *āř patai ĉu*: لغوي معنا یې هغه سپی چې په اور پینه اېښي، ده، خو په اصطلاح کې د هغه چا په اړه استعمالېږي چې تل تلوار او عجله لري. | معنای لغوی کلمه سګی که در آتش پا گذاشته، بوده، اما در اصطلاح به کسی استعمال می شود، که در هر کار همیشه عجله داشته باشد.

۳- اژن دېشانون *āř dešāu*: په لغت کې د اور مرکېدلو په معنا ده. په اصطلاح کې د بي بنیاده کېدلو او میراث کېدلو په معنا استعمالېږي. دغه اصطلاح او ورته لاندې اصطلاحګانې نورستانیانو په پخوانۍ فرهنگ کې د اوستایي افکار څرګندوی دي. | در لغت به معنای خاموش شدن آتش می باشد. در اصطلاح به مفهوم لا وارث شدن و بی بنیاد شدن و بی کس شدن، استعمال می شود. این و دیگر اصطلاحات که در پایین ذکر است، در واقع بیانگر افکار اوستانی، در فرهنگ نورستان قدیم می باشد.

۴- اژن دېشون *āř dešōw*: لغوي معنا یې د اور مرکول دي. اصطلاحی معنا یې دچا بنیاد ایستل یا بی کسه کول دی. | معنای لغوی کلمه خاموش ساختن آتش بوده، اما در اصطلاح به معنای بی کس ساختن کسی میباشد.

۵- اژن دېشان ایبو *āř dešāebu*: لغوي معنا یې اور دي مړ شه، ده. خو په اصطلاح کې بی بنیاده یا میراث کېدلو، په معنا استعمالېږي. | معنای لغوی این اصطلاح آتش اش ویا آتش ات، خاموش گردد، می باشد. در اصطلاح به معنای بی بنیاد و لا وارث گردد، می باشد.

۶- اژن پوش *ař pūš*: لغوي معنا یې سپرغی یا د سګروټي بڅرکي ده. په اصطلاح کې د تېز، فعال او چالاک کس په اړه استعمالېږي. | از نگاه لغوی به معنای پارچه قوغ آتش بوده، اما در اصطلاح به معنای تیز، فعال، آتش پارچه، می باشد. یعنی آتش پارچه

۷- اېرو گوری کرکر *abəro gure kar kar*: لغوي معنا یې له بد کره وره سره ګرځېدل ده. خو په اصطلاح کې دهغه چا په اړه استعمالېږي چې دناروغتیا او یا د زوروالی له امله ګرځېدل ورته لازم او

بښه نه وي. | درلغت به معنای با بدی گشت وگذار، می باشد. در اصطلاح برای کسی به کار برده می شود که به نسبت مریضی و یا کبر سن، لازم نیست از خانه برآید و سرگردان بگردد.

۸- **اسه کونه** asə kunə : لغوي معنا يې اېره شیندلی سر، یا په ایرو لړلی سر، ده. په اصطلاح کې خوار او ناچاره کس، د نه تربور، په معنا کارول کېږي. | در لغت به معنای سر آلوده با خاکستر، می باشد. در اصطلاح به معنای غریب و ناچار، نه سیال، به کار برده می شود.

۹- **اسه دو** asə do : لغوي معنا يې په ایرو لړلی دروازه، ده. په اصطلاح کې هغه کور یا کس ته کارول کېږي چې په هغه کور او یا دهغه کس په کور کې خیر او خیرات نه کېږي او یا ونه شي. | درلغت به معنای دروازه آلوده به خاکستر بوده، اما در اصطلاح به خانه و یا به کسی استعمال می شود که در آن خانه خیر و خیرات نشود و یا نمی شود.

۱۰- **اسه موک** asə mük : په ایرو لړلی مخ. په اصطلاح کې هغه چا ته کارول کېږي چې دروغ یا غلا يې رسوا شي. | روی آلوده به خاکستر، معنا می دهد. در اصطلاح به کسی استعمال می شود که دروغ یا دزدی اش افشا گردد.

۱۱- **اسه تان** asə tã : لغوي معنا يې په ایرو لړلی د کوتی مخ ده. اصطلاحی معنا يې هغه کور چې پکې خیر او خیرات نه کېږي، او یا نه وي شوی، ده. | درلغت به معنای کف آلوده به خاکستر خانه می باشد. در اصطلاح به خانه گفته می شود که در آن خیر و خیرات صورت نگیرد و یا نگرفته باشد.

۱۲- **اسه ا بنېي** asə asei : لغوي معنا يې په ایرو لړلی سر ده، خو په اصطلاح کې هغه کس ته استعمالېږي چې سیال نه وي او یا سیال ونه بلل شي. | معنای لغوي کلمه خاکستر به سر، می باشد. اما معنای اصطلاحی آن، آنکه سیال نیست، می باشد.

۱۳- **ای گول نه تیو** i gol na-tibo : په لغت کې دا وطن یا دا سیمه دی نه وي، په معنا ده. په اصطلاح کې له وېری او یا له نا چاری یو خای پرېښودو په اړه، استعمالېږي. | معنای لغوی کلمه این وطن یا این منطقه نباشد، مییاشد. در اصطلاح به مفهوم فرار از یک جا از ناچاری و یا از ترس، می باشد.

۱۴- **اوو وی ښوڼ** ow wai-šəw : په لغت کې له تې څخه ډوډی را اخستلو په معنا ده، خو په اصطلاح کې له چا خپل مطلب حاصلول دی. يعني د مطلب یاري یا مطلبی یاري، ده. | در لغت به معنای از تابه نان برداشتن است. در اصطلاح، به مفهوم از کسی مطلب خود را حاصل کردن و یا به دست آوردن هدف خود، می باشد.

۱۵- **امېش ویدیشا** ameš widišā : لغوي معنایې د امېش دېش کلي مېلمه دی. په اصطلاح کې هغه مېلمه ته استعمالېږي چې نا وخته راشي. | معنای لغوی کلمه مهمان امشوزی یا مهمان از قریه امېش دېش، می باشد. در اصطلاح به مهمانی استعمال می شود که نا وقت بیاید.

۱۶- **انا نه پچائون** anā na-pačāu : لغوي معنا يې دغوښی نه پخېدل ده. اصطلاحی معنا يې د دوو کسانو جوړښت نه لرل او سازش نه لرل دی. | معنای لغوی کلمه پخته نه شدن گوشت بوده، اما در اصطلاح در مورد سازش نداشتن و یا هم جوړنه آمدن افراد به کار برده می شود.

۱۷- **آبوس اوڼ** a-düs u : لغوي معنا يې سوري ته ننوتل دی. په اصطلاح کې د سیالي او شریکي نه لرلو او یا نه کولو په معنا استعمالېږي. | معنای لغوی کلمه به سوراخ در آمدن می باشد. اما در اصطلاح به معنای سیالی و شریکی نتوانستن، و شرمندگی شدن، می باشد.

۱۸- **آنوکه تېک** anukə taek : لغوي معنا يې په مخ کې نیول دي، خو اصطلاحی معنا يې له چا سره رقابت او خصومت لرل، دی. | درلغت به معنای در رو گرفتن بوده، اما در اصطلاح به معنای رقابت و همچشمی، با کسی می باشد.

۱۹- **آپونه میلون** apunə miľu : په لغت کې، اېلته اوپونا که پېمیلون elta u-punā-kə pe-miľu ده،. يعني له خپل خپلوانو سره یو خای کېدو په معنا ده، او په اصطلاح کې د ډېر عمر خاوند کېدلو، په مفهوم

استعمالیږي. | درلغت به مفهوم یک جا شدن با اقربا بوده، اما در اصطلاح به معنای عمرزیاد کردن یا عمرطویل داشتن است.

۲۰- برا موژک brāmořk: ددغه اصطلاح لغوي معنا، ورور مری، یعنی هغه څوک چې ورور یې مړ وي، ده. خو په اصطلاح کې د تکیه کلام به توگه استعمالیږي. | معنای لغوی این کلمه برادر مرده بوده، اما در صحبت به گونه تکیه کلام، به کار برده می شود.

۲۱- بری به نسو bre-bə nasu: لغوي معنا یې د اوږو پزه ده. یو مشکل له پاره لاره پیدا کولو په معنا استعمالیږي. | معنای لغوی کلمه بینۍ خمیری بوده، درمورد چاره سازی برای حل یک مشکل استعمال می شود.

۲۲- بزوک به بېست Bazuk- bə best: د بزوک مکر. په اصطلاح کې دهغو ماشومانو په اړه کارول کیږي، چې مکر کوي. | درلغت به معنای مکر بزوک (نام شخص است) بوده، در اصطلاح به اطفالی به کار برده می شود که مکر کنند.

۲۳- بوږن به بیت، یا بوي به بیت bōe -bə bit, or boi -bə bit: لغوي معنا یې د بنو بد دي. اصطلاحی معنا یې د بنو خلکو بد اولاد ده. | درلغت به معنای زاده بد از مردم نیک می باشد. برای کسی که از خانواده خوب اما خودش بد باشد، به کار برده می شود.

۲۴- بیتات کرپاس betāt kareās: په لغت کې خواري په سړي قبولوي، ده. په اصطلاح کې ناچاری او غریبي سړی مجبوروي چې سخت کار ته اوږه ورکړي، ده. | درلغت به معنای ناچاری و مجبوری وادار می سازد بوده، در اصطلاح به معنای نا چاری و غریبی انسان را مجبور می سازد، تا به هر کار مشکل تن بدهد، می باشد.

۲۵- پاتي نه پروڼ pāti na-bařu: په لغت کې په څملاستو په ځای کې د نارام کېدلو په معنا ده، خو په اصطلاح کې د یوې خبرې په اورېدو نا قراره کېدلو په مفهوم استعمالیږي. | درلغت به معنای نا راحت شدن در جای استراحت بوده، اما در اصطلاح به معنای با شنیدن یک سخن نا راحت یا نا قرار شدن می باشد.

۲۶- پیشان کښان گوږن بوڼ Piřā křāgũe bū: لغوي معنا یې لکه پيشو ځان په چا پوری مېنل دی. په اصطلاح کې د چاپلوسي کولو په اړه استعمالیږي. | درلغت به معنای به مانند پشک خود را مالیدن بوده اما در اصطلاح به مفهوم چاپلوسی کردن، استعمال می شود.

۲۷- پناو پېره paṇāw perə: د معبود په شان څېره لرونکی. په اصطلاح کې د ډېر ښکلی په معنا استعمالیږي. | دارای چهره معبود، دارنده چهره معبود. در اصطلاح به معنای بسیار زیبا استعمال می شود.

۲۸- پته پددرژن patə paddř: لغوي معنا یې وروستی تهداب دی خو اصطلاحی معنا یې راتلونکی نسل یا اسلاف ده. | معنای لغوی کلمه تهداب بعدی بوده اما معنای اصطلاحی آن نسل بعدی یا اسلاف می باشد.

۲۹- پوترمني pūtrmaṇi: لغوي معنا یې زوی مړی ده. یعنی هغه مور چې زوی یې مړ شوی وي، خو په اصطلاح کې کله ښکښل او کله د تکیه کلام په توگه کارول کیږي. یعنی موردي بوره شه. | معنای لغوی کلمه مادر پسرمرده بوده، اما در اصطلاح گاهی به گونه دشنام و گاهی به گونه تکیه کلام، به کار برده می شود. یعنی بچه مادرت بمیرد.

۳۰- تی ښېي tai šai: لغوي معنا یې اېښې سر، ده. په اصطلاح کې د لېږی خپل او خپلوانو په معنا ده. | درلغت به معنای سر گذاشته شده بوده، در اصطلاح برای خویشاوندان دور به کار برده می شود.

۳۱- تتو دینگ tato diṇ: په لغت کې د پلار زوي په معنا ده. په اصطلاح کې زما د پلار مېړنی زوی یا زما دپلار نر بچي ده. | درلغت بچه پدر می باشد. در اصطلاح پسرمرد یا پسرشجاع پدر می باشد.

۳۲- چپین (چپه - اپن) شوژ ښپون $\check{c}ap\check{o}\sim e\ \check{s}o\check{r}\ \check{s}pu$: په لغت کې یوه دسته کڼکې په یو وار ماتولو په معنا ده. په اصطلاح کې د ډېرو کارونو ته لاس اچولو په اړه کارول کېږي. | درلغت به معنای دسته نې را یک باره شکستندن، بوده، اما در اصطلاح، به مفهوم به کار های زیاد دست زدن یا دست انداختن، می باشد.

۳۳- چور آش $c\ddot{u}r\ \check{a}\check{s}$: په لغت کې د دلاک یا نایي د چاره خولې، په معنا ده. په اصطلاح کې دهغه چا په اړه کارول کېږي، چې په خپله خبره نه وي ولاړ. | به معنای دهن پاکی سرکلی دلاک، است. در اصطلاح به کسی به کار برده می شود که در قول و سخن خود استقرار نداشته باشد.

۳۴- څوکوژ ډپنه $cawko\check{r}\ \check{d}en\check{o}$: په لغت کې د (مور) له تي محروم هوښیار، په معنا ده. په اصطلاح کې د یتیم د هوښیاری او یا د هوښیار یتیم، په اړه استعمالېږي. | درلغت به معنای هوښیار محروم از پستان (مادر)، معنا دارد. در اصطلاح برای هوښیاری طفل یتیم، ویا یتیم هوښیار، استعمال می شود.

۳۵- دژ اتربرکڅېک $d\check{r}\ atr\ ber\ kacek$: په لغت کې یو بل ته د ږېرې ښودل دی. اما په اصطلاح کې یو بل ته زور ښودل دی. زیاتره ددوو کسانو یا ددوو ډلو د رقابت په اړه استعمالېږي. | معنای لغوی این اصطلاح به همدیگر ریش نشان دادن بوده، اما در اصطلاح به معنای زور آزمایی یا زور نشان دادن به به حریف یا حریفان می باشد.

۳۶- دوشټ وژنون $do\check{s}t\ w\check{r}w$: لغوي معنا يې لاس ښودل دی. اصطلاحي معنا يې زور ښودل دی. | درلغت به معنای دست نشان دادن بوده، اما در اصطلاح برای نشان دادن زور و قوت استعمال می شود.

۳۷- دو دا به یوښ $d\ddot{u}\ d\check{a}\ -b\check{o}\ yos$: لغوي معنا يې د دوو غرونو دېوان دی. اصطلاحي معنا يې دوه نابله چې یو ځای شي، په معنا ده. ترډېره دهغه ښځې او خاوند په اړه استعمالېږي چې سره روغه یې نه وي. | در لغت به معنای دیو های دو کوه بوده، در اصطلاح به معنای با هم بودن دو نابلد می باشد. بیشتر در مورد زن و شوهری به کار برده می شود که با هم سازش نداشته باشند.

۳۸- دو بېرښون $do\ ber-\ \check{s}\check{o}w$: د دروازی تړل یا پوری کولو، په معنا ده. په اصطلاح کې میراث کېدلو او لا وارث کېدلو په مفهوم کارول کېږي. | ازنگاه لغت به معنای دروازه بستن بوده، اما در اصطلاح معنای بی کس شدن، لاوارث شدن را می رساند.

۳۹- دوشټ پیخن $do\check{s}t\ picn$: ددغه کلمې لغوي معنا، لاس ټوټه کول دی. په اصطلاح کې له یو چا څخه دکار وسیله اخستل او د کار یا ضرورت په وخت کې خاوند ته دهغه بېرته نه سپارلو په اړه، کارول کېږي. | ازنگاه لغوی به معنای توته ومیده کردن دست، می باشد. در اصطلاح از کسی یک وسیله کار را گرفتن و در هنگام ضرورت به مالک آن نسپردن ودر نتیجه بندش کار او واقع گردد، به کار برده می شود.

۴۰- دی پېره $de\ per\check{o}$: په لغت کې د معبود په شان څېره لرونکی، په معنا ده. په اصطلاح کې د ډېر ښکلی په مفهوم استعمال لري. | درلغت به معنای دارای چهره معبود، می باشد. در اصطلاح به مفهوم بسیار زیبا، استعمال می شود.

۴۱- سون ښنگه $son\ \check{s}i\check{n}g\check{e}$: لغوي معنا يې د سرو زرو ښکر لرونکی ده. نوی ځوان او ځوانانو ته استعمالېږي. | معنای لغوی کلمه، دارنده شاخ زرین، می باشد. در اصطلاح برای نو جوان و جوانان به کار برده می شود.

۴۲- سوت اېښتیاڼ اوده اچېن $sot\ e\check{s}t\check{a}\sim o\check{d}\check{a}\ a\check{c}e$: اوه کیلی لرونکې سترگې. په اصطلاح کې دسترگو دښکلا د تعریف له پاره، استعمالېږي. | معنای لغوی کلمه، چشم دارای هفت کلید می باشد. در اصطلاح برای توصیف زیبایی چشمان، استعمال می شود.

۴۳- سوچه بوڼ $s\ddot{u}\check{c}\check{e}\ \check{b}\ddot{u}$: لغوي معنا يې د ژوندي شي په تیره بدلېدلو په معنا ده. په اصطلاح کې نا بود کېدلو او محو کېدلو په مفهوم استعمالېږي. (دغه اصطلاح فلسفي بحث لري. مراجعه دي وشي: فرهنگ زبان

نورستانی، کلینه الا، ج ۲، مخ ۱۲۷۱) | در لغت به سنگ مبدل شدن یک چیز زنده را گویند. مگر در اصطلاح به محوشدن و ناپدید شدن دایمی یک شخص یا شی را گویند.

۴۴- سوپن نیشون sũe nišõw : لغوي معنا يې ارام کېنول ده . اصطلاحي معنا يې له حق څخه بې برخې کول يا محرومول دی . | در لغت آرام نشاندن بوده، اما در اصطلاح به معنای محروم ساختن از حق ، استعمال دارد.

۴۵- سوپن نیشون sũe nišõu : لغوي معنا يې ارام کېناستل دی. اصطلاحي معنا يې له خپل حق څخه په خپله خوښه تېرېدلو، په معنا ده. | معنای لغوی کلمه ارام نشستن بوده اما در اصطلاح به معنای صرف نظر نمودن از حق و یا ادعای خود به رضای خود می باشد.

۴۶- شېله وژ وژ šelə wř wř : لغوي معنا يې سور باران دی. اصطلاحي مفهوم يې بې ځايه اوبې ثمره هڅه او يا ډېری او اضافي خبری دي. | در لغت به معنای باران سرد بوده، اما در اصطلاح معنای تلاش بیهوده، یا حرف های زیاد بی فایده را می رساند.

۴۷- ښانت کوی šāt koi : لغوي معنایي دحشرکار ده. خو اصطلاحي معنا يې سرسری کار ده. | معنای لغوی کلمه کار حشر بوده، اما در اصطلاح به معنای کار سرسری و سرتیر می باشد.

۴۸- ښچوښه پچه šačo-šə pačə : لغوي معنا يې کنج ته پخسه ده، په اصطلاح کې مناسب عمل په مناسب ځای کې، یا مناسب شی مناسب ځای له پاره ، په مفهوم استعمالېږي. | معنای لغوی کلمه، پخسه برای کنج بوده، در اصطلاح عمل مناسب در جای مناسب، چیز مناسب در محل مناسب ، می باشد.

۴۹- کور پک نه پرون kūr ḍak-na baru : لغوي معنایي په تگ کې د پښو نیولو توان نه لرل دی، اما په اصطلاح کې د یوې خبرې په اورېدو ناقراره کېدو او روانېدو په معنا استعمالېږي. | معنای لغوی این کلمه پا گرفتن نتوانستن بوده، اما در اصطلاح به معنای، با شنیدن یک پیام حوصله پائیدن نتوانستن، می باشد.

۵۰- کشره پتی اوده کوپي kašərə paṭai odə kawei : لغوي معنا يې سپین ښکړ والا کار غه ده. په اصطلاح کې نورو ته د نوی شی په معنا، کارول کېږي. | معنای لغوی این اصطلاح زاغ بال سفید بوده، در اصطلاح به معنای چیز نو یا شی نو به دیگران، به کار برده می شود.

۵۱- کېپي اکړ نشون kapei akř našu : په لغت کې لاس د پوستین له لستونې ایستلو، په معنا ده . خو په اصطلاح کې، یو کار ته ملا تړلو او عزم او تصمیم، په مفهوم کارول کېږي | معنای لغوی دست از آستین پوښتن کشیدن بوده، در اصطلاح به مفهوم عزم جدی برای اجرای کاری استعمال می شود. یعنی آستین بالا زدن به غرض اجرای کاری. معادل اصطلاح دری، پوستین چپه پوشیدن، است.

۵۲- کچیکي kačiki : پېغلی او پېغلوته استعمالېږي | برای دوشیزه های جوان، دخترهای جوان به کار برده می شود

۵۳- کنتار کوټ، کنتار اما، اوله اما، یمرای اما kātār kūṭ, kātār amā, ōlə amā, yamrai amā : په پخوانی نورستان کې د یو اجتماعي کور بېل بېل نومونه دي. لغوي معنا يې اسماني کور یا کلا، لوی کور، د رب النوع یمرا، کوردی. اصطلاحي معنا يې عالي شان کور، یعني هغه کور دی، چې له اسلام څخه پخوا د کلي مطرحو مشرانو پکې غونډی او مجلسونه جوړول. (په دی اړه مفصل معلوماتو له پاره مراجعه وشي: تازه، فرهنگ زبان نورستانی، کلینه الا، ج ۲، مخ ۱۴۴۹) | اشکال مختلف نام یک خانه اجتماعی در نورستان قبل از اسلام است. معنای لغوي این کلمه، خانه یا قلعه آسمانی یا رب النوع، خانه کلان، خانه رب النوع یمرا ، می باشد. معنای اصطلاحی آن، خانه است که قبل از اسلام بزرگان مطرح قریه در آنجا، مجالس ومحافل برگزار می نمودند.

۵۴- کنتار می kātār mai : لغوي معنا يې په اسمان کې او يا د خدایانو په منځ کې، ده. په اصطلاح کې کله هم د مړینې په مفهوم استعمالېږي. کنتار می گو، یعنی مړ شو. | از نگاه لغوی به معنا در آسمان و یا

درمیان معبودان است. در اصطلاح به معنای مردن، استعمال می شود. کنتارمی گو، به معنای مُرد، می باشد.

۵۵- گول سوی gol soi : لغوي معنا يي په ملک د لمر رڼا، ده . خو په اصطلاح کي د سم سمکي يا خیر او خیریت، په مفهوم استعمالېږي. | معنای لغوی تابیدن آفتاب بر منطقه بوده، اما در اصطلاح به مفهوم همه چیز خوب و روبه راه ، می باشد.

۵۶- گر اما gar amā : لغوي معنا يي کرونده او کور، دی. اصطلاحي معنا يي ژوندون يا د ژوند وسايل او يا د ژوندون مادي امکانات دي. دغه اصطلاح عموماً په يوه کورنۍ کي د ښځو يا د ښځو د ژوند په اړه استعمالېږي. | معنای لغوی کلمه مزرعه و خانه بوده، در اصطلاح مفهوم خانه وکاشانه يا داشته های مادی و امکانات زنده گی زنان را می رساند.

۵۷- لایشه = لی اشه lai ašə : لغوي معنا يي هغه خوله چې وینه ورڅخه څڅېږي، يا خوني خولی په معنا ده. اصطلاحي معنا يي خونړېز، جنگيالی، ده. دغه کلمه په پخواني حماسي اشعارو کي ډېر راغلی ده. | در لغت به معنای دارای دهان پر خون یا خون چکان است. در اصطلاح به معنای جنگجو و خونریز استعمال شده است، این اصطلاح بیشتر در اشعار حماسی قبل از اسلام به کار برده شده است .

۵۸- مال اما māl amā : په لغت کي د مال کور، په معنا ده. خو په اصطلاح کي د مالدار کس کور يا هغه کور چې خیر او خیرات پکې ډېر کېږي ، ده . | از نگاه لغوی به معنای خانه مال بوده ، اما در اصطلاح به معنای خانه شخص مالدار ، خانه که در آن خیر و خیرات زیاد صورت می گیرد، است.

۵۹- میمان اما maimān amā : میمان د دري ژبي د مهمان کلمي اوښتي شکل ده، د مېلمنو کور، يعني هغه کور چې مېلمه ورته ډېر راځي، ده. په اصطلاح کي د ښايسته کور په معنا هم کارول کېږي. | معنای لغوی این اصطلاح خانه مهمان دار میباشد. اما در اصطلاح به خانه گفته می شود که ورود مهمانان و خیر و خیرات در آنجا زیاد صورت گیرد. به مرور زمان این اصطلاح به مفهوم خانه زیبا استعمال شده است. شکل اصلی این کلمه مهمان خانه می باشد.

۶۰- مړین چېنت بون m̄ri ĵet bū : له مرگ وروسته ژوندی کېدل. په اصطلاح کي له سخت ناروغي او يا له اوږده ناروغي وروسته رغېدو په اړه، کارول کېږي. | معنای لغوی پس از مردن زنده شدن می باشد. در اصطلاح مفهوم بعد از بیماری شدید و یا طویل صحت یاب شدن را، افاده می نماید.

۶۱- موشوکه دوشت مورپن mušo-kə došt murĕ : په لغت کي مچ غوندی لاس مروړلو په معنا ده . په اصطلاح کي د یو کار د نه کېدو او يا د فرصت له لاسه تللو په اړه د افسوس او ارمان په توگه استعمالېږي. | معنای لغوی این اصطلاح، به مانند مگس دست مالیدن بوده ، در اصطلاح به مفهوم افسوس نمودن از دست رفتن یک فرصت، ویا نشدن یک کار می باشد.

۶۲- موگول دربار mugul darbār : لغوي معنا يي د مغلو دربار، ده. په اصطلاح کي ډېر ښکلی کورته استعمالېږي. | در لغت به معنای دربار مغل بوده، اما در اصطلاح، به خانه بسیار زیبا، استعمال می شود.

۶۳- نه بیبو na-bibu : په لغت کي نه دي شي په معنا ده، اما په اصطلاح کي د وارخطایی او ماتۍ په معنا استعمالېږي. | معنای لغوی این اصطلاح نه باشد، یا نه شود ، بوده، اما در اصطلاح، به مفهوم وارخطایی و حالت شکست را، بیان می کند.

۶۴- نیوړي که نیشی niwri-kə nišəye : په لغت کي د انگورو تفالی ته کېناوه ده ، خو په اصطلاح کي غریبی ته کېناوه، ده. | در لغت به معنای به تفاله انگور نشانندن بوده، اما در اصطلاح به مفهوم به خواری و غریبی نشانندن، کار برد دارد.

۶۵- نه اوۍ- پي نه اوو پی na-oē-pe na-ū-pe : په لغت کي نه دپورته او نه د ښکته ، په معنا ده. په اصطلاح کي د هغه چا په اړه استعمالېږي، چی د خپل عمر او سن مطابق، وړکار ونه کړي او يا نه

کوي. | درلغت به معنای نه مناسب بالا و نه مناسب پایین بوده، در اصطلاح به کسی استعمال می شود که جسماً و یا از نگاه سن بزرگ بوده، کار های مناسب و شایسته سن خود را نکند و یا نداشته باشد .

۶۶- واتیوڼ wātiū : لغوي معنای نا ارامه کول دي، خو اصطلاحی معنای په چا خبره بد لگېدل دی. | درلغت به معنای نا آرام شدن بوده، اما در اصطلاح به معنای برداشت نتوانستن سخن کسی می باشد.

۶۷- واسوو مرڼ wāsow marē : هره ورځ مرگ. په اصطلاح کې کورني تاوتریخوالی په اړه استعمالېږي. | درلغت به معنای هر روز مرگ می باشد. در اصطلاح به مفهوم هر روز جگرخونی استعمال می شود. بیشتر در مورد خشونت خانواده گی، کار برد دارد.

۶۸- وار پرتوڼ wār partu : لغوي معنای د ژوند اورېدل یا چپه کېدل، دی. په اصطلاح کې د چا ژوند او روزگار خرابېدو په مفهوم کارول کېږي. | درلغت بد شدن روزگار، می باشد. در اصطلاح به نگون بختی یا غریب شدن، استعمال می شود.

۶۹- یالي yāli : په لغت کې د خوړونکي، په معنا ده .خوپه اصطلاح کې له اسلام څخه پخوا هغه چا ته ویل کېده چې مسلمانان یې ډېر وژلي و. اوهم د ډېر تکرره او نومیالي او جنگیالي، په معنا و. | در لغت به معنای خورنده بوده، اما در اصطلاح در قبل از اسلام به کسی گفته می شد که شخص نامدار و جنگجو و قاتل مسلمانان بود.

۷۰- یو پیشاو نیشوڼ yu-piśaw niśōw : لغوي معنای په اوربشی اوړه کولو وروسته کینول ده. په اصطلاح کې چا ته له زحمت گاللو وروسته دهغه حق نه ورکولو او یا دهغه حق غصبولو په مفهوم استعمالېږي. | درلغت به معنای بعد از آمد نمودن جو نشانندن، بوده، اما در اصطلاح، به معنای نه دادن حق کسی و یا غصب حق کسی ، می باشد.

وېلسوم | کلز | جنتری Calender

سپروک نورستاني به وېلسوم اېک چون ښه نوشت به ايمه بينن اوري. کانتته تنه بران تېس به وېلسوم نه اوتی. بيني می دېش کلېنان به وېلسوم اېک چون ښه نارگو. الا اېک بوته، سی وېلسوم دي اېک تیبو. نو دېش می دېش کلېنوم به وېلسوم اېکې که اېچه کوژنت ښه، کلېنان به نوشت ښوماس تول کوی به ای- پروسته اوتي. سوتوم ماس (ميزان) گي سپروک به اتاوماس اوتي. درېشته پوچ ماس گي، دېش دېش به، تنو تنو ښه، کي ډول سول به، کي گي اورنگه چاروبېش به اوتي. تي گي اين ایدت که متیت.

۱- پوت شان ماس (عقرب) ړنچيگل به - ی مولدېش به اېک اوتي، سی دامی.

۲- سرپوچ ماس (قوس) گي، دودېش ويگل به اېک اوتي، سی دامی

۳- اورنا ماس (جدی) گي نیشېي گرام به دامی.

۴- دی سوچ ماس (دلو) گي امېش دېش به- ی جمچ به اېک اوتي، سی دامی.

۵- اوشتوم دوم ماس (حوت) گي چيمي به- ی کپگل به اېک اوتي، سی دامی.

ایداسته که این کيتي وېل، وېلسوم چاپ که متیت. یووي يمه می دېش کلېنان به سجه وېلسوم او. سجه وېلسوم به بوسته بار اي او ته، دم او، اورنگه ماس - وېل به گژنت، سجه بیاس.

ماس به نام | دمیاشتو نومونه | نام ماه ها

Name of the months

۱- وېشنله ماس Wešnalə mās : وری | حمل | March - April

۲- بیدوت ماس Bidot mās : غوايي | ثور | April- May

۳- یانگرماس Yāgar mās : غبرگولی | جوزا | May - June

۴- لاو کژ پرېلي ماس Lawkř preli mās : چنگاښ | سرطان | June - July

۵- لاوپوک ماس Lāwpok mās : زمري | اسد | July - August

۶- لاو لېتر ماس Lāwletr mās : وری | سنبله | August - September

۷- اتاو ماس Atāw mās : تله | میزان | September - October

۸- پوت شان ماس Poṭṣā mās : لړم | عقرب | October - November

۹- سرپوچ ماس Sarpoč mās : لیندی | قوس | November - December

۱۰- اورنا ماس Urnā mās : مرغومی | جدی | December - January

۱۱- دی سوچ ماس De sūč mās : سلواغه | دلو | January - February

۱۲- اوشتوم دوم ماس Üštümdüm mās : کب | حوت | February- March

چتا وار به نام | د څلورو موسمونو نومونه | نام های چهار فصل سال

Seasons

۱- وستمیک وار (بېرېسک) Wastmik wār : د پسرلي موسم | فصل بهار Spring

- ۲- وِسُونْت وار Wašut wār: د اوړي موسم | فصل تابستان | Summer
 ۳- شَرېي وار Šarei wār: د مني موسم | فصل خزان | Autumn
 ۴- زَرَن وار Žr wār: د ژمي موسم | فصل زمستان | Winter

موشون | لوبې | سپورت Sports

لوبې به موشون | دځوانانو لوبې | سپورت جوانان Youth Sports

- ۱- دوژن موش dūr muš: دغه لوبه د پنځو دلاس اوږده لکړه غورځولو سره اجرا کېده، چې اوس تقريباً له منځه تللی ده. | اين سپورت با پرتاب عصای دراز زنان درېام خانه ها، اجرا می شد؛ که اکنون تقريباً از میان رفته است. (ديده شود: سميع الله تازه، فرهنگ زبان نورستاني، کلبه الا، ج ۲، ص ۱۰۶۰)
- ۲- گوچي گرون موش guči garu muš: دغه لوبه چې يوه اندازه هاكي لوبه ته ورته والی لري، د يو سوتي او د څرمن له پنډوس سره اجرا کېده چې اوس څه نا څه له منځه تللی ده. | اين سپورت که با یک دنده چوب و توپ چرمی اجرا می شد و تا حدی به هاکی شباهت داشته است، اکنون تقريباً از میان رفته است. (ديده شود: فرهنگ زبان نورستاني، کلبه الا، ج ۲، ص ۱۵۵۹)
- ۳- چرون موش čaru muš: دغه لوبه د دوو ډلو له خوا څو اوارو تيرو غورځولو سره اجرا کېږي او تراوسه لا شته ده. | اين نوع سپورت که با انداخت چند دانه سنگ هموار میان دو دسته اجرا می شود درزيان دری به نام تاسک بازی یاد می شود. اين سپورت هنوز هم اجرا می شود. (ديده شود: فرهنگ زبان نورستاني، کلبه الا، ج ۲، ص ۹۰۸)
- ۴- ولوله موش، تاسپک موش، اگوره پاتپک موش walwalə muš, tāsek muš: دوو ډلو له خوا اجرا کېږي دگټلو شرط يې ټاکلی تېری ته پښه رسول دي. | اين سپورت که میان دو تیم اجرا می گردد شرط برد آن این است که باید پای یکی از اعضای تیم مورد نظر به سنگ معین که هدف تعیین شده است، برسد. (ديده شود: فرهنگ زبان نورستاني، کلبه الا، ج ۲، ص ۱۸۴۲)
- ۵- کژن موش kř muš: د غشی غورځولو لوبه چې هدف وولي. دا لوبه اوس هم د نورستان په ځینو سيموکی شته. | مسابقه پرتاب تیرو اصابت دادن آن به هدف معینه می باشد. اين سپورت فعلاً هم دربرخی از مناطق نورستان اجرا می شود.
- ۶- درژن نشيک موش، شيل نشون موش dŕr našik muš, šil našu muš: دتيري لېری غورځولو لوبه. | مسابقه پرتاب سنگ به مسافه دور.
- ۷- کوستور (کوسه تر) موش kustoř muš: غورسی لوبه. | مسابقه غورسی

دماشومانو ژمني مشغولا | مصروفیت زمستانی اطفال Winter activities

- ۱- چپوک موش čapok muš: دغه لوبه د ماشومو نجونو او هلکانو په منځ کې شریک ده، د لرگي څلورو ټوټو سره اجرا کېږي. | اين مسابقه که میان اطفال دختر و پسر مشترک می باشد، با چهار پارچه چوب اجرا می شود. (ديده شود: سميع الله تازه، فرهنگ زبان نورستاني، کلبه الا، ج ۲، ص ۹۰۰)

- ۲- اتي ډونگره موش atī dūṅrə muš: دغه لوبه د ماشومو نجونو او هلکانو په منځ کې شریک ده ، چې دډېډۍ په واسطه اجرا کېږي. | بجل بازی که با استخوان اجرا می شود، میان اطفال پسر و دختر مشترک می باشد. (دیده شود: فرهنگ زبان نورستانی، کلېنه الا، ج ۱، ص ۶۹)
- ۳- وټه موش waṭə muš: د مټاک غوزانو سره هلکان اجرا کوي. | این بازی را پسران با چهار مغز کورک اجرا می نمایند.
- ۴- وری پپلپک موش ware paipalek muš: دهلکانو یو ټاکلی لور ځای ته لاس رسولو لوبه ده. | شرط این بازی که پسران اجرا می کنند ،این است که بر پشت اطفال خم شده، یکی از افراد گروه مقابل دست خود را به یک نقطه معین در ارتفاع بلند، برساند.
- ۵- یون موش yu muš: دغوزانو د گټلو لوبه ده. | بُرد و باخت چهار مغز.
- ۶- لژن موش lř muš: د ځمکې پرمخ له ایستل شویو کرینو توپ وهلو لوبه. | جوز بازی
- ۷- گوجان gujā: لامبو (داوړی سپورت) | آب بازی. (سپورت تابستانی)

دماشومو نجونو ژمنی مشغولا | مصروفیت زمستانی اطفال دختر Girls' winter activities

- ۱- گژنلیک دتیک موش ġřlik datik muš: د دوو ډلو له خوا دڅاورو پټ وړه کوټه جوړولو لوبه ده ، چې مقابل لوری باید هغه پیدا او ړنگ کړي. پاتی کوټی د ډلی په گټلو کې حسابېږي | بازی دخترانه است که طی آن کت کوچک خاک را پنهانی می گذارند تا تیم مقابل آن را پیدا و ویران سازد. تعداد باقی مانده در بُرد گروه حساب می شود. (دیده شود: فرهنگ زبان نورستانی، کلېنه الا، ج ۲، ص ۱۵۴۹)
- ۲- گرون موش garu muš: پنډوس سره لوبه چې ترسلو شمېرل کېږي. | بازی با توپ که تا صد شمارش می شود. (دیده شود: فرهنگ زبان نورستانی، کلېنه الا، ج ۲، ص ۱۵۴۲)
- ۳- ترینگ triṅ: ټال چې د غوزانو په لور ونه کې اچول کېده چې اوس څه نا څه له منځه تللی ده. | گاز که در درخت بلند چهار مغز انداخته می شد و اکنون تقریباً از میان رفته است.
- تچون بابش: این موشون نه پوس بات، کی گي نه پوسوپن کتي چیتربت. موشون اپک گولین به ساره بار بڼه، بوسته چاروبش او، تچېشته اوت. یمه گي سي یومه بوسته چاروبڼه دي پوسوم چویشته اومیش. ایداسته کویدوم بڼه نه زړونبار تچاست. کوشوله گولي ابره دومچاره نشاست، بوسته چاروبڼه گي دمیاست. یمه گي یومه بوستو دي - ی ابرو دي سپروک نشي، اورنگابه چار ابره سته دي بوته تشو پرکي، اویچېمیش . ایداسته کویدوم بڼه تچاست: یمه بڼه ابره - اپن او.

الول | شعرونه | اشعار Poems

او یی دي اویکځام بڼه ازار بڼه اودان به شنگ نی
پرت اویکځام بڼه ازار آنت پرالان به شنگ نی
او یی دي اویکځام بڼه یومه نیدیلی بنورام استان لی اندره وژنام
پرت اویکځام بڼه یومه کلېنوم سوچین لی اچین وژنام

اتازه سوي ويانس نه وژنپکی تتو به مېله بار بڼه اوژويام
دروم کوي سان پېچي نه وژنپکی تتو به يود کات بڼه اوژويام
کلبنه جاک چواو بي کلبنه لاد نه وژنپکی تي دي لاد بڼه اوژويام

o ye di oi-kcām- ʃə azār baʃə oḏā- bə ʃaŋ nai
parat oi- kacām- ʃə azār at praḷā- bə ʃaŋ nai
o ye di oi-kacām- ʃə yomə nidili ʃūrām astān lai andrə w̃rām
parət oi-kacām- ʃə yomə kalʃüm süči lai ače w̃rām
Ataza soi- w̃iās na-w̃reke tato -bə yūd kāt - ʃə uṛwiām
Drumkui s̃ā peji na- w̃reke tato-bə yūd kāt- ʃə uṛwiām
Kalaʃə jāk čüwāw bi Kalaʃə lād na-w̃reke te De- lād- ʃə uṛwiām

برگردان شعر:

به بالا نگاه کردم، شکوه آن هزار سخن را نه دیدم
بار دیگر نگاه کردم، شکوه آن هزار اندرز را ندیدم
درنگاهم بنورام استان سبزینه ما، خون آلود آمد
باردیگر زیبا رویان کلبنوم را با چشمان خونبار می بینم
درنبود آفتاب اتازه، به یاد سخندانی پدرم می گریم
درنبود آن عقاب دروم سان، به یاد جنگاوری پدرم می گریم
آن پیشآهنگ نبردکلبنه ها، درنبودان عادل، به یاد عدالت بی ریا اش میگیریم

چماس جیب موشای، تتو اولوست مای مېله
ایمه تتو به نام، اولوست مای چدي
دینگه دینگ میلیک، دینگ مېلو دي ایما تته
کته کات میلیک، کات مېلو دي ایما تته
مېلو سگال ایچلوت، توجواب نمی پرالوت
بنورام استان نیشی، گوریک اژنزل ایما تته
اېرا لېته کوئې نیشیک، مایمان گورا سون بڼگه
کزنه بڼې نیشی، اوره ډال پرسی بابن تتانک (ادبیات شفاهی نورستان، چاپ سوم، ص ۱۷۱)

čamās jip mušāw, tato ūlūst māi melo
imə tato-bə nām, ūlūst māi čadi
diŋə diŋə milik, diŋ melo-di imā tato
kaṭə kāt milik, kāt melo-di imā tato
melo sagāl ičilot, tu juwāb na-mi prālot
ʃūrām astān niši, guṛik ārzal imā tato
erā letə kūt nišik, maimān guṛā son ʃiŋə
kazanə ʃei niši, ūrə dāl Parsi bāʃ taṭāk.

ترجمه:

پدرم با زبان آتشین اش، سخنور مردم است
نام پدرم، درمیان مردم شهره است
سخنان پدرم، رُک و راست
درهنگام زور، سخنان پدرم زور آورتر
همه سخن گویند، اما جواب سخنان تورا هرگز ندارند
پدرم آتش پارچه بنورام استان (رنجیگل)
برباره اېرا لېته نشسته، سر برآورده همه
درجایگاه والا نشسته، فرزانه فارسی سخن گوید
نوت: دوشعرفوق درتوصیف شخصیت میرزا تازه گل خان سروده شده است.

او یومه گول دوېن، اجنیک جینامیش یم
 بزارگول دوېن، بېې پرېامیش یم
 وی ینون گول سگاله به، جونټ پېجی به گول یومه
 اوتلي کلېنوم که ، جونټ پېجی با واس تاو (ادبیات شفاهی نورستان، چاپ سوم، ص ۱۷۴)
 ترجمه:

جوانان وطن! دشمن را سرکوب می کنیم
 جوانان وطن زیبای ما! ما سر می دهیم
 همه سرزمین ها قابل یاد اند، اما سرزمین ما، سرزمین شیران و عقاب ها
 کلېنوم بلند ما، اشیان شیران و شاهین ها

سمپي ېنار اېرنجاو، سمپي ېنار کي نه پرتوت یم
 پرېچ ېنار جلیکاو، پرېچ ېنار کي نه پرتوت یم
 سمپي مېنگا، ابوره کرن یومه جیت
 ایشتاروخی چوت، گورلی پرېچ ېنار چرون
 ېنورام کرتا تاوي، ميا بوله ویاس
 الوم بوگروم چري بتور کرتو به نام
 اشروگولین پی الونگ سان چرون
 الوم بوگروم چري بتور کرتوبه نام (ادبیات شفاهی نورستان، چاپ سوم، ص ۱۴۷)

یمه وځاي دتي کام ېنار اېرنجوي یم
 یمه دوشټ ورنوي دیگان ېنار اېرنجوي یم
 می دېش کلېنوم اېرنجوي پیا ډوکوي
 چتا دېشي وی نټو نه بیاست، یمه درا بیاس

نورستان من

تو زاد گاه نیاکان من	تو مامن باستان من
تو خطه دلستان من	تو باغ و بوستان من
سرزمین زمردین من	نورگرام و پارون من
یادگار رزم و جزم من	منډول و دو آب من
منظره تاریخ من	کامدیش و برگمتال من
خاطره زاد و بوم من	کلېنوم و وامای من
تو شوکت و شان من	تو امن و مامن من
تو جان من و جانان من	تو خاک من و آب من
تو روح و روان من	تو قوت قلب شاد من
جنگلات توست سبز و انبوه	فضای توست پاک و بی اندوه
شاهینان و پرستو	مردمان تو نستوه
پُرزگوهر است سنگ هایت	رنگ نقره دارد آب هایت
سبزینه پوش است کوهستان	نیلگون است آسمانت
می بوسد فلک شاخسارت	می رسد بر آسمان کوه هایت

باشندگان تو جمله تهمتن
تاریخ توست پراز قصه ها
از ظلم های فراوان
نورستان من زادگاه من
شاد زی آباد زی

رستمند ولی آهنین تن
از ناگفته ها و از ناشنیده ها
وازرنج های نمایان
سرزمین جمله خوبان من
تا جهان است سرفراز زی

زما نورستانه

ته می هم زره یی ای ستانه
په گلو بیکلیه گلستانه
ته می گلبن یی او بوستانه
ای زما بیکلیه نورستانه
زما نورگرام، زما پارونه
ستا طبیعی بیکلی بنارونه
هم د منډول هم د دو آب
یو له بل بیکلی دی، شاداب
زما وطن یی زما دېش یی
ته راته بیکلی کامدېش یی
زما کلبنوم- برگمټاله
کله به درشمه زه تا له
زما هم شان، زما شوکت یی
زما عزت، زما عفت یی
سپېڅلي خاوره د آریا یی
ته چي می زره هم د آسیا یی
ته می هم روح، هم می روان یی
ته می وجود یی، ته می ځان یی
اوبه- هوا دې خورا پاکه
ته یی هم پاک له گردو- خاکه
ته می وطن یی د ځنگلونو
د گلبنونو - چمنونو
ستا په بنایست کی یم اسیره
ته هم بنایسته یی له کشمیره
ته یی وطن د ننګیالیو
د مېړنیو جنگیالیو
چي همېشه درنه څارېږي
په زر زر ځله قربانېږي
ته یی مخزن هم د یاقوتو
هم د بېړجو- زمردو
یو یو کانی دې الماس دی

ماته هم خاص، ماته خاص دی
 ته یې خاوند د جگو غرونو
 د ځنغوزو او نینترونو
 اوچتې ونې تر اسمانه
 وې به همېش ته جاوېدانه
 ته هم بې شمېره افسانې لري
 ته رستمان د زمانې لري
 هر یو اتل ستا هم ویاړ من دی
 ته حماسې او ترانې لري
 ته یې زما مېنه- زما ځاله
 چې نوم دې اخلم، یم خوشحاله
 زما د زوکړې ای ستانه
 ته پر ما گران یې- نور ستانه
 ته مې هم زړه یې ای ستانه
 په گلو ښکلیه گلستانه
 ته مې گلې یې او بوستانه
 ای زما ښکلیه نورستانه

فرید نوری

۱۳۹۸ / ۵ / ۱۴

انشت | پای | پایان

آثار این نویسنده

تالیفات :

- ۱- موقف مطبوعات افغانستان در جنگ ۱۹۷۱م هندوپاکستان (مونو گراف) ۱۳۵۴
- ۲- ریشه های تاریخی و فرهنگی نورستان ، وزارت اطلاعات و کلتور ، کابل ۱۳۶۷
- ۳- ادبیات شفاهی نورستان، پشاور چاپ اول ۱۳۷۰، چاپ دوم ۱۳۷۹ ، چاپ سوم انتشارات بیهقی وزارت اطلاعات و فرهنگ، کابل ۱۳۹۱ .
- ۴- الفبای زبان نورستانی، پشاور ۱۳۷۴
- ۵- دتدریس مهم عناصر، دمیوند خپرندویه تولنه، کابل ۱۳۸۵
- ۶- روایات اساطیری آریایی در اساطیر نورستانی، نهاد فرهنگی میرزا تازه گل خان، کابل ۱۳۸۹.
- این اثر در کاتکور فرهنگی و هنری سال ۱۳۹۰ وزارت اطلاعات و فرهنگ ، در بخش تحقیق تاریخی، حایز جایزه اول گردیده است .
- چاپ دوم این اثر از سوی وزارت سرحدات اقوام و قبایل صورت گرفته است.
- ۷- پیرامون زبان نورستانی، انتشارات کتب بیهقی وزارت اطلاعات و فرهنگ، کابل ۱۳۹۰
- ۸- نگاهی به سرزمین نورستان، نهاد فرهنگی میرزا تازه گل خان، کابل ۱۳۹۵
- ۹- فرهنگ زبان نورستانی (کلبه الا)، موسسه بین المللی زیانشناسی (ثمر)، ونهاد فرهنگی میرزا تازه گل خان، کابل، ۱۳۹۶.
- ۱۰- فتح کافرستان، نهاد فرهنگی میرزا تازه گل خان ، کابل ۱۳۹۶
- ۱۱- یاد نامه جلال نورانی پدر طنز معاصر افغانستان، نهاد فرهنگی میرزا تازه گل خان، کابل ۱۳۹۶
- ۱۲- کندنکاری نورستانی و بار معنایی آن، نهاد فرهنگی میرزا تازه گل خان، کابل ۱۳۹۷
- ۱۳- شناخت طوایف قبایل نورستانی، نهاد فرهنگی میرزا تازه گل خان، کابل ۱۳۹۸
- ۱۴- پرېنجیک، نهاد فرهنگی میرزا تازه گل خان، همین اثر

آثار ترجمه :

- ۱- خاموش مجاهد (دری)، پشاور ۱۳۷۲
 - ۲- رهنمود اسلامی، پشاور ۱۳۷۶
 - ۳- افغانستان سنج بازى بزرگ، دانش خپرندویه تولنه، پشاور ۱۳۷۸
 - ۴- میوه های سخت پوست افغانستان، اداره کتابخانه های اریک، پشاور ۱۳۷۸
 - ۵- شکست استعمار روس نا چاپ
- نویسنده این اثر علاوه بر تالیف و ترجمه آثار فوق، اهتمام و چاپ چندین عنوان کتاب علمی و مسوولیت تهیه و چاپ بروشور های متعدد را نیز عهده دار، بوده است. همچنان ده ها مقاله تحقیقی تاریخی، ادبی و فرهنگی و صدها سرمقاله، مقاله، گزارش های خبری را در مطبوعات کشور به نشر رسانیده است.
- این نویسنده از بابت کارهای فرهنگی خود از مراجع مختلف فرهنگی واجتماعی و علمی کشور تقدیر نامه ها و تحسین نامه های متعدد دریافت نموده است. در سال ۱۳۶۷ هـ ش از سوی انجمن نویسندگان افغانستان موفق به دریافت مدال صداقت و به اساس فرمان شماره ۱۳۴ مورخ ۳ / ۱۲ / ۱۳۹۲ مقام ریاست جمهوری افغانستان، مفتخر به دریافت مدال عالی دولتی (میرمسجدي خان) از سوی رییس جمهور وقت افغانستان گردیده است.

This work contains:

Fables

Popular sayings

Jokes

Proverbs

Common Phrases

The Kalaşa calendar

Traditional games and sports

&

Poems

With phonetic transcriptions

In Kalaşa alā, one of the Nuristani Languages

By: Samiullah Taza

ISBN 978-9036-1-0344-3

9 789936 103443

کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران / ۱۳۸۷